УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА БІБЛІОТЕКА

ВСЕЛЕНСЬКИЙ СОБОР - ВАТИКАНСЬКИЙ II
ДІЯННЯ І ПОСТАНОВИ

III

ЦЕРКВА
СХІДНІ ЦЕРКВИ
ЕКУМЕНІЗМ

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІЯН
Рим - 1965 - Італія

diasporiana.org.ua

BIBLIOTECA SPIRITUALE UCRAINA

CONCILIO ECUMENICO - VATICANO SECONDO
ATTI E DECRETI

III

LA CHIESA
LE CHIESE ORIENTALI CATTOLICHE
L'ECUMENISMO

traduzione
P. ATANASIO GREGORIO WELYKYJ, OSBM

EDIZIONI DEI PP. BASILIANI
ROMA - 1965 - ITALIA

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА БІБЛІОТЕКА

ВСЕЛЕНСЬКИЙ СОБОР - ВАТИКАНСЬКИЙ II
ДІЯННЯ І ПОСТАНОВИ

III

ЦЕРКВА
СХІДНІ ЦЕРКВИ
ЕКУМЕНІЗМ

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІЯН

Рим - 1965 - Італія

Можна друкувати

Рим, з Генеральної Курії ОО. Василіян, дня 19. I. 1965.

о. Павло П. Миськів, ЧСВВ
Ген. Вікарій

Дозволяється друкувати

Рим, від Вікаріяту Міста, дня 23. I. 1965.

Алойсій Кард. Провікарій

переклав
о. Атанасій Г. Великий, ЧСВВ

Scuola Grafica Salesiana Pio XI - Roma - Tel. 727.819

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Передаючи в руки українського читача третю книгу « Діянь і Постанов » Вселенського Собору Ватиканського II, ми свідомі того, що передаємо саму суть цього Собору наших днів. Це зміст III сесії Собору, під час якої Собор вийшов на свої вершини, так що до своїх діяній, як і що до свого змісту. Як можна було сподіватися та як і предбачалося, центральною темою Собору мала стати конституція « про Церкву », з її головною справою: « про єпископат ». Справді, предбачення справдились, і дня 21 листопада 1964 р., в празник Введення в храм Пресв. Богородиці, Собор проголосив конституцію про Церкву, злучивши в цьому торжественному акті ще два змістово споріднені декрети: Про Східні Католицькі Церкви та Про Екуменізм.

Ця трійця соборових документів стане в історії й головною прикметою Ватиканського Собору. Та вже й сьогодні на них звернена увага цілого світу, католицького і некатолицького, християнського і нехристиянського. На неї звернена, і буде ще довго звернена увага і укр. християнського світу, тож і треба, щоб зразу таки, з перших же днів у руках укр. християнської громади знайшлися повні тексти цих документів для вгляду, для студій, для обзнайомлення найширших кругів з словами Собору. Залишаючи завжди автентичність вислову Собору за текстом латинським, треба щоб українська людина мала зрозумілий текст того, що вирішив Собор, для його здійснювання, для коментування, а навіть, часом, і для його критики зо сторони наших нез'єдинених братів. Бо уважаємо, що й критика є позитивною настановою до Собору, бо означає зацікавлення ним та його змістом.

Над текстами цих трьох соборових документів нат-

рудились немало і укр. люди, Отці та знатоки Собору, і тому належить дати до відома укр. людині плоди цієї праці. Щойно історія, писана на основі соборових документів, виявить поодинокі заслуги й окремі труднощі в опрацюванні цих декретів. Наразі нехай за норму оцінки править щира добра воля і намір причинитися до добра Христової Церкви взагалі, в якому уважаємо, що істотно заключається теж добро Церкви серед українського народу.

Собор Ватиканський II сьогодні ще не закінчений, а з цим і його « Діяння і Постанови »: тому Видавництво ще матиме нагоду стрінутися на цих сторінках з укр. читачем та поробити остаточні висновки і заключення з діянь Ватиканського Собору.

Випускаючи цю третю книгу, приємно нам відзначити, що про її виготовлення постарався також і Отець цього ж Собору, що з свого щоденного вгляду і досвіду, та в почутті своєї відповідальности за думку соборових документів, доклав усіх старань, щоб її вірно передати укр. людині, поступаючись часом і красою виразу, що його не так то й легко знайти в укр. церковному словникові, що досі ще не зміг визначити та встановити деякі богословські та правничо-церковні назви. Сподіємось, однак, що це не вперве і не в останнє перекладатимуться укр. мовою постанови Ватиканського Собору, тож і, згодом, можна буде знайти кращий, докладніший та більш літературний вислів, що зможе задовольнити найширші круги читачів.

Вінці, передаючи цю книгу Читачам, разом з вложеними в неї трудами й витратами, ми робимо це і з тим переконанням, що діємо в дусі екуменічного руху, до якого головних завдань належить дати пізнати себе взаємно в нашій церковній різновидності, щоб так дійти певніше до християнської духовної і церковної єдности, в дусі правди і любови.

Рим, 1 січня 1965 р.

Видавництво ОО. Василіян

ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

Вселенський Собор Ватиканський Другий поставив собі виразно цілі душпастирські і тим визначив і свій характер: і тематикою і методою і мовою бути Собором душпастирським, для обнови християнського релігійного і церковного життя.

Виразною його ціллю і наміром було і є говорити про справи Божі і звіщати євангельську істину мовою зрозумілою для людей наших днів, до найширших мас народу, без тлумачів і посередників. Це і визначило характер соборових документів: конституцій, декретів, деклярацій, закликів.

З різних важливих рацій Собор ужив і уживає в своїх нарадах та в своїх постановах мови латинської, сьогодні мало зрозумілої навіть для людей образованих, не кажучи вже про широкий загал, зокрема ж поза межами европейської, зглядно середземноморської культури. Тому невідкладною та неухильною потребою є щоскорше виготовлення добрих перекладів соборових постанов та інших документів на живі народні мови та їх загальне поширення. Без того Собор залишився б мало відчутою і прожитою справою наших днів. Ось тому і появляється цей переклад документів третьої сесії Собору, яка уважається за кульмінаційну цього Собору.

Українська людина, хоч сьогодні переживає часи всенародньої скорби, не може стояти осторонь цієї вселенської події. Щобільше, повинна, а то й мусить нею глибоко інтересуватися, її сприйняти та її продумати і пережити, бо в діяннях Собору замикаються такі елементи, що з них можна і треба виводити успішні засоби на направу нашого релігійного лихоліття.

Агресивний атеїзм, розкладовий матеріялізм, релігійні непорозуміння, церковне роздвоєння - це ті справи, що стоять не збоку укр. життя, але його основно визначують у сучасну

епоху. І саме цим справам Собор присвячує свою головну увагу і працю. Очевидно, Собор не принесе якихось чудесних розв'язок усіх проблем, не змінить протягом кількох місяців ні людини ні світу, ні його інституцій та настанов. Собори діють на довші реченці: вони визначують нові епохи органічного розвитку, крокують століттями, вводять до дії цілі покоління. І в цьому їхня вага та значення для історії Церкви та для історії людства. Тому до соборових постанов не можна підходити тільки з однодневною цікавістю, але передовсім з серіозною доглибинною застановою та тривкою дією всіх тих, що до них Собор промовляє.

Ось тому і потреба дати українській людині в руки тексти соборових діяній: довести їх до відома найширших кругів, заінтересувати особисто його постановами кожну свідому людину, незалежно від її конкретної настанови до справ віри, релігії, християнства, Церкви. Немає сьогодні думаючої, культурної, вихованої людини, що могла б цілком зіґнорувати таку подію, чи вона ворог, чи байдужий, чи приятель. Кожна позиція вимагає принайменше зорієнтування в події, зазнайомлення з нею. Це є вимога сьогоднішньої людини на тому щаблі розвитку, на якому вона сьогодні знаходиться.

Ось ціль і завдання цього перекладу, оправдання його; пояснення вложеного в нього труду та коштів його публікації. А це нелегка справа, головно по сторінці перекладацькій. Наша українська мова по сторінці понять духовних, церковних, філософських не володіє аж надто великим засобом вислову, а в дечому може треба прокладати і перші стежки. Тому треба підходити до цього перекладу з вирозумінням. Та й цілі цього перекладу не чисто літературні чи філологічні, мовні. Переклади звичайно постають не з рацій мовних чи літературних, але саме ізза цих думок та ідей, що їх треба внести з одного середовища в друге, переборюючи саме отой мовний елемент, що творить часто бар'єр свобідному обмінові духовими цінноцами людства.

Стільки щодо зовнішньої, формальної сторінки цього

перекладу. А треба сказати ще декілька слів пояснення щодо його змісту.

Вселенський Собор, якого ми сьогодні є історичними свідками а то й учасниками, більше чи менше активними, це дуже складна подія. На неї складається цілий ряд документів, які мають кожний свою вагу та значення. І це є предметом історії Собору, його пояснювання. Багато з них ще довго залишаться закриті тайною та дискретністю, що її вимагає сама справа та її творці. Все це однак постепенно стане власністю всього людства. Зараз справа в тому, що саме основне та найважніше в цій події: що є її ядром, а що формою зовнішньою, що є життям та дією, а що предметом історії та теоретичного знання, цікавости. Ось тому і треба було поробити певну селекцію соборових документів. Цю ж селекцію продиктувала доцільність цієї книги: дати дійові соборові постанови, як норми життя, дії і думання.

В часі діянь Собору існує два найвищі авторитети, що мають власть і силу видавати норми мислення і діяння: Збір Отців Собору під проводом Римського Архиєрея, тобто Собор та Особа Римського Архиєрея, як Намісника Христового на землі, як Глави Церкви Христової. Обі інституції діють рівночасно і паралельно, суверенно, не виключаючи одна одну.

Тому ми вибрали з діяній третьої сесії Собору документи остаточні, дефінітивні і першого і другого Авторитету. Тому, крім соборових постанов, ми долучили й виступи Римського Архиєрея як Голови Церкви, зокрема його вступну та заключну науку до третьої сесії Собору. Одне і друге себе взаємно доповняє, пояснює, збагачує, Це і є зміст цієї книги.

Крім того здавалось нам хосенним подати зовнішню рямку подій і явищ, зв'язаних з постанням цих документів. І тому ми дали і звіт з діяння цієї третьої сесії та подали деякі короткі примітки про випрацювання, дискусію та схвалення трьох соборових постанов.

Що ж до самої техніки, ми додали і деякі відмітки для кращого орієнтування в тексті декретів, відмічуючи їх

курсивою, і вони не входять у соборові тексти, хоча вони були уживані при випрацьовуванні декретів і на самому Соборі.

Відповідно до офіціяльних текстів, ми переклали і підтекстові відмітки, так як вони були прийняті Отцями Собору, для кращого розуміння змислу декретів та поодиноких частей. Зо своєї сторони ми не додавали окре'мих розяснювальних відміток, уважаючи їх у цій книзі злишніми. Ми подали тексти, залишаючи коментар для поодинових випадків, щоб не впливати особисто на таке чи інше розуміння думки Собору. Пояснювання соборових постанов - це справа компетентних властей, науки, досліджування, справа богословії та душпастирства.

Подаючи під кінець книги маленький словник вживаних в перекладі виразів, ми старалися тільки влегшити користування книгою та краще розуміння перекладу.

Вкінці ми здержались щоб подавати показник справ і назв, ужитих у цих документах, зарезервовуючи такий показник для останньої книги соборових діянь та постанов, в якому буде зібраний увесь матеріял цілого Собору, для влегшення користування книгою та соборовими текстами.

Передаючи цей переклад у руки українського читача, ми не маємо претенсій, що ми сказали остаточне слово в перекладі соборових декретів. З упливом часу, їх появиться більше, відповідно до потреб різних людей та обставин, з більшими чи меншими коментарями. І ми переконані, що ці переклади принесуть і нове здосконалення самого перекладу під кутом мовним.

Вкінці, висказуємо тільки одне побажання: щоб ця книга стала по Соборі настільною книгою українських християн, а її поширення атестатом зрілости української християнської нації. А це запевнить, сподіємось, що спасенні постанови Собору принесуть свої сподівані плоди і для Української Церкви і Українського Народу по всіх країнах його поселення.

Рим, 7 січня 1965 р. *о. Атанасій Г. Великий, ЧСВВ*

ДІЯННЯ III СЕСІЇ
ВСЕЛЕНСЬКОГО СОБОРУ ВАТИКАНСЬКОГО II

Практичним і остаточним успіхом III сесії Ватиканського Собору було проголошення трьох соборових документів, що з днем 21 листопада 1964 ввійшли в історію Церкви Христової на землі. Однак вони не є вичерпним змістом тієї більш як двомісячної сесії, в якій взяло участь коло 2500 осіб, Отців, знатоків та урядовців Собору. Для з'ясування обставин, в яких постали опубліковані в цій книзі соборові постанови, вважаємо за корисне подати короткий речевий перегляд діяній цієї сесії так, як його подав до відома Генеральний Секретар Собору (1).

Завважуємо, що це передовсім речевий, схематичний та урядовий перегляд. Може прийде час, що колись поділимося з нашими читачами хронологічним оглядом діяній цілого Собору. Для цілей цієї публікації - важливіших та остаточних рішень Собору, вистачить і цей основний короткий орієнтаційний перегляд.

* * *

Третя Сесія Вселенського Собору, Ватиканського II, почалася дня 14 вересня 1964, публічною сесією, під час якої Папа Павло VI, в сослуженні 24 єпископів відслужив святу Літургію празника Чесного Хреста, в наміренні Собору та на виблагання помочі Святого Духа й виголосив вступне слово до учасників (подане в нашому тексті). Третя сесія тривала до 21 листопада включно, і була закінчена такою ж сослуженою св. Літургією, в празник Введення в храм Пресв. Богоро-

---

(1) Перікль Фелічі, Архиєпископ Самосатський, відвічальний за документацію Собору.

диці, під час публічної пленарної сесії, на якій і були проголошені перекладені в цій книжці документи. Третя сесія тривала точно 10 тижнів та принесла свої плоди, що їх можна згорнути в такі групи:

I. - *РОЗГЛЯНЕНІ СПРАВИ:*

Отці Собору, на загальних засіданнях в соборі св. Петра, розглянули ось які теми:

1. - Сьомий і восьмий розділ конституції « про Церкву », тобто « про потойбічний характер Церкви туземної та її єдність з Церквою небесною » та « про Пресвяту Діву Марію Богородицю в таїнстві Христа і Церкви ». Дискусія тривала від 15 до 18 вересня.

2. - Начерк (схему) декрету « Про пастирський уряд єпископів у Церкві », тобто про пастирські повинності єпископів. У тих частинах, що не були ще продискутовані на другій сесії, та про ті додатки, які знаходилися в схемі « Про душпастирство » і були вставлені в декрет. Дискусії тривали майже три дні, 21, 22 і частина 23 вересня.

3. - Декларацію « про релігійну свободу », тобто два і пів дня дискусій, 23 (частинно), 24 і 25 вересня.

4. - Декларацію « про жидів і про не-християн »; праця тривала малощо менше як два дні, 28 і 29 вересня.

5. - Схему « про Боже Об'явлення », що і є, після схеми « про Церкву », однією з найважніших тем цього собору. Дискусія, розпочата 30 вересня, тривала в днях 1, 2, 5, 6, жовтня.

6. - Схему « про апостолят мирян »; дискусія тривала п'ять днів: 7, 8, 9, 12, 13 жовтня.

7. - Схему, скорочену до звичайних внесків, « про священиче життя і служіння », в днях 14 і 15 жовтня.

8. - Схему « про Східні Католицькі Церкви », дис-

кусія над якою почалась 15 жовтня і тривала в днях 16 і 19 жовтня.

9. - Схему « про Церкву в сучасному світі »; дискусія відбувалася про схему взагалі, а згодом про вступ та перший розділ, про розділ другий і третій разом, та врешті про поодинокі артикули розділу четвертого; дискусія почалась 20 жовтня і розгорталася в днях 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 30 жовтня та в днях 4, 5, 9, листопада.

10. - Внески « про місійну діяльність Церкви », в днях 6 і 7 листопада, перериваючи на два дні дискусію про попередню схему, тобто так звану « 13-ту ».

11. - Внески « про пристосоване обновлення життя чернечого », що зайняли загальне засідання Отців в днях 10, 11 і 12 листопада.

12. - Внески схеми « про священицький вишкіл », що почались дискутувати дня 12 листопада й були на нарадах Отців Собору в днях 14, 16 і частинно 17 листопада.

13. - Внески « про християнське виховання », що були дискутовані в днях 17, 18, 19 листопада.

14. - Дезідерат про св. Тайну Подружжя, продискутований в днях 19 і 20 листопада, закінчив тематику останньої генеральної асамблеї.

Три з продискутованих схем були апробовані Римським Архиєреєм спільно з Отцями Собору й проголошені як конституція та декрети в часі публічної сесії в дні 21 листопада: Конституція « про Церкву », яка одержала 2151 голосів позитивних та 5 негативних; декрет « про Східні Католицькі Церкви », що одержав 2110 голосів позитивних та 39 негативних; декрет « про Екуменізм », що одержав 2137 голосів позитивних та 11 негативних.

Схема-дезідерат « про св. Тайну Подружжя », що є переважно характеру правничого, був переданий через голосування до компетенцій Римського Архиєрея, щоб, після відповідної студії зо сторони знатоків, видав свій суд про нього.

Залишилось чи то до звичайного проголосування поправок, чи то до дискусії над перерібками: 4 схеми властиві: Про Боже Об'явлення, про апостолят мирян, про Церкву в сьогоднішньому світі та про пастирські обов'язки єпископів; 4 схеми скорочені до звичайних внесків: про священицьке життя та служіння, про вишкіл клиру, про ченців, про місійну діяльність Церкви; 3 декляраціі: про релігійну свободу, про відносини Церкви до не-християнських релігій, про християнське виховання.

Крім того поза собором святого Петра відбувалась інтенсивна діяльність Соборових Комісій, що в короткому часі мусіли простудіювати сотки поправок та внесків, переробляти, справляти тексти та приготовляти звіти.

Окремої уваги заслуговують також різні уряди так Генерального Секретаріяту як і Ватиканської Друкарні, які виготовляли день і ніч спершу схеми для дискусії, а згодом поправки та тексти, справлені й перероблені.

II. - *РЕЛЯЦІЇ (ЗВІТИ):*

Під час сесії було виголошено 54 звіти: вступні, пояснювальні, заключні. Говорили по черзі такі релятори:

1. - Михайло Бровн, кардинал (Рим): про 7-ий розділ « про Церкву » (15. 9);

2. - Маврикій Рой, Архиєп. Квебеку (Канада), про 8-ий розділ « про Церкву (16. 9);

3. - Андрей Шар'ю, єп. Нам'юр (Бельгія): про перший виправлений розділ « про Церкву » (16. 9);

4. - Петро Марелля, кардинал (Рим): вступ до звіту про схему « про пастирський уряд єпископів у Церкві » (18. 9);

5. - Петро Вейльот, Архиєп. пом. паризький (Фран-

ція): про схему « про пастирський уряд єпископів у Церкві » (18. 9);

6. - Франціск Франіць, Єп. Спаляту (Югославія): аргументи проти поправок III розділу « про Церкву » (21. 9);

7. - Франціск Кеніґ, кардинал, Архиєп. Відня (Австрія): аргументи за поправками до III розділу « про Церкву » (21. 9);

8. - Петро Паренте (Рим): аргументи за « колегіяльністю » (21. 9);

9. - Алойсій Генрікез Хіменез, пом. Єп. Каракас (Венезуеля): про арт. 28 і 29 розділу III « про Церкву », тобто про священиків та дияконів (21. 9);

10. - Емілій Де Смедт, Єп. з Бруж (Бельґія): про декларацію « про релігійну свободу » (23. 9);

11. - Августин Беа, кардинал (Рим): про декларацію « про жидів і нехристиян » (25. 9);

12. - Іван Врайт, Єп. з Піттсбурґу (ЗДА): про розділ IУ « про Церкву » (30. 9);

13. - Бенно Ґут, Аббас-Примас ОО. Венедиктинів: про розд. У і УІ « про Церкву » (30. 9);

14. - Франціск Франіць (Югославія): застереження щодо розд. 1 і 2 « про Боже Об'явлення » (30. 9);

15. - Ерменегільд Флоріт, Архиєп. з Флорентії (Італія): вага 1 і 2 розд. « про Боже Об'явлення » (30. 9);

16. - Іван Ван Додевард, Єп. з Гарлєм (Голляндія): про 3-ій розд. « про Боже Об'явлення » (2. 10);

17. - Йосиф Мартін, Архиєп. з Руен (Франція): про перший розділ справленого декрету « про Екуменізм » (5. 10);

18. - Карло Гельмзінґ Єп. з Місто-Канзас (ЗДА): про поправлений другий розділ декрету « про Екуменізм » (6. 10);

19. - Фернанд Ченто, кардинал (Рим): вступ до звіту про схему « про апостолят мирян » (6. 10);

20. - Максим Германюк, Архиєп. Вінніпезький україн-

ців (Канада): про першу часть третього розділу « про Екуменізм » (7. 10);

21. - Іван Гінан, Архиєп. Вестмюнстеру (Англія): про другу часть третього розділу « про Екуменізм » (7. 10);

22. - Франц Генґсбах, Єп. Ессену (Німеччина): про схему « апостолят мирян » (7. 10);

23. - Франц Генґсбах (Німеччина): заключний звіт по дискусії « про апостолят мирян » (13. 10);

24. - Франціск Марті, Архиєп. Раймсу (Франція): про внески на тему « священицьке життя і служіння » (13. 10);

25. - Гамлет Іван Чіконьяні, кардинал (Рим): вступ до звіту « про Східні Католицькі Церкви » (15. 10);

26. - Гавриїл Букатко, Архиєп. Беоґраду (Югославія): звіт на схему « про Східні Католицькі Церкви » (15. 10);

27. - Франціск Марті (Франція): заключний звіт на дискусію про « священицьке життя і служіння » (15. 10);

28. - Руфін Сантос, кардинал-Архиєп. з Манілі (Філіппіни): про справлений УІІ розд. « про Церкву » (19. 10);

29. - Гавриїл Букатко (Югославія): заключний звіт на дискусію « про Східні Католицькі Церкви » (20. 10);

30. - Фернанд Ченто, кардинал (Рим): введення до схеми « про Церкву в сьогоднішньому світі » (20. 10);

31. - Емілій Ґуано, Єп. з Ліворно (Італія): звіт на схему « про Церкву в сьогоднішньому світі » (20. 10);

31. - Емілій Ґуано (Італія): заключний звіт на загальну дискусію про схему « Церква в сьогоднішньому світі » (23. 10);

33. - Іван Врайт, Єп. Піттсбурський (ЗДА): звіт про ІУ-ий розд. схеми « Церква в сьогоднішньому світі » (27. 10);

34. - Маврикій Рой (Канада): звіт про поправки до осьмого розділу « про Церкву » (29. 10);

35. - Іван Дірден, Архиєп. з Дітрой (ЗДА): звіт

про арт. 21-ий IУ-го розділу схеми « Церква в сьогоднішньому світі » (29. 10);

36. - Петро Вейльот (Франція): звіт про поправки до схеми « про пастирский уряд єпископів » (4. 11);

37. - Йосиф Ґарґіттер, Єп. з Больцано (Італія): звіт про II-ий розд. схеми « про пастирський уряд єпископів » (4. 11);

38. - Алойсій Карлі, Єп. з Сеґні (Італія): про два перших арт. II-го розділу схеми « про пастрирський уряд єпископів » (5. 11);

39. - Наркис Жубані, Єп. з Ґерора (Еспанія): про третій арт. II-го розд. схеми « про пастирський уряд єпископів » (5. 11);

40. - Петро Григорій Аґаджаніян, кардинал (Рим): введення до реляції схеми « про місійну діяльність Церкви » (6. 11); в приявності Павла УI;

41. - Станіслав Локуанґ, Єп. з Таїпан (Формоза): звіт до схеми « про місійну діяльність Церкви » (6. 11);

42. - Герман Шеуфелє, Архиєп. з Фрайбурґу (Німеччина): про третій розд. схеми « про пастирський уряд єпископів » (6. 11);

43. - Станіслав Локуанґ (Формоза): заключний звіт на дискусію « про місійну діяльність Церкви » (9. 11);

44. - Емілій Ґуано (Італія): заключний звіт на дискусію « про Церкву в сьогоднішньому світі » (10. 11);

45. - Йосиф МекШеа, Єп. з Аллєнтавн (ЗДА): звіт на внески « про пристосовану обнову чернечого життя » (10. 11);

46. - Йосиф МекШеа (ЗДА): заключний звіт на дискусію « про пристосовану обнову чернечого життя »(12. 11);

47. - Йосиф Каррарро, Єп. з Верони (Італія): звіт на внески « про вишкіл клиру » (12. 11);

48. - Йосиф Каррарро (Італія): звіт заключний на дискусію « про вишкіл клиру » (17. 11);

49. - Юлій Дієм, Єп. з Анверс (Бельґія): звіт над внесками « про християнське виховання » (17. 11);

50. - Юлій Дієм (Бельґія): заключний звіт на дискусію « про християнське виховання » (19. 11);

51. - Емілій Де Смедт, Єп. з Бруж (Бельґія): звіт про виправлений текст « про релігійну свободу » (19. 11);

52. - Бенедикт Алоїсі Мазелля, кардинал (Рим): введення до звіту про дезідерат « про св. Тайну Подружжя » (19. 11);

53. - Йосиф Шнайдер, Архиєп. з Бамберґу (Німеччина): звіт про дезідерат « про св. Тайну Подружжя » (19. 11);

54. - Августин Беа, кардинал (Рим): звіт про поправлений текст декляраціі « відношення Церкви до не-християнський релігій » (20. 11).

III. - *ДИСКУСІЯ ОТЦІВ СОБОРУ:*

Дискусійних виступів Отців Собору в храмі св. Петра нараховується 659; з них було сказано: 17 на тему УІІ-го розділу конст. « про Церкву », 33 про розділ УІІІ-ий тієї ж конституції; 39 про « пастирський уряд єпископів у Церкві »; 33 про декляpацію « про релігійну свободу »; 34 про декляpацію « про жидів і не-християн; » 69 про « Боже Об'явлення »; 66 про « апостолят мирян »; 41 про « священицьке життя і служіння »; 30 про « Східні Католицькі Церкви »; 169 про « Церкву в сьогоднішньому світі »; 28 про « місійну діяльність Церкви »; 26 про « ченців »; 32 про « священицький вишкіл »; 21 про « християнське виховання »; 21 про « св. Тайну Подружжя ».

Невиголошених промов, переданих на письмі Ген. Секретаріятові, було 1586.

Крім цього треба відмітити: 1 промову св. Отця Павла УІ, з нагоди його приявности на генеральній асамблеї в дні 6 листопада; 1 промову кард. Франца Кеніґа, виголошену в присутності Павла УІ, з нагоди перенесення мощів св. Андрея апостола; 5 важніших повідомлень

кард. Тіссеранта; 2 привітальні промови кард. Аґаджаніяна, з яких одна на адресу Павла УІ; три промови авдиторів-мирян: Петріка Кінана по-латині, Якова Норріса по-англійськи, та Івана Васкеза по-еспанськи: 1 промову запрошеного пароха, о. Людовика Маркоса; 1 уточнення кард. Суененса на попередній його виступ; 1 заключне повідомлення та звіти про вислід голосувань Генерального Секретаря, Перікля Фелічі; директиви та завваження 4-ох Модераторів Собору, майже щоденні. Щоб записати всі ці виступи, було зужито 192 магнітофонні шпульки по 400 метрів кожна, тобто разом 76.800 метрів звукозаписної стрічки.

Мавши на увазі, що всіх генеральних асамблей відбулось 48 (супроти 43 в 1963 р., та 35 на першій сесії 1962 р.), можна сказати, що в середньому було виголошено на день 13 промов.

Окрему вагу мають дві промови Папи Павла VI на відкриття та закінчення третьої сесії (14 вересня і 21 листопада), будучи синтезою соборової праці, а крім цього в дні 21 листопада, під час якої було проголошено, що Марія є « Матір'ю Церкви ».

IV. - *ГОЛОСУВАННЯ:*

Відбулося 148 голосувань окремими картками, таємним способом; вони розподіляються так:

1 в справі формальній, як голосувати над поправками та цілими розділами конст. « про Церкву » (16. 9): позитивне;

1 про перший розділ конст. « про Церкву » (17. 9): позитивне;

4 над поправками до другого розділу конст. « про Церкву » (17. 9): позитивне;

1 про цілий другий розділ тієї ж конституції (18, 9): позитивне;

39 про поправки третього розділу конст. « про Церкву »

(21, 22, 23, 24, 25, 28, 29 вересня): 38 позитивних, а 1 (39) негативне;

2 про цілий третій розділ цієї ж конституції (30. 9): позитивні;

1 формальне, про потребу окремого розділу « для ченців » у схемі загальній « про Церкву » (30. 9);

3 про цілі розділи: IV, V, VI схеми « про Церкву » (30. 9): позитивні;

1 формальне: як проголосовувати схему « про Екуменізм » (2. 10): позитивне;

11 над поправками трьох розділів декрету « про Екуменізм » (5, 6, 7. 10): усі позитивні;

3 про цілі розділи декрету « про Екуменізм » (6, 7, 8. 10): усі позитивні;

1 вступне про схему: « священицьке життя і служіння » (19. 10): негативне;

4 над поправками до розд. VII « про Церкву » (19. 10): позитивні;

1 вступне про схему « про Східні Католицькі Церкви » (20. 10): позитивне;

1 про цілий VII розділ конст. « про Церкву » (20. 10): позитивне;

7 про поодинокі розділи декрету « про Східні Католицькі Церкви » (21, 22. 10): позитивні;

1 вступне над схемою « Церква в сьогоднішньому світі » (23. 10);

1 над цілим VIII розд. конст. « про Церкву » (29. 10): позитивне;

2 заключні про I і II розділ « про Церкву » (30. 10): позитивні;

5 над поправками I-го розд. « про пастирський уряд єпископів » (4. 11): позитивні;

1 з 852 поправками про цілий I-ий розділ « про паст. уряд єпископів » (4. 11);

8 про II-ий розд. « паст. уряд єпископів » (5. 11): позитивні;

1 з 889 поправками над цілим розд. II того ж декрету (6. 11);

5 над поправками III-го розд. того ж декрету (6. 11): позитивні;

1 над цілим III-им розд. декрету (6. 11): позитивне;

1 над відтягненням схеми « про місійну діяльність Церкви » (9. 11);

1 заключне про вступ і I розд. « про Екуменізм » (10. 11): позитивне;

1 заключне про II розд. « про Екуменізм » (11. 11): позитивне;

1 вступне над схемою « про ченців » (12. 11);

1 заключне над III розд. « про Екуменізм » (14. 11): позитивне;

9 над схемою « про ченців » (14, 16. 11): з них 5 не одержали 2/3 голосів;

3 заключні про III, IV, V розд. « про Церкву » (17. 11): позитивні;

1 вступне « про священицький вишкіл » (17. 11);

7 про внески « про священицький вишкіл » (17, 18. 11): всі позитивні;

3 заключні про поодинокі розд. VI, VII, VIII « про Церкву » (18. 11): позитивні;

1 про цілу конст. « про Церкву », заключне (19. 11): позитивне;

1 вступне про « християнське виховання » (19. 11);

4 про декларацію « про християнське виховання » (19. 11): позитивні;

3 заключні « про Східні Католицькі Церкви » (20. 11): позитивні;

3 про перероблену декларацію « про відношення Церкви до не-християнських релігій » (20. 11): позитивні;

1 формальне: чи передати Римському Архиєреєві дезідерат « про св. Тайну Подружжя » (20. 11): позитивне;

До цих таємних голосувань на письмі, треба додати ще 12 голосувань публічних (встанням з місць), з яких:

1 про те, що треба робити два голосування про цілий розд. III « про Церкву » (30. 9);

11 голосувань про задовільність дискусії на теми:

— про релігійну свободу (25. 9);
— про поодинокі розділи « апостоляту мирян » (7. 10);
— про цілий текст « апостоляту мирян » (12. 10);
— про схему « священицьке служіння » (15. 10);
— про схему « Церква в сьогоднішньому світі », загально (23. 10);
— про арт. 21 IУ-го розд. тієї ж схеми (30. 10);
— про арт. 23 IУ-го розд. тієї ж схеми (5. 11);
— про « місійну діяльність Церкви » (9. 11);
— про схему « про ченців » (12. 11);
— про внески схеми « священицький вишкіл » (16. 11);
— про дезідерат « про св. Тайну Подружжя » (20. 11);

V. - *СВЯТІ ЛІТУРГІЇ:*

В часі третьої сесії було відслужено 51 святих Літургій, співаних, читаних, торжественних, тобто:

2 сослужених з Папою Павлом УI (на початку і на закінчення);

37 в обряді римському: 1 в сирийсько-антіохійському (25. 9); 1 в халдейськму (9. 10); 1 в грецько-мелхітському (16. 10); 1 в румунському (21. 10); 1 в маронітському (27. 10); 1 в римському обряді, сослужена 12 парохами разом з Ген. Секретарем Собору (28. 10); 1 відслужена кард. Депфнером у сослуженні 12 єпископів (29. 10); 1 в обряді амброзіянському (4. 11); 1 в обряді етіопському, в приявності Павла УI (6. 11); 1 в обряді византійському, сослужена предстаниками цих обрядів, з участю Папи Павла УI (13. 11); 1 в обряді малябарсь-

кому (16. 11); 1 в обряді вірменському в приявності Папи Павла УІ (18. 11).

Кожна з святих Літургій тривала від 35 хвилин, аж до півтора години, залежно від торжества й обряду.

VI. - *РІЗНЕ:*

Під час 48 генеральних асамблей Отців Собору, на яких предсідала Президія зложена з кардиналів, кермували працями 4 так зв. Модератори (за щоденною чергою), при участі Ген. Секретаря та 5 Під-секретарів, за пересічною участю між 2000 та 2250 Отців Собору, не враховуючи так зв. експертів, обсерваторів некатолицьких Церков, авдиторів та авдиторок, та досить значного числа допущених на ген. асамблеї різних осіб з-поміж клиру та мирян, було роздано в майже щоденній черзі всі тексти поправок, перерібок, нові тексти та дефінітивні тексти, а крім цього можна відзначити ще й наступні явища, що розривали монотонність та правильність праць Собору:

— дарування Отцям Собору поштових марок з нагоди Паломництва Павла УІ до Св. Землі (18. 9);
— присутність Папи на Службі Божій перед мощами св. Андрея (23. 9);
— Кард. Павло Марелля роздає « інформації » про Секретаріят для нехристиян (29. 9);
— Повідомлено про запрошення деяких парохів на Собор (6. 10), з їх появою на засіданнях (13. 10);
— Відзначено Ген. Секретарем 100-у ген. асамблею (13. 10);
— Роздано Список Комісій та тих Інститутів, що працюють для Собору, допровадивши список осіб до 4 жовтня (14. 10);
— Було дане різномовне пояснення про дискусію схем, що були скорочені до звичайних внесків (16. 10);

— Подаровано Отцям Собору медалю на пам'ять третьої сесії (22. 10);
— Заповіджено дату закінчення III-ої сесії на день 21 листоп. (23. 10);
— Роздано, як дар св. Отця Павла VI, книгу про Паломництво Павла VI до св. Землі (4. 11);
— Роздано пойменно книгу « Євангелії на Вселенських Соборах », видану Ватиканською Бібліотекою (10. 11);
— Зачитано Ген. Секретарем « Пояснювальну замітку » до III-го розд. конст. « Про Церкву » (16. 11);
— Роздано золоту медалю, подаровану групою анонімних осіб-мирян, на знак своєї шани для Пресв. Богородиці (20. 11);
— Прочитано Ген. Секретарем уривки листів від єпископів, що їм цивільна влада не дозволила приїхати на Собор (20. 11);
— Оголошено (з наступною молитвою за душі усопших) про смерть 14 Отців Собору, в Римі чи поза Римом: Й. Ґавліна (Польща) - 21. 9; Л. Ніґріс (Італія) - 21. 9; І. Енцізо Віяна (Іспанія) - 22. 9; І. Янссенс (Бельгія: Головний Наст. Єзуїтів) - 5. 10; Ів. Тресі (ЗДА) - 12. 10; М. Родріґез (Індія) - 12. 10; А. Вервімп (Конґо) - 12. 10; Й. Ґаґнор (Італія) - 4. 11; Й Руммель (ЗДА) - 8. 11; Фр. Барда (Польща) - 14. 11; Й Морейра Пінто (Португалія) - 14. 11; О. Бернакія (Італія) - 15. 11; Ав. Ольберт (Китай) - 19. 11; П. Берніє (21. 11).

VII. - *ЗАКЛЮЧЕННЯ:*

По закінченні III-ої сесії Собору не залишилось жадної запрограмованої справи, якої не було б довго та основно досліджено. Більша частина соборової праці вже

довершена. Четверта й заключна сесія перегляне, продискутує та проголосує те, що ще залишилось та завершить працю Вселенського Собору - Ватиканського Другого, що стане вихідним пунктом до нової епохи в історії Церкви Христової на землі.

Про інші аспекти Собору, про його учасників та праці ми говорили в перші книзі « Діяній і Постанов » Вселенського Собору - Ватиканського Другого, і туди відсилаємо наших читачів цієї третьої книги.

— Подано в довільному перекладі за « *Оссерваторе Романо* » з 30 листопада 1964 р., ч. 279, стор. 5, із зведення Ф. Валленк-а, під заг. « *Трудящі дні третього соборового періоду* ».

СЛОВО ПАПИ ПАВЛА VI
НА ВІДКРИТТЯ III СЕСІЇ ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ

«От і зібралися апостоли та старші, щоб розглянути... встав Петро і до них промовив: Мужі Брати!... (Діян. 15, 6-7).

Шановні Брати та улюблені сини,

Під знаком Чесного Хреста, що на його шану ми щойно звершили Євхаристійне Жертвоприношення, розпочинається нині третя сесія Вселенського Собору Ватиканського Другого. Тут справді є Церква; ми самі тут творимо Церкву, і то тому, що ми є членами Таїнственного Тіла Христового. Неоціненним даром своєї благодаті Бог дав нам, що ми повірили в нього, що обмилися в хрищенні, що любов'ю його священного й видимого народу ми об'єдналися. Творимо Церкву, бо ми її слуги, тобто священики, назнаменовані окремим знам'ям; силою якого ми поставлені на цей уряд, коли одержуємо св. Тайну священства, якою дається нам речі і чудесні і ваговиті та якою стаємося учасниками Чину Священної Єрархії, до якого належить виконувати відповідні служіння для поширення в світі спасительного служіння Христового. Врешті, творимо Церкву, бо як Учителі віри, Пастирі душ та завідувачі тайн Божих (1 Кор. 4, 1), представляємо її цілу, щоправда не як відпоручені чи вибрані тими, що про них маємо духовне старання, але як Батьки та Брати, що уосіблюємо громади, поручені піклуванню кожного з нас; а врешті, як повний Збір, що його Ми, з вами всіма з'єднані як брат ваш, правно і слушно скликали, як єпископ Риму, тобто того міста, що з постанови Божого Провидіння є першим; як наступник, смирен-

ніший щоправда але певний, Петра апостола, над якого гробом ми зібралися, а тому і як недостойний але правдивий Управитель католицької Церкви й Намісник Христа, як слуга слуг Божих.

Отже в наших особах та в наших священних служіннях, ми охоплюємо цілу Церкву і в цьому характері ми визначаємо цей Собор Вселенським.

Тут торжествує одність, тут славиться католицька прикмета Церкви, що нею вона проявляє цю дивну снагу та виїмкову здатність об'єднувати людей між собою братнім союзом; прибирати різнородні форми людської поведінки, людських мов між собою зовсім неподібних, щонайгідніших уваги літургійних та культуальних виявів, а то й ті різнородні речі, що їх зумовлює життя народів, громадські справи, виховання та наука: все це вона щасливо об'єднала, зберігаючи правосильну та природну різнородність усіх.

Тут торжествує святість Церкви, бо тут вона вимолює Божого милосердя та прощення для немочей та помилок грішників, яких наявність ми визнаємо; а і тому, що тут, виконуючи священне служіння, ми повнотою зрозуміли, що можемо черпати «з незбагненних багатств Христових» (пор. Єф. 3, 8) світлі дари спасіння й освячення, якими можемо збагатити всіх людей; а, врешті, і тому, бо ми свідомі, що не маємо інших бажань, як тільки «щоб приготувати Господеві народ досконалий» (пор. Лук. 1, 17).

Тут, врешті, торжествує і апостольська прикмета Церкви, яка і нам самим видається дивною, бо, усвідомляючи собі нашу недостаточність, ми рівночасно знаємо та ніколи не забуваємо того, що історія вчить, як то навіть найсильніші людські інституції підпадають їй; але добре знаємо і те, що місія, дана Христом для апостолів, правно та безперебійно дійшла аж до нас, смиренних та здивованих, і як протягом століть Церква невимовно та непереможно залишилася завжди живою, завжди спо-

сібною викресати в собі самій ті сили, за допомогою яких, якимсь нестримних побудником вона знову процвітає.

Тут власне до речі будуть слова Тертуліяна: « відсвятковується тут у великій пошані наглядне представлення всього християнського ймення. І як гідно це зібратися з усюдів до Христа під проводом віри! Дивися, як то добре і як мило, коли брати пробувають разом » (Про пости, розд. XIII, вид. Мін'я, Патр. Лат. 2, 1024).

Якщо ж тут є Церква, то перебуває тут і Святий Дух, Утішитель, що його Христос обіцяв апостолам своїм для будування Церкви, кажучи: « І проситиму я Отця і дасть він вам іншого Утішителя, щоб з вами був повіки, Духа істини, якого світ не може сприйняти, бо не бачить його і не знає. Ви ж його знаєте, бо перебуває він з вами, і буде в вас » (Ів. 14, 16-17). Бож, як знаємо, вона діло двох: апостоляту та Святого Духа, і їх Христос приобіцяв та передав різним способом, щоб продовжувати своє власне діло, поширювати зосноване ним Царство в часі і по цілому світі та людей, яких він спас, зібрати в свою Церкву, в своє Таїнственне Тіло, щоб були вони повнотою його самого, поки дожидаємо його приходу на кінці віків, що станеться на зразок його остаточного тріюмфу.

Апостолят, який діє з зовні та об'єктивно, творить, що так скажемо, матеріяльне тіло Церкви й дає їй видимий і громадський устрій; Дух же Святий, що діє внутрішньо та виявляє свою силу не тільки в душах одиниць, але також у цілій громаді, поскільки він її порушає, оживлює та освячує.

Обоє: апостолят, що його через наслідця одержала Єрархія, та Дух Ісуса, що користується тою самою Єрархією, немов повсякденним інструментом на службі слова та св. Тайн - діють спільно; в день П'ятдесятниці дивним способом були вони разом з собою злучені, коли початок свій взяло діло Господа Христа, вже не тільки видиме, але й оте завжди приявне а апостолах та їх наслідниках, « яких поставив намісниками, пастирями свого діла »

(Служба апост., префація); оба разом, різним однак титулом, дають свідчення про Христа, об'єднані своєрідним союзом, що ним дається апостольським діянням надприродна сила (пор. 1 Петр. 1, 12).

Чи віримо ми, що той замисел спасительного діла, яким спасіння Христове до нас належить та в нас звершується, важне однаково сьогодні? Певно, Шановні Брати! Щобільше, треба щоб ми вірили, що через нас продовжується та звершується цей замисел, тому що ми наділені і повновластями і спроможністю, які походять від Бога, що « зробив нас здібними слугами Нового Завіту, не з букви, але з духу... що оживлює » (пор. 2 Кор. 3, 6).

Якщоб хтось щодо цього мав сумнів, робив би кривду вірності Христовій, який обіцяне виконує; не віддавав би належного нашій апостольській місії, позбавив би Церкву тієї найпевнішої властивости, з-за якої вона не може помилятися та яка була дана Божим словом і доведена досвідом століть.

Дух цей є тут присутній, не щоб давати сакраментальну ласку ділові, яке ми, згромаджені на Соборі, починаємо, але щоб просвічувати та кермувати на користь Церкви та цілої людської спільноти. Дух цей є тут приявний: його ми благаємо, його вижидаємо, за ним ідемо. Дух цей є тут присутній: згадуємо це вчення про його справжню присутність передовсім тому, щоб поновно і цілковито та несказанним способом прийняли ми оцю спільноту з живим Христом: бо Дух Святий нас з ним з'єднує. Пригадуємо і тому, щоб стали ми перед ним готові та чуйні, щоб відчували ми нашу нужду та нашу порожнечу, що нею смирилась душа наша, та й цю необхідність благати про його милосердя й допомогу, та щоб відчули ми ті слова апостола, який промовляє до глибин нашого духа: «... мавши це служіння, як помилувані, ми не втрачаємо відваги » (2 Кор. 4, 1). Тим то в цьому соборовому часі ми заохочуємо себе до щонайбільшої внутрішньої гото-

вости, аби лиш якнайпослушніше, як годиться дітям, прийняти слово Боже, щоб гаряче молитись та любити, щоб запалити наші уми духовним жаром. Для цього незвичайного часу дуже відповідні слова св. Амбросія: « радісно впиваймось тверезим похміллям духа » (Патр. Лат. 16, 1411). І це з певністю стане нашим уділом у цім священнім соборовім часі.

А врешті стверджуємо й наступне: в поступі справ і подій дійшли ми сьогодні до того, щоб Церква, яка нами тут представлена та від нас одержує свій вид і життя, сказала про себе те, що думав і чого бажав Христос, коли її встановлював, а Отці, Архиєреї й Учителі, відповідно до своєї мудрости, начебто довгостолітнім розважанням побожно й вірно дослідили. Треба, отже, щоб Церква визначила саму себе та з правдивої своєї самосвідомости видобула ту науку, що Дух Святий їй підказує, відповідно до обітниці Господа: « А Утішитель Святий Дух, якого Отець в ім'я моє зішле, дасть вам у всьому повчання і все вам нагадає, що я сказав вам » (Ів. 14, 26).

Таким то чином слід вивершити науку, що її вже Вселенський Собор Ватиканський Перший постановив проголосити, але перерваний заради зовнішніх перешкод, міг визначити тільки першу її частину, в якій ідеться, як знаєте, про Найвищого Пастиря Церкви, тобто про Римського Архиєрея та про його найвищі права щодо першости в повновласті й щодо непомильности в навчанні, якими Ісус Христос обдарував Петра апостола, як свого видимого Намісника на землі й тих, що будуть його наступниками в цьому високому та тяжкому служінні.

Залишається, отже, довершити виклад тієї науки й так вияснити задум Христа про цілу свою Церкву, а передусім про природу служіння тих, що є наступниками апостолів, тобто про єпископство; тією бо гідністю та обов'язками, Шановні Отці, є наділена більшість з Вас, чи радше нас, Достойні Брати, з милостивої Божої волі.

Про чимало інших речей говоритиме Собор; але диску-

сія про те все, що відноситься до цієї справи, здається нам є важливіша за інші та вимагає багато розсудливости. Безсумніву, що саме ця справа в пам'яті майбутніх надасть отому торжественному Соборові його питомої ціхи, гідної історії. До нього належить розв'язати деякі трудні богословські спори; видати постанову про природу та священне служіння пастирів Церкви; говорити про виключні права, що випливають правно з єпископату й, за допомогою Святого Духа, видати про них певний суд; визначити відносини, що існують між цим Апостольським Престолом та єпископами; показати інституції та форми Церкви так на Сході як і на Заході, що хоч і мають деякі окремішності з обох сторін, то однак є однієї і тієї ж пророди; до нього належить також показати вірним католицької Церкви та братам роз'єднаним від її спільноти, яке є правдиве розуміння чинів священної Єрархії, про яку сказано такі слова: « Дух Святий поставив єпископів пасти Церкву Божу » (Діян. 20, 28), і то з певною властю, яку не можна брати під сумнів; а вони також нехай стараються смиренно та терпеливо служити братам, як пристоїть пастирям, що є слугами віри і любови.

Про це ми, Шановні Брати, дещо й докладніше роздумуємо разом з вами, тому що з усіляких і різнородних справ, які розглядатиметься на третій сесії Вселенського Собору, головна справа буде в тому, щоб викласти й пояснити те питання, яке належить до самої природи та місії Церкви. Тому поновно буде пред'явлено та вповні вирішено дискусію, розпочату в двох попередніх сесіях так, щоб цей загальний торжественний Собор став властивим продовженням й утреваленням Першого Ватиканського Вселенського Собору. Бо Церква бажає сама собі приглянутись, або радше дослідити саму себе в замислі Ісуса Христа, свого Божественного Засновника. А це ж і не що інше означає, як - віддати належну шану мудрості та любові свого Засновника, і так, обновлюючи

йому свою віру і вірність, приготовити себе краще до виконування спасительного діла, для якого її й основано.

Нехай ніхто не думає, що, так поступаючи, Церква для якогось самоуподобання бажає сама собою втішатися, забуваючи Христа, від якого все ожержала та якому все завдячує, чи й людський рід, для якого служби вона й народилася. Церква стоїть посередині між Христом і людством, ніяк не залюблена сама в собі, ані не є вона якоюсь замряченою для зору перегородкою, не є вона для себе самоціллю, але, навпаки, постійно дбає вона, щоб була вся Христова, в Христі, для Христа, щоб була вся з людей, між людьми, для людей, справді смиренна та заразом і визначна посередниця між Божественним Спасителем і людським родом, на те поставлена, щоб ізберігати й поширювати правду та благодать надприродного життя.

Все це сьогодні є важливе та найважніше в цій окремій зворотній хвилині сторіч, що виглядає зокрема священною; бо наші розважання про Церкву, що їх починаємо, виявлять нам, і перш усього вам, дещо дуже великої ваги, що стосується до єрархічного устрою Церкви й заразом до походження, природи, обов'язків та влади єпископату. Бо єпископат, як ми вже сказали, це вища й визначна частина Церкви і його « Святий Дух поставив... пасти Церкву Божу » (Діян. 20, 28).

Тож думаємо, що йдемо за поставовами Божого Провидіння, коли в цій торжественній події, гідній історії, вам, Шановні й улюблені Брати в єпископстві, віддаємо шану, що її зволив Господь наш уділити апостолам спільно з Петром.

Отці Вселенського Собору, Ватиканського Першого визначили й проголосили ті повновласті, справді єдині й найвищі, які Христом були дані Петрові та передані його наступникам. Декому видавалось, що цією заявою применшилася влада єпископів, наступників апостолів; це, видавалось їм, робило злишнім та знеможливлювало

скликання наступного Вселенського Собору, що йому, одначе, як признає канонічне право, належить найвища влада в Церкві.

Цей отже Собор, так само Вселенський, потвердить знову вчення попереднього Вселенського Собору про виключні права Найвищого Архиєрея, але також і передовсім має на меті визначити й належною оточити шаною виключні права єпископату. Нехай же всім буде відомо, що скликання теперішнього Собору сталося самохіть і добровільно від бл. пам'яті нашого попередника Івана XXIII й зараз таки було підтверджене нами, хоч ми і знали, що те, чого бажає цей священний Собор, це передовсім усе те, що відноситься до єпископату. Та й не могло воно бути інакше, і то не лише з-за внутрішньої пов'язаности вчення, але також тому, що була щира воля визнати славу, місію, заслуги, дружбу наших братів, які беруть участь у навчанні, освячуванні, правлінні Церкви Божої.

Нехай вільно буде нам повторити та зробити своїми слова, що їх давній та святий наш попередник, безсмертної пам'яти Григорій Великий, написав до Евлогія, єпископа олександрійського: « Слава вселенської Церкви є моєю славою; кріпость братів моїх є моєю славою. Тоді я справді зазнаю слави, коли кожному зосібна віддається належну славу » (8, 30; Патр. Лат. 77, 933).

Повнота католицької істини вимагає нині, щоб було вияснено цю главу вчення, яке, відповідно до науки про Римського Архиєрея, поставило б у ясному світлі гідність служіння, властиве єпископатові. Визначити зариси тієї гідности та служіння, належатиме до обов'язків Вселенського Собору, який нічого іншого не має на меті як те, щоб правильно вияснити думку Ісуса Христа, як це її подають джерела Божого об'явлення і католицьке вчення, що з них походить. Що ж тичиться нас, ми вже й зараз радіємо думкою, визнаючи єпископів нашими братами і маючи спромогу називати їх разом з Петром

« Старійшинами », а нас подібною та приємною назвою « співстарійшини » (пор. 1 Петр. 5, 1); це є наша радість, що словами Павла апостола можено їх називати « товаришами в стражданнях і в радощах » (2 Кор. 1, 4. 7); це наше старання, щоб могти дати їм свідчення нашої пошани, цінування, любови та єдности духа. Врешті, це наш обов'язок признавати їх Учителями, Пастирями, Святителями християнського народу, « завідувачами тайн Божих » (пор. 1 Кор. 4, 1), свідками Євангелії, слугами Нового Завіту, відблиском слави Божої (пор. 2 Кор. 3, 6-18).

Якщо ж ми, як наступник Петра, і тому обдарені повнотою влади над цілою Церквою, хоч і без нашої в тому заслуги, маємо обов'язок вашого наставника, то це не тому, щоб обмежувати вашу власть; навпаки, ми самі перші її належно шануємо. Крім того, якщо наш апостольський обов'язок цього від нас домагається, щоб у виконуванні єпископської власті ми дещо собі застерегли, чи поставили їй межі, або визначили способи та встановили її форми, то все це, як і знаєте, вимагає благо цілої Церкви, вимагає одність Церкви, яка тимбільше потребує одного найвищого провідника, чим ширше розтягаються кордони християнства, чим поважніші виринають небезпеки, чим більше настоюють потреби християнського люду в різних обставинах часів і подій; і слід ще й додати: чим більша існує в нас сьогодні спромога вільного подорожування. Це об'єднання церковної влади немов у одному осередку, що завжди виконуватиметься помірковано та вимірюватиметься потрібними повновластями й хосенним служінням, даними оглядно місцевим пастирям; це, як кажемо, об'єднання в одному осередку не можна уважати за якесь своєрідне хитрування, що було б подиктоване жаждою влади; навпаки, Шановні Брати, воно має характер служіння, відповідає природним потребам Церкви, що за своєю природою є одна та єрархічна, тво-

рить цю красу й силу та оздобу, яку Христос приобіцяв Церкві та з упливом часу її уділяє.

В цій справі нехай вільно буде процитувати слова нашого попередника, св. пам'яті Пія XII, сказані до однієї групи єпископів: « Цей зв'язок та це необхідне спілкування з Апостольським Престолом не походить з якогось намагання зібрати все до одного начала та зуніфікувати, але з Божого права та з найпершої основи Церкви Христової » (ААС, 1954, стор. 676).

Однак ця засада ніяк не применшує єпископської власти, що більше, її скріпляє, чи то беремо її в поодиноких єпископах чи в цілій єпископській колеґії. Яким то пошанівком огортаємо і як дуже прагнемо захищати права, питомі священній Єрархії! Вона бо постала з любови Христової, щоб доповнювати, поширювати та з упливом часів повним і плідним зберігати священний скарб віри, прикладів, заповідей і дарувань, що його Христос залишив у спадщині своїй Церкві; вона творить громаду вірних і належно впорядковує її зовнішній зв'язок; її зусиллям стається те, що Церква може називатися Матір'ю і Вчителькою; її служінням наділяються нам багатства св. Тайн; під її проводом молитва возноситься до Бога; вона старається про діла та почини християнської любови. А хіба ми, яких поставлено при найвищій кермі цеї священної Інституції, саме їй не даємо наших старань, нашого довір'я, нашої допомоги й опіки? Хіба відмовимо їй нашого захисту? Який же обов'язок може в нас бути частіший, важливіший, приємніший, як зберігати права, свободу та гідність священної Єрархії в різних народах? Чи не з того ваговитого дбання сплетена майже вся історія Найвищого Архиєрейства, передусім у наші часи, в яких спостерігаємо стільки замішання?

Також з іншої ще причини приємно ствердити похвалу католицького єпископату, щоб тим краще було видно, як дуже корисними є для її гідности та любови ті зв'язки

єрархічної спільноти, що лучать єпископів з Апостольським Престолом; тобто, Шановні Брати, Апостольський Престіл вас потребує. Бо так як вам, що населюєте різні частини землі, щоб могли ви витворити та показати справжній характер католицької Церкви, є взагалі необхідний осередок та начало одности віри та спільноти, що його маєте в цім Петровім Престолі, так і ми завжди вижидатимемо вашої співпраці, щоб обличчя Апостольського Престолу променіло красою та щоб не бракувало йому й цієї людської та історичної сили й значення, більше того, щоб збереглась його співзвучна віра, щоб його служіння було виконано зразково, щоб мав він у своїх турботах і потіху.

Тому ми, дожидаючи від ваших зборів, що вияснять науку про єпископський уряд, вже тепер віддаємо єпископатові належну шану, наше братерство, більше того, наше вітцівство та просимо від нього такої однозгідности, що була б розрадою для нашого серця. Коби то ця згода та співпраця умів, яка взаємно сполучує чини католицької Єрархії союзом віри і любови, - зросла, скріпилась та ще більше освятилася на цьому Вселенському Соборі! Звідси постане Христові - слава, Церкві - мир, світові - світло.

Про це та про багато інших справ, що їх предложено Соборові для розгляду, ми могли б говорити куди більше, якщоб ми не боялись надужити вашої терпеливости.

Не можемо, однак, стриматися, щоб з окремим благоволінням не поздоровити з цього храму та в цю особливу хвилину ті церковні громади, що їх ви тут заступаєте. Найперше наша думка лине до священиків цілого світу, що їх шануємо й любимо, уважаючи їх за справжніх та добрих співробітників єпископського служіння; до членів чернечого стану, що трудяться всіма силами, щоб бути подібними до Христа та корисними для братів; до всіх мирян католиків, які дають свою співпрацю священній Єрархії для зросту Церкви Божої та для відповідного служіння людському родові; лине до всіх стражда-

ючих на душі й тілі, до потребуючих та ворогом переслідуваних: вони не можуть зійти з нашої пам'яті, а зокрема ті, що, позбавлені свободи, змушені бути неприсутніми на цьому Соборі.

А далі, вітаємо тут приявних Авдиторів, яких шляхетні почування та визначні заслуги є нам добре відомі. А теж вітаємо й улюблених нам у Христі Авдиторок, як їх називають, яким ось вперве дана спромога брати участь у деяких засіданнях Собору. Всі вони, Авдитори та Авдиторки, з того, що їм дано доступ на Собор, безсумніву повинні б спізнати, якими батьківськими почуваннями ми звертаємося до всіх чинів народу Божого та як дуже бажаємо дати християнській громаді щораз багатіші засоби для згоди, однодумности та співпраці й любови.

На кінці й вас, достойні та славні Спостерігачі, що охотно берете участь уже в третій сесії Собору, вітаємо; дякуємо вам та засвідчаємо вам поновно: ми маємо довір'я, що колись зникне всяка перешкода, всякий роздор та всяке підозріння, які перешкоджують нам, щоб у Христі та в його Церкві бути нам « одне серце і одна душа » (пор. Діян. 4, 32) та й такими почуватися. З нашого боку не залишимо ніякого змагання, що тільки буде в нашій силі, аби лиш це осягнути. Ми гаразд розуміємо, що це річ величезного значення, щоб обновити таку єдність; тому докладемо всіх старань та зужиємо для цього ввесь час, якого вона домагатиметься. Це річ нова та свіжа, якщо порівняємо її з довгим рядом смутних подій, що попередили поодинокі розходження; та ми спокійно вижидатимемо, аж поки не назріють відповідні обставини, за яких зможемо цю справу певно та спокійно вирішити. Це річ великого значення і скрита вона глибоко в недослідимих плянах Божих. Та ми будемо намагатися і по-Божому, щоб стати гідними такої великої ласки. Пам'ятаймо на слова апостола Павла, який « став усім для всіх » (1 Кор. 9, 22) та сповістив усім народам дар святої Євангелії, уживаючи такого вирозуміння, що його

за наших часів можемо назвати « практичним плюралізмом »; пам'ятаймо також, що й сам апостол нас закликує, щоб « старались ми зберігати єдність духа зв'язком миру », тому що « один Господь, одна віра, одне хрищення, один Бог і Отець усіх » (пор. Єф. 4, 3. 5-6). Заради цього докладемо старань, щоб, у вірності супроти однієї Христової Церкви, краще пізнати й досвідчити все те, що в християнських громадах, від нас ще роз'єднаних, є і правдиве і похвальне. Однаково ж і ми просимо ці громади, щоб і вони також краще пізнавали католицьку віру й католицький спосіб життя; та нехай не ображаються таким нашим закликом, але радше хай уважають його за обов'язковий для нас та братній, коли їх закликаємо, щоб взяли участь у повноті істини й любови, в цій повноті, яку Христос наказав нам, хоча й без нашої заслуги, сторожити, як щасливе завдання, але ваговитий тягар, і яка стане нагляднішою, коли всі, що визнають Христове імення, знову творитимуть одне ціле.

Тим часом через вас, шановні і світлі Гості, що берете участь у цих торжественних засіданнях як Спостерігачі, вітаємо щиро ті християнські громади, що їх тут представляєте; та й до тих, які не післали сюди своїх делегатів, звертаємо шанобливу думку. Ми ж молитвами та любов'ю об'єднуємо всіх членів Христа, які ще нез'єднані повною і видимою спільнотою Хритового Таїнственного Тіла; і в тих зусиллях любови й милосердя зростає наш біль, але зростає і наша надія. О, Церкви, що від нас далекі, проте нам так близькі! Церкви, що їх бажаємо невсипущим прагненням! О, Церкви наших сліз, що їх бажаємо обняти та вшанувати справжньою любов'ю Христовою! Нехай дійдуть до вас ці наші повні любови голосні слова, з цього осередка єдности, від гробу Петра, мученика й апостола, від цього Вселенського Собору братерства і миру; може ми ще далеко віддалені від себе та й чимало промине часу, доки настане повне та досконале поєднання; то однак знайте, що ви вже є в нашому

серці, а Бог милости нехай прийме ці наші бажання та нехай кріпить нашу солодку надію!

Врешті, наша згадка звертається до тих людських суспільностей, серед яких живемо, та які кермуються щодо нас то прихильністю, то байдужістю, а може й ворожим наставленням і духом; вітаємо їх усіх знову тим привітанням, що його ми вже були передали з Вифлеємського вертепу в ось якому наміренні: намагатися дати свою працю, щоб Церква служила для примноження духовного спасіння людей та їхнього громадського благобуту, щоб могли вони втішатися миром та справдешнім щастям.

І як закликаємо вас, Шановні Брати, щоб спільно молили ви Святого Духа, Утішителя, відкриваємо третю сесію Вселенського Собору Ватиканського Другого та в ім'я Господнє, вповаючи на заступництво Пресвятої Діви Марії та св. Апостолів Петра і Павла, усім вам даємо з любов'ю Апостольське Благословення.

— Перекладено за текстом поданим в « *Оссерваторе Романо* » за 14-15 вересня 1964 р., ч. 213, стор. 1-2 (текст лат.), 3 (текст італійський).
— Провірено за текстом поданим у « *Акти Апостольського Престолу* », 1964, том, 56,стор. 805-816.

ДОГМАТИЧНА КОНСТИТУЦІЯ «ПРО ЦЕРКВУ»

ВИГОТОВЛЕННЯ - ДИСКУСІЯ - СХВАЛЕННЯ

Догматичну Конституцію «*про Церкву*» як предмет нарад і діянь Ватиканського Собору, предложив Іван Папа XXIII на послуханні в дні 2 липня 1960 р., на основі праці передприготовчої Комісії (1959-1960), яка в цій справі консультувала всю католицьку єрархію та університети.

Виготовлення тексту було доручено Підготовчій Богословській Комісії, яка працювала між 14 листопада 1960 р. та 10 вересня 1962 р.; з доручення папи Івана XXIII, з дня 10 листопада 1962, текст Конституції предложено Отцям Собору в другій половині листопада, на першій сесії Собору. Текст Конституції був поділений на 11 розділів; про Пресвяту Богородицю, як Матір Божу і Матір людей, була виготовлена окрема, тісно пов'язана з першою, конституція.

Дня 1 грудня 1962 р. Конституція була введена на соборові наради. По короткій загальній дискусі в днях 1-6 грудня основнішу дискусію було відложено на слідуючу сесію Собору, доручаючи в міжчасі переробити текст, відповідно до висказаних думок та внесків, під наглядом так зв. Координаційної Комісії, установленої під конець першої сесії.

На початок березня 1963 новий текст був виготовлений та завтверджений Координаційною Комісією; текст, зложений з 4-ох розділів (про таїнство Церкви, про єрархічний устрій Церкви тобто про Єпископат, про Народ Божий а зокрема про мирян, та про загальне покликання до святости в Церкві), дня 22 квітня 1963 був апробований папою Іваном XXIII до дальшої соборової дискусії та відміток, що їх перед її початком предложено до двох перших розділів в числі 372, а до третього і четвертого 86 внесків, на письмі.

На другій сесії Собору дискусії схеми «про Церкву» присвячено 23 загальних засідань Собору (від 30 вересня до 31 жовтня 1963 р.). В дискусії взяло участь 323 Отців Собору, а інших 475 предложило свої замітки на письмі.

В тому часі відбулось два загальніші голосування над конституцією. Дня 1 жовтня було поставлено під голосування: « Чи подобається схема в своїй цілості, і чи можна приступити до дискусії над поодинокими розділами? » Вислід голосування був такий: голосувало 2.301; вимагана більність 1.152; за внеском голосувало 2.231, проти 43; голоси неважні 27. Друге голосування відбулось дня 30 жовтня над 5 питаннями, що їх предложили Модератори про єпископат і дияконат. Вислід був позитивний в змислі поставлених питань, для орієнтації праці Комісії для виготовлення остаточного тексту Конституції.

Рівночасно в місяці жовтні було поставлено справу включення в Конституцію про Церкву і тексту конституції « *про Пресвяту Діву Марію, як Матір Божу і матір людей* ». Було виголошено звіт за і проти такого злиття в одне і, по зрілій застанові, дня 29 жовтня Отці Собору відповіли: голосуючих 2.193, вимагана більшість 1.097; за злученням в одне 1.114, проти 1.074 голосів; неважних голосів 5.

Тому, доручаючи Комісії випрацювання справленого тексту конституції « про Церкву », було включено і розділ про Пресвяту Богородицю.

На основі внесків та розпоряджень Координаційної Комісії, Богословська Комісія виправила текст Конституції у вісьмох розділах: 1. Про таїнство Церкви, 2. Про Нарід Божий, 3. Про єрархічний устрій Церкви, зокрема про Єпископів, 4. Про мирян, 5. Про загальне покликання до святости в Церкві, 6. Про ченців, 7. Про потойбічний характер нашого покликання й про нашу злуку з Церквою небесною та 8. Про Пресвяту Діву Марію Богородицю в таїнстві Христа і Церкви. Дня 3 липня 1964 Папа Павло VI апробував проєкт для дальшої дискусії на 3-ій сесії Собору та велів розіслати Отцям Собору для студії та відміток.

На третій сесії Собору, в різних часах, було продискутовано 7 і 8 розділ нового тексту, та піддано голосуванню поправки на інші розділи, проголосовано кожний розділ зокрема та цілу Конституцію в цілості; в кінці дефінітивно

апробовано Конституцію і торжественно проголошено (гл. Діяння III сесії, стор. 19-21).

Окремі розділи одержали такий вислід: I. Про таїнство Церкви: за 2.189, проти 11, з резервою 63; II. Про Народ Божий: за 1.615, проти 19, з резервою 553; III. Про єрархічний устрій Церкви зокрема про єпископат: перша часть (чч. 11-23): за 1.624, проти 42, з резервою 772; неважні голоси 4; друга часть (чч. 24-29): за 1.704, проти 53, з резервою 481, неважні 2; IV. Про мирян: за 2.152, проти 8, з резервою 76; У. Про загальне покликання до святости в Церкві: за 1.856, проти 17, з резервою 302; УІ. Про ченців: за 1.736, проти 12, з резервою 438; УІІ. Про потойбічний характер нашого покликання й про злуку з Церквою небесною: за 1.926, проти 29, з резервою 233; УІІІ. Про Пресвяту Діву Марію: за 1.559, проти 10, з резервою 521, неважний 1.

Заключні голосування про Конституцію, беручи на згляд її потвердження Собором, дали такі висліди: I. за 1.903, проти 17, з резервою 17, неважні 4; II. - за 1.893, проти 19, неважні 3; III. - за 2.099, проти 46; IУ. - за 2.135, проти 8; У.-за 2.142, проти 4; УІ. - 2.114, проти 12; УІІ. - за 2.127, проти 4; УІІІ. - за 2.096, проти 23. Заключне голосування про цілу Конституцію дало такий вислід: за 2.134, проти 10, неважний голос 1.

Вкінці, дня 21 листопада, під час торжественого засідання, Конституцію проголосовано з таким вислідом: за 2151, проти 5. І на основі цього голосування Папа Павло УІ прийняв Конституцію та доручив її торжественно проголосити, уживаючи формулки, як вона подана при кінці поданого тексту (стор. 137).

Текст Конституції було подано напередодні 21 листопада окремим зшитком. Згодом був він опублікований в « *Ль Оссерваторе Романо* » під датою 25 листопада 1964, з італійським перекладом в тому ж органі під датою 13 грудня 1965, та окремою відбиткою, з доручення Генерального Секретаріяту Собору, що була масово поширена в світі.

Вкінці, під датою 30 січня 1965, в « *Акти Апостольської Столиці* », ч. 57, 1, появився остаточний текст, з вичисленням підписів кардиналів та примасів, що і являється урядовим текстом Конституції « про Церкву » (стор. 5-75).

Український переклад Конституції, в цілості, появляється на цих сторінках вперве. Її об'єм не дозволив, відай, на її раніше опублікування в українській мові.

ПАВЛО ЄПИСКОП
СЛУГА СЛУГ БОЖИХ
СПІЛЬНО З ОТЦЯМИ СВЯЩЕННОГО СОБОРУ
НА ВІЧНУ ПАМ'ЯТЬ СПРАВИ

ДОГМАТИЧНА КОНСТИТУЦІЯ ПРО ЦЕРКВУ

Розділ I

ПРО ТАЇНСТВО ЦЕРКВИ

(Вступ)

1. - Тому що світлом світу є Христос, цей Священний Собор, зібраний у Святому Дусі, дуже бажає Його ясністю, що променіє на обличчі Церкви, просвітлити всіх людей, звіщаючи всьому створінню Євангелію (пор. Мк. 16, 15). Тому ж що Церква в Христі є немов таїнством, тобто знаком і знаряддям внутрішньої злуки з Богом і одности всього людського роду, хоче вона, йдучи слідом за вченням попередніх Соборів, докладніше вияснити своїм вірним і цілому світові свою природу і свою загальну місію. Обставини нашого часу ще й збільшують цей обов'язок Церкви, а саме щоб усі люди, що сьогодні тісніше злучені між собою вузлами соціяльними, технічними, культурними, досягли також повної одности в Христі.

(Спасительний замисел Отця)

2. - Предвічний Отець, найсвобіднішим і незбагненним рішенням своєї мудрости і доброти створив увесь світ, а людей постановив піднести до участі в божому житті, і, коли вони впали в Адамі, не залишив їх, даючи їм постійно засоби до спасіння, з огляду на Христа, Спасителя, що є « образ невидимого Бога, первородний усякого сотворіння » (Кол. 1, 15). А всіх вибраних Отець перед віками « передбачив і наперед призначив, щоб були подібні до образу Сина його, щоб він був первородний між багатьма братами » (Рим. 8, 29). А тих, що повірили в Христа, вирішив згромадити в святій Церкві, що вже від початку світа була прооображена в історії народу ізраїльського та в Старому Заповіті чудно приготована (1), останніми ж часами установлена та зісланням Духа виявлена, а на кінець віків славно буде звершеною. Тоді бо, як читаємо в святих Отців, усі праведні, від Адама, « від Авеля праведного аж до останнього вибраного » (2), у вселенській Церкві у Бога-Отця соберуться.

(Послання й місія Сина)

3. - Прийшов отже Син, післаний Отцем, що вибрав нас у Ньому ще поки постав світ і призначив на всиновлення синів, тому що в Ньому подобалось йому все обновити (пор. Еф. 1,4-5,10). Тому Христос, щоб ви-

---

(1) Пор. св. Кипріян, *Лист* 64, 4: Патр. Лат. вид. Міня, 3, 1017; вид. Гартеля (CSEL), III B, стор. 720; св. Ілярій Пікт., *На Матея* 23, 6: Патр. Лат. 9, 1047; св. Августин, в багатьох місцях; св. Кирило Олександр., *Поясн. на кн. Буття* 2, 10: Патр. Грецька, 69, 110 A.

(2) Пор. св. Григорій Великий, *Гом. на Єванг.* 19, 1: Патр. Лат. 76, 1154 в; св. Августин, *Проповідь* 341, 9, 11: Патр. Лат. 39, 1499; св. Іван Дамаскин, *Проти іконоборців,* 11: Патр. Грецька 96, 1357.

повнити волю Отця, оснував на землі царство небесне і об'явив нам Його тайну, а своїм послухом виконав відкуплення. Церква, тобто царство Христове вже існуюче в тайні, силою божою видимо зростає в світі. Цей початок і зріст показуються в крові і воді, що вийшли з ребра Ісуса розп'ятого (пор. Ів. 19,34), та були передсказані словами Господа про свою смерть на хресті: « Я ж, коли від землі буду піднесений, усіх притягну до себе » (Ів. 12,32). Скільки разів жертва хресна, « якою був пожертвований Христос як наша пасха » (1 Кор. 5,7), приноситься на престолі, звершується діло нашого спасіння. Заразом же в таїнстві євхаристійного хліба представляється і звершується одність віруючих, що творять одне тіло з Христом (пор. 1 Кор. 10,17). Всі люди покликані до тієї злуки з Христом, що є світло світу, від якого походимо, через якого живемо, до якого прямуємо.

(Церква Духом освячувана)

4. - Звершивши ж діло, що його Отець доручив Синові звершити на землі (пор. Ів. 17,4), в дні П'ятдесятниці післаний був Святий Дух, щоб постійно освячував Церкву й так щоб віруючі через Христа в одному Дусі мали доступ до Отця (пор. Еф. 2,18). Він є Духом життя тобто джерелом води, що струмує в життя вічне (пор. Ів. 4,14; 7,38-39); через нього Отець оживлює людей мертвих гріхом, аж поки їх смертні тіла не воскресить у Христі (пор. Рим. 8,10-11). Дух мешкає в Церкві і в серцях вірних немов у храмі (пор. 1 Кор. 3,16; 6,19), в них і молиться та дає свідчення усиновлення дітей (пор. Гал. 4,6; Рим. 8,15-16,26). Церкву, що її наводить на всю правду (пор. Ів. 16, 13), та в спілкуванні й взаємопослузі об'єднує, вивіновує та кермує різними даруваннями єрархічними й харизматичними, та окрашує своїми плодами (пор. Еф. 4, 11-12; 1 Кор. 12, 4; Гал. 5, 22). Силою Євангелії омолоджує Церкву та постійно її оновлює

та провадить до повної злуки з Обручником (3). Бо і Дух і Наречена кличуть до Господа Ісуса: « Прийди »! (пор. Одк. 22, 17).

Так ціла Церква являється як « з одноти Отця і Сина і Святого Духа зібраний нарід » (4).

(Царство Боже)

5. - Таїнство святої Церкви появляється вже в її оснуванні. Бо Господь Ісус дав початок своїй Церкві, проповідуючи благу вість, тобто, що прийшло Царство Боже, від віків обіцяне в Писаннях: « Сповнився час, і Царство Боже близько » (Мк. 1, 15; пор. Мт. 4, 17). А те царство появилося людям у словах, ділах та приявності Христа. Бо слово Господнє прирівнюється до зерна, що ним засівають ниву (Мк. 4, 14); ті ж, що з вірою слухають його та зачисляються до Христового малого стада (Лк. 12, 32), прийняли і саме його царство; а згодом, вже власною силою зерно сходить і росте аж до часу жнив (пор. Мк. 4, 26-29). Рівно ж і чуда Ісуса доказали, що Царство це вже прийшло на землю; « Коли ж я Божим перстом виганяю бісів, то значить прийшло до вас Боже Царство » (Лк. 11, 20; пор. Мт. 12, 28). Передовсім же Царство це проявляється в самій особі Христа, Сина Божого і Сина Чоловічого, який прийшов, « щоб послужити й віддати своє життя як викуп за багатьох » (Мк. 10, 45).

Коли ж Ісус, перетерпівши смерть хресну за людей, воскрес, появився як Господь і Христос та Священик,

---

(3) Пор. св. Іреней, *Проти єресей* III, 24, 1: Патр. Грецька 7, 966 B; Гарвей (CSEG), 2, 131; вид. Sagnard, *Sources chr.*, p. 398.

(4) св. Кипріян, *Про молитву Господню,* 23: Патр. Лат. 4, 553; вид. Гартель, III A, стор. 285; св. Августин, *Проп.* 71, 20, 33: Патр. Лат. 38, 463 сл.; св. Іван Дамаскин, *Проти іконоборців* 12; Патр. Гр. 96, 1358 Д.

поставлений во віки (пор. Діян. 2, 36; Євр. 5, 6; 7, 17-21); та й Духа обіцяного від Отця зілляв на своїх учнів (Діян. 2, 33). Тому й Церква, дарами свого Засновника обдарована, і вірно зберігаючи його заповіді любови, смирення та самопоконання, прийняла місію проповідувати Царство Христа і Бога та встановлювати його між усіма народами, й сама вона є вже початком та сім'ям цього Царства на землі. І сама вона тим часом, зростаючи помаленько, прагне повноти цього Царства, та всіма силами і надіється і бажає з Царем його в славі воз'єдинитися.

(Прообрази Церкви)

6. - Так як у Старому Заповіті об'явлення Царства часто предкладається під різними образами, так і зараз внутрішня природа Церкви стає явною для нас у різних образах, що походять чи то з життя пастирського, чи хліборобського, чи то з будівництва або й з життя сімейного чи подружого, що були приготовані в книгах пророків.

Бо Церква це й овеча кошара, якої одинокими та необхідними дверима - Христос (Ів. 10, 1-10). Вона ж і стадо, якого сам Бог предсказав, що буде пастирем (пор. Іс. 40, 11; Ез. 34, 11), і якого овечки, хоча і під проводом людських пастирів, постійно мають і провід і пашу від самого Христа, доброго Пастиря і князя пастирів (пор. Ів. 10, 11; 1 Пет. 5, 4), що життя своє віддав за свої вівці (пор. Ів. 10, 11-16).

Є ж Церква і рілля, тобто Нива Божа (1 Кор. 3, 9). На цій ниві росте старинна оливка, якої святе коріння сягає патріярхів, та на якій постало і постає поєднання юдеїв і поган (Рим. 11, 13-26). Її насадив небесний Господар як вибраний виноградник (Мт. 21, 33-43; пор. Іс. 5, 1). Справдешня виноградина - самий Христос, що дає життя і плоди гілкам, тобто нам, що через Церкву перебуваємо в ньому, і без якого нічого не можемо вдіяти (Ів. 15, 1-5).

Часто також Церква називається будівлею Божою (1 Кор. 3, 9). Господь сам прирівняв себе до каменя, що його відкинули будівничі, але став угольним каменем (Мт. 21, 42; пор. Діян. 4, 11; 1 Петр. 2, 7; Пс. 117, 22). На цій основі апостоли будують Церкву (пор. 1 Кор. 3, 11); від нього вона має свою тривкість і спаяність. Ця будівля різними називається назвами: дім Божий (1 Тим. 3, 15), що в ньому замешкує сім'я Божа, храмина Бога в Дусі (Еф. 2, 19.22), житло Бога з людьми (Одкр. 21, 3), а передовсім храм святий, що його прославляють святі Отці прооображеним в кам'яних святинях; а в Літургії слушно прирівнюється він до Святого Городу, нового Єрусалиму (5). В нім бо, немов живі камені, й ми вбудовуємося вже на цій землі (1 Петр. 2, 5). Цей святий Город розглядає апостол Йоан, як при оновленні світу сходить з небес від Бога, прикрашений немов невіста, вистроєна женихові своєму (Одкр. 21, 1).

Бо Церква, що є « вишній Єрусалим » та зветься « наша мати » (Гал. 4, 26; пор. Одкр. 12, 17), описується як непорочна наречена непорочного Агнця (Одкр. 19,7; 21, 2; 21, 9; 22, 17), що її Христос « полюбив й видав себе за неї, щоб її освятити » (Еф. 5, 26); що її злучив з собою союзом нерозривним та неперервно її « годує і піклується нею » (Еф. 5, 29), і яку, очищену, хоче мати собі постійно віддану та підчинену в любові й вірності (пор. Еф. 5, 24), та яку, вкінці, навіки обдарував небесними благами, щоб пізнали ми любов Бога і Христа до нас,

---

(5) Пор. Оріген, *На Мат.,* 16, 21: Патр. Гр. 13, 1443 С; Тертуліян, *Проти Марк.* 3, 7: Патр. Лат. 2, 357 С; CSEL 47, 3, стор. 386; Для літургічних документів , пор. *Григоріянський Сакраментар:* Патр. Лат. 78, 160 В; або C. Mohlberg, *Liber Sacramentorum romanae ecclesiae*, Romae 1960, стор. 111, ХС: «Боже, Ти, що з цілого збору Святих здвигаєш собі вічне помешкання...»; Гімн « *Місто Єрусалим блаженне* » в чернечім Часослові, та « *Небесний городе Єрусалиме* », в Римському Часослові.

що перевищує всяке знання (пор. Еф. 3, 19). І коли на цій землі Церква мандрує до Господа (пор. 2 Кор. 5, 6), почувається вона немов на вигнанні так, що глядає та засмаковує тим, що є в високостях, де Христос сидить по правиці Бога, де життя Церкви зберігається в тайні з Христом у Бозі, аж доки з Женихом своїм не появиться в славі (пор. Кол. 3, 1-4).

(Таїнственне Тіло Христове)

7. - Син Божий, в об'єднаній з собою людській природі, смертю і воскресінням своїм побіджуючи смерть, відкупив людину та перемінив на нове сотворіння (пор. Гал. 6, 15; Кор. 5, 17). Уділяючи ж їм свого Духа, братів своїх, з усіх народів зібраних, таїнственно зробив своїм тілом.

В цьому тілі життя Христове розливається на віруючих, що Христові розп'ятому і воскреслому об'єднуються через Тайни в таїнственний, але й дійсний спосіб (6). В хрищенні бо Христові уподібняємось: « Усі бо ми христились в одному Дусі, щоб бути одним тілом » (1 Кор. 12, 13). Тим же священним обрядом зображається і постає злука зо смертю і воскресінням Христа: « Ми поховані з ним через хрищення на смерть », а якщо « ми з'єднані з ним подобою його смерти, то будемо і подобою воскресіння » (Рим. 6, 4-5). В ломленні євхаристійного хліба, маючи дійсну частку в Тілі Господа, возносимося до спілкування з Ним та між нами взаємно. « Тому що один хліб, - нас багато становить одне тіло, бо всі ми беремо участь в одному хлібі » (I Кор. 10, 17). Так всі ми стаємо членами Його тіла (I Кор. 12, 27), а собі взаємно « кожний один одному член » (Рим. 12, 5).

А так як всі члени людського тіла, хоча численні вони, одне творять тіло, так і вірні в Христі (пор. 1 Кор. 12, 12). Рівно ж і в будуванні тіла Христового існує різно-

---

(6) Пор. св. Тома, *Сумма Теол.*, III, пит. 62, арт. 5, до 1.

родність членів і чинностей. Один є Дух, що різні свої дарування, відповідно до багатства свого та потреб служіння, уділяє на користь Церкви (пор. 1 Кор. 12, 1-11). Між тими даруваннями визначується благодать апостолів, яких владі Дух підчинив і тих, що мають духовні дари (пор. 1 Кор. 14). Той же Дух самий і своєю силою, об'єднуючи внутрішньою сполукою члени в одне тіло, витворює любов між вірними та її вимагає. Звідси, якщо один член страждає, співстраждають усі члени; якщо один член приймає честь, співрадіють усі члени (пор. 1 Кор. 12, 26).

Цього Тіла головою є Христос. Він є образ невидимого Бога і в Ньому було все сотворене. Він раніш усього й все існує в Ньому. Він також голова тіла, тобто Церкви. Він начало всьому, первородний з мертвих так, щоб у всьому він мав першество (пор. Кол. 1, 15-18). За діянням могутности його сили, він володіє небесним і земним, та безмірною своєю досконалістю і діянням ціле тіло виповнює багатствами своєї слави (пор. Еф. 1, 18-23) (7).

Треба ж щоб усі члени Йому і наподібнювались, доки Христос не вообразиться в них (пор. Гал. 4, 19). Тому ми вникаємо в таїнства Його життя, з ним разом виображені, співмертві та співвоскреслі, аж доки з ним і не співволодітимемо (пор. Фил. 3, 21; 2 Тим. 2, 11; Еф. 2, 6; Кол. 2, 12; і т. д.). Верстаючи покищо земну путь, слідкуючи його слідами в терпінні і гоненні, до Його страстей, як тіло до голови, долучуємося, з Ним співтерпимо, щоб з ним і прославитися (пор. Рим. 8, 17).

З Нього « все тіло, суглобами та зв'язями об'єднане і зміцнене, росте Божим зростанням » (Кол. 2, 19). Він у тілі своїм, тобто в Церкві, сам постійно укладає дарування на діло служби, якими, Його силою, взаємно собі

---

(7) Пор. Пій XII, Окружний лист « *Таїнственного Тіла* », 29 червня 1943 р.: AAC 35 (1943), стор. 208.

віддаємо спасительні послуги, щоб, виконуючи правду в любові, зростали ми в усьому в Ньому, що є головою нас усіх (пор. Еф. 4, 11-16).

Щоб у Ньому ж постійно відновлятись (пор. Еф. 4, 23), дав нам із Духа свого, що, будучи один і той же і в Голові і в членах, оживляє ціле тіло, об'єднує його та ворушить, так що його завдання святі Отці могли прирівнювати до тієї чинності, що її виповнює начало життя, тобто душа в людському тілі (8).

Христос же любить Церкву як свою Обручницю, на подобу мужа, що любить жону свою так як своє тіло (пор. Еф. 5, 25-28); а та Церква підчиняється своєму Голові (там же, 23-24). « У ньому бо разом з людською природою живе вся повнота Божества » (Кол. 2, 9); і тому Церкву, що є тілом і повнотою Його, сповняє своїми божими дарами (Еф. 1, 22-23), щоб вона прямувала та сповнилась усякою Божою повнотою (пор. Еф. 3, 19).

(Церква видима й духовна)

8. - Єдиний Посередник Христос святу свою Церкву, спільноту віри, надії і любови на цій землі, установив як видиме товариство і її постійно піддержує (9), а через неї розливає на всіх правду і благодать. Але товариство,

---

(8) Пор. Лев XIII, Окр. посл. « *Божественне це* », 9 травня 1897: АСС 29 (1896-1897), стор. 650; Пій XII, Окр. посл. «*Таїнственного Тіла* », цит. м., стор. 219-220; Денцінґер 2288 (3808); св. Августин, *Проп.* 268, 2: Патр. Лат. 38, 1232, і інше; св. Іван Золотоуст, *На Єф. гом.* 9, 3: Патр. Гр. 62, 72; Дідим Олександр., *Трін.* 2, 1: Патр. Гр. 39, 449 сл.; св. Тома, *На Кол.* 1, 18, лекція 5, вид. Марієтті, II, ч. 46: « Як постає одне тіло з одности душі, так і Церква з одности Духа... ».

(9) Лев XIII, Окр. лист, « *Мудрости християнської* », 10 січня 1890: АСС 22 (1889-90), стор. 392; - Окр. лист « *Досить знане* », 29 червня 1896: АСС 28 (1895-96), стор. 710 і 724 сл;. Пій XII, Окр. посл. « *Таїнственного Тіла* », цит. м., стор. 199-200.

укладене за єрархічними органами, і таїнственне тіло Христове, тобто громада видима і спільнота невидима, Церква земна і Церква небесними благами збагачена, не можуть бути уважані як щось подвійне і окреме, але творять одну складну дійсність, що складається з божого і людського елементу (10). Тому, з-за немалої подібности, можна прирівнювати її таїнству воплоченого Слова. Так як природа, взята на себе Божим Словом служить як живий орган спасіння, Йому нерозлучно з'єднаний, подібним способом і громадська зв'язь Церкви служить Духові Христовому, що її оживляє, на зріст тіла (пор. Еф. 4, 16 (11).

Така є єдина Церква Христова, що її в символі віри визнаємо одною, святою, католицькою й апостольською (12); що її наш Спаситель, по своїм воскресінні, передав Петрові в пастирську опіку (Ів. 21, 17), та доручив йому і іншим апостолам її поширювати й управляти (пор. Мат. 28, 18, і т. д.) та встановив навічно як « стовп та основу правди » (1 Тим. 3, 15). Ота Церква, встановлена в цьому світі, як основане й упорядковане товариство, здійснюється в Церкві католицькій, під управою наслідника Петра і єпископів у спілці з ним (13), хоча і поза її спільнотою є багато складників святости і правди, які, як дари питомі Церкві Христовій, тягнуть всіх до католицької одности.

---

(10) Пор. Пій XII, Окр. посл. « *Таїнственного Тіла* », цит. м., стор. 221 сл; - Окр. посл. « *Людського роду* », 12 серпня 1950: AAC 42, (1950), стор. 571.

(11) Лев XIII, Окр. посл. « *Досить знане* », цит. м., стор. 713.

(12) Пор. *Символ Апостольський:* Денц. 6-9 (10-13); *Символ Нікейсько-Константинопольський:* Денц. 86 (150); кол. *Визнання віри Тридентійське:* Денц. 994 і 999 (1862 і 1868).

(13) Кажеться: « Свята (католицька апостольська) Римська Церква »: в *Визнання віри Тридент.,* цит. м. і Собор Ват. I, сес. III, конст. догм. « *про католицьку віру* »: Денц. 1782 (3001).

І як Христос вивершив діло спасіння в убожестві та гонінню, так і Церква покликана на такий сам шлях, щоб розділяти людям плоди спасіння. Ісус Христос, « існуючи в Божій природі, применшив себе самого, прийнявши вигляд слуги » (Фил. 2, 6) і ради нас « став бідним, бувши багатим » (2 Кор. 8, 9); так і Церква, хоча для виконання своєї місії потребує людських засобів, не прямує до того, щоб глядати земської слави, але до смирення й відречення, щоб розповсюднити їх і своїм прикладом. Христос був післаний Отцем « нести Добру Новину бідним, зціляти розкаяних серцем » (Лук. 4, 18), « шукати й спасти те, що загинуло » (Лук. 19, 10); подібно і Церква обгортає своєю любов'ю всіх пригноблених людською неміччю, що більше: в убогих і страждучих вбачає образ свого вбогого і страждучого Основника, змагає злегшити їх нужду, і бажає служити в них Христові. Коли ж Христос, святий, невинний і непорочний (Євр. 7, 26), що не знав гріха (2 Кор. 5, 21), лише прийшов на спокутування гріхів народу (Євр. 2, 17), то Церква, що в своєму лоні обнимає і грішників, є рівночасно і свята і потребуюча очищення, і тому постійно творить покуту і обновляється.

« Серед переслідувань світу та Божих потішень подорожуючи, біжить вперед » (14) Церква, проповідуючи хрест і смерть Господа, доки не прийде (пор. 1 Кор. 11, 26). А кріпиться вона силою воскреслого Господа, щоб свої скорби і труднощі, внутрішні як і зовнішні, перемогти терпеливістю і любов'ю та виявити вірно Її таїнство, покищо тільки в відтінках, доки, вкінці, не появиться в повному світлі.

---

(14) св. Августин, *Місто Боже,* XVIII, 51, 2: Патр. Лат. 41, 614.

Розділ II
ПРО НАРОД БОЖИЙ

(Новий Завіт і нарід)

9. - В кожному часі й в кожному народі Богові приємний той, хто Його боїться і чинить правду (пор. Діян. 10, 35). Подобалось однак Богові людей не тільки поодинці, без усякого взаємного зв'язку, освятити і спасти, але зібрати їх в один нарід, що признавав би Його в правді та служив Йому в святості. Вибрав, отже, собі ізраїльську громаду за нарід, з яким і уложив Заповіт, і постепенно його вивчив, об'являючи йому себе та постанови своєї волі в його історії й освячуючи його собі. Та все це сталось на прообраз і на підготовку цього нового Заповіту, що мав постати в Христі, для передання повнішого свого об'явлення через Слово Боже, що стало тілом. « Ось прийдуть дні, слово Господнє, і я створю з домом Ізраїля та з домом Юди новий завіт... Вкладу закон мій у їхнє нутро і напишу його в них на серці. Я буду їхнім Богом, вони ж моїм народом... Усі бо вони будуть мене знати, від найменшого й до найбільшого між ними, слово Господнє » (Єр. 31, 31-34). Цей новий завіт установив Христос, новий завіт у своїй крові (пор. 1 Кор. 11, 25), покликуючи собі люд з-поміж жидів і з-поміж поган, щоб не по тілу, але в Дусі зрісся в одне, та став новим народом Божим. Бо ті, що повірили в Христа, відроджені наново не з тлінного насіння, а з нетлінного словом Бога живого (пор. 1 Петр. 1, 23), не з тіла, але з води і Духа Святого (пор. Ів. 3, 5-6), стаються вкінці « родом вибраним, царським священством, народом святим, людом придбання... колись не народ, а тепер народ Божий (1 Петр. 2, 9-10).

Народ цей обітуваний головою має Христа, « що був виданий за гріхи і воскрес для нашого оправдання »

(Рим. 4, 25), а тепер, здобувши ім'я понад усяке імення, славно царює в небесах. Має він основою своєю гідність і свободу дітей Божих, в яких серцях, немов у храмі, замешкує Дух Святий. Законом же його є нова заповідь любови, так як і Христос полюбив нас (пор. Ів. 13, 34). Має своєю ціллю Царство Боже, започатковане самим Богом на землі, що його треба далі розширити, аж доки на кінці віків Він самий не звершить його, коли появиться Христос, життя наше (пор. Кол. 3, 4), і « саме сотворіння визволиться від рабства тління, на свободу слави дітей Божих » (Рим. 8, 21). І народ цей обітуваний, хоча ще в дійсності не обхоплює всіх людей, та нерідко являється як оте маленьке стадо, для цілого однак людського роду є тривким зародком одности, надії і спасіння. Христом у спільноту життя, любови та правди зібраний, Христові він служить як знаряддя спасіння для всіх, та немов світло світу і сіль землі (пор. Мат. 5, 13-16), посланий у цілий світ.

Так як Ізраїль по тілу, що подорожував пустинею, вже називається Церквою Божою (2 Есдр. 13, 1; пор. Чис. 20, 4; Втор. 23, 1 сл.), так і новий Ізраїль, що крокує нашими віками, та глядає майбутнього і тривалого города (пор. Євр. 13, 14), також називається Церквою Христовою (пор. Мат. 16, 18), тому що Він сам набув її своєю кров'ю (Діян. 20, 28), сповнив своїм Духом та обладнав відповідними засобами видимої і громадської спільноти. Бог збір усіх тих, що з вірою глядять на Христа, як на творця спасіння та на зачало одності і мира, зібрав в одне та встановив Церкву, щоб була вона для всіх і кожного зокрема видимою тайною тієї спасительної одности (1). Призначена для поширення на всі країни, входить вона в історію люства, хоча рівночасно стоїть понад часом та кордонами народів. Йдучи серед

---

(1) Пор. св. Кипріян, *Лист* 69, 6: Патр. Лат. 3, 1142 B; вид. Гартеля III B, стор. 754: « нерозлучна тайна одности ».

спокус та турбот, Церква кріпиться силою божої благодаті, обіцяної собі від Господа, щоб, у немочі тіла, не відпала від досконалої вірности, але залишилась гідною обручницею Господа, а під діянням Святого Духа не перестає себе постійно обновляти, доки через хрест не дійде до світла, що не заходить ніколи.

(Загальне священство)

10. - Христос Господь, Найвищий Священик з-поміж людей вибраний (пор. Євр. 5, 1-5), цей новий народ « зробив царством священиків Богові і Отцеві своєму » (Одкр. 1, 6; пор. 5, 9-10). Охрищені бо, через відродження та намащення Святим Духом, освячуються в духовну обитель і святе священство, щоб усіма ділами людини-християнина приносити духовні жертви, та звіщати силу Того, хто із тьми покликав їх у чудне своє світло (1 Петр. 2, 4-10). Тому то всі учні Христові, пробуваючи на молитві і славлячи Бога (пор. Діян. 2, 42-47), самі себе приносять як живу, святу і Богові приємну жертву (пор. Рим. 12, 1), та по всій землі дають свідчення про Христа, а тим, що в них питаються, здають звіт з тієї надії, що мають на життя вічне (пор. 1 Петр. 3, 15).

Оте ж загальне священство вірних і священство служби чи єрархічне, хоча по суті, а не тільки мірою, між собою різняться, взаємно до себе відносяться; одне і друге окремим своїм способом мають частку в одному священстві Христовому (2). Священник бо служінням, із-за священної влади що її посідає, священний народ оформлює та править ним, справляє євхаристійну жертву в особі Христа та іменням цілого божого народу приносить її Богові; вірні ж, силою свого царського свя-

---

(2) Пор. Пій XII, Пром. « *Величайте Господа* », 2 листоп. 1954: AAC 46 (1954), стор. 669; Окр. посл. « *Посередник Бога* », 20 листоп. 1947: AAC 39 (1947), стор. 555.

щенства, співдіють у євхаристійному приношенні (3), та виконують його в прийманні святих Тайн, в молитві і благодаренні, в свідченні святого життя, у відреченні та творчій любові.

(Загальне священство і св. Тайни)

11. - Священний і органічно построєний характер священицької спільноти здійснюється і через святі Тайни і через чесноти. Вірні, втілені в Церкву через хрищення, відряджуються окремим знам'ям на плекання християнської релігії, і, відроджені на дітей Божих, обов'язані визнавати перед людьми віру, що її одержали від Бога через Церкву (4). В святім миропомазанні тісніше зв'язуються з Церквою, збагачуються окремою силою Святого Духа і так стисліше зобов'язуються, як справжні свідки Христові, до пиширювання словом і ділом віри та до її оборони (5). Беручи участь в євхаристійній жертві, що є джерелом та звершенням цілого християнського життя, приносять божественну Жертву Богові, а з нею себе самих (6); так ото і жертвоприношенням і священним причастям у ній, не всуміш, але кожний інакше, всі мають свою питому участь у літургійній дії. А далі, скріплені тілом Христовим при священній трапезі, виявляють ділом одність Народу Божого, що саме в цій

---

(3) Пор. Пій XI, Окр. посл. « *Наймилостивіший Відкупитель* », 8 травня 1928: AAC 20 (1928), стор. 171 сл.; Пій XII, Пром. « *Ви нас мали* » (франц.), 22 вересня 1956: AAC 48 (1956), стор. 714.

(4) Пор. св. Тома, *Сумма Теол.* III, пит. 63, арт. 2.

(5) Пор. св. Кирило Єрусалим., *Катех.* 17, про св. Духа, II, 35-37: Патр. Гр. 33, 1009-1012; Никол. Кавазила, *Про життя в Христі,* книга III, про хосен миропомазання: Патр. Гр. 150, 569-580; св. Тома, *Сумма Теол.* III, пит. 65, арт. III і пит. 72, арт. 1 і 5.

(6) Пор. Пій XII, Окр. посл. « *Посередник Бога* », 20 листоп. 1947, AAC 39 (1947), передовсім на стор. 552 сл.

найдостойнішій святій Тайні відповідно виявляється та чудесно здійснюється.

А ті, що приступають до св. Тайни покути, одержують прощення образи Божої в Його милосерді, а заразом примирюються з Церквою, що її зранили гріхами, і яка співдіє для їх навернення любов'ю, прикладом та молитвами. Священним помазанням недужих та молитвою пресвітерів, ціла Церква допоручає недужих Господеві, страждаючому і прославленому, щоб дав їм полегшу та спас їх (пор. Як. 5, 14-16); що більше, закликає їх, щоб, злучившись добровільно з страстями й смертю Христовою (пор. Рим. 8, 17; Кол. 1, 24; 2 Тим. 2, 11-12; 1 Петр. 4, 13), причинялись так для блага Народу Божого. То знову, ті ж між вірними, що назначуються священним Чином, поставляються в ім'я Христове, щоб пасти словом і ласкою Божою Церкву. А, вкінці, і християнські подруги, силою святої Тайни подружжя, якою виявляють та участвують таїнство одности та плідної любови між Христом і Церквою (пор. Еф. 5, 32), взаємно себе спомагають в подружньому житті та в родженні і вихованні дітей для досягнення святости, і тому в своєму стані й в своєму чині мають своє окреме дарування в Народі Божім (пор. 1 Кор. 7, 7) (7). Бо з цього подружжя виростає сім'я, в якій народжуються нові громадяни людської суспільности, що, благодаттю Святого Духа, через хрищення стають дітьми Божими, для увіковічнення Народу Божого в упливі століть. У цій немов домашній Церкві, батьки для своїх дітей, словом і прикладом, є першими проповідниками віри, та треба щоб плекали вони в кожній дитині її властиве покликання, а для священного мали окреме старання.

---

(7) 1 Кор. 7, 7: « ...та кожний має свій особливий дар від Бога: один - такий, а другий - інший ». Пор. св. Августин. *Про дар витривання,* 14, 37: Патр. Лат. 45, 1015 сл.; « Не тільки дівство є даром Божим, але також чистота одружених ».

Стільки й такими спасенними засобами випосажені, всі християни, кожного стану та сану, покликані Господом до досконалої святости, якою Отець самий є досконалий, кожний своїм шляхом.

(Змисл віри й дарування)

12. - Святий Божий Народ має свою частку також у пророчім служінню Христовім, поширюючи передовсім Його живе свідчення життям віри і любови, та приносячи Богові жертву прослави, тобто плід уст, які визнають Його ім'я (пор. Євр. 13, 15). Ціла спільнота вірних, що мають помазання від Святого (пор. 1 Ів. 2, 20. 27), не може помилятися в своїй вірі, і цю свою окрему прикмету проявляє через надприродний змисл віри цілого народу, коли, почавши « від єпископів аж до останніх мирян » (8), виказує загальну згоду в справах віри й обичаїв. Цим бо змислом віри, що його збуджує і підтримує Дух істини, Народ Божий, під проводом священного вчительського уряду, якому вірно повинується, вже не слово приймає він людське, але справжнє слово Боже (пор. 1 Сол. 2, 13), непохитно держиться раз на завжди святим переданої віри (пор. Юда, 3), праведним судом її поглиблює та повніше примінює в житті.

Крім цього, той же Святий Дух не лише Тайнами та служіннями освячує й провадить Народ Божий та прикрашує чеснотами, але і дари свої, що їх « розподіляє кожному як хоче » (1 Кор. 12, 11), розподіляє також між усякого роду вірними свої окремі ласки, якими робить їх спосібними і готовими прийняти різні праці й обов'язки, пригожі для оновлення та розбудови Церкви, відповідно до оцього: « Кожному дається виявлення Духа на спільну користь » (1 Кор. 12, 7). Ці харизми, чи то визначні,

---

(8) Пор. св. Августин, *Про признач. Святих,* 14, 27: Патр. Лат. 44, 980.

чи то і прості та загально поширені, тому що для потреб Церкви є дуже пригожі та корисні, треба їх приймати з вдячністю і радістю. Дарів же надзвичайних не годиться легкодушно просити, ані не треба від них бундючно ждати плодів апостольських трудів; бо суд про їх правдивість та впорядкований їх ужиток залежить від тих, що в Церкві предсідають, і їм зокрема треба дбати, щоб не вигашувати Духа, але провірювати все та задержати те, що добре (пор. 1 Сол. 5, 12; 19-21).

(Вселенськість Народу Божого)

13. - Всі люди покликані до нового Народу Божого. Тому цей нарід, будучи один і одинокий, мусить бути поширений на всі народи і на всі віки, щоб сповнилась постанова Божої волі, що на початку сотворив одну людську природу, і дітей своїх, які були розсіяні, постановив зібрати в одне (пор. Ів. 11, 52). На це й післав Бог Сина свого, якого і зробив спадкоємцем усього (пор. Євр. 1, 2), щоб був Учителем, Царем і Священиком усього, Головою нового і загального народу синів Божих. На це й послав Бог Духа Сина свого, Господа і Життєдавця, що для цілої Церкви та всіх і поодиноких вірних є началом зібрання та одности в науці апостолів і в причастю, в ламанні хліба й в молитвах (пор. Діян. 2, 42).

Тим то серед усіх племен землі є один Народ Божий, тому що з усіх народів збирає він своїх громадян не земського, але небесного царства. Бо всі розсіяні по вселенній вірні спілкують з іншими в Святому Дусі, так що й той « хто в Римі сидить, знає, що й індійці є його членом » (9). Тому ж що Царство Христове не є з цього світу (пор. Ів. 18, 36), то Церква, тобто Народ Божий, встановлюючи це Царство, нічого не робить на шкоду зем-

---

(9) Пор. св. Іван Золотоуст, *На Івана гом.* 65, 1: Патр. Гр. 59, 361.

ським благам жадного народу, але навпаки, снаги й багатства та обичаї народів, якщо вони добрі, піддержує та приймає за свої, а приймаючи за свої очищує, скріпляє та підносить. Бо пам'ятає, що вона має збирати з тим Царем, що Йому в наслідця були дані народи (Пс. 2, 8), і в якого город приносять дари й гостинці (пор. Пс, 72, 10; Іс. 60, 4-7; Одкр. 21, 24). Той вселенський характер, що прикрашує народ Божий, є даром самого Господа, при якого помочі Церква католицька успішно й постійно змагає, щоб зібрати в одне й очолити ціле людство, з усіма його благами, під головством Христа, в одності Його Духа (10).

Силою цього католицтва, поодинокі частини приносять свої дари іншим частинам і цілій Церкві, так, що і цілість і поодинокі частини збільшуються з усіма взаємно з собою злученими та змагаючими за повноту одности. Звідси то походить, що Народ Божий не тільки з різних збирається народів, але також сам у собі з різних зливається чинів. Існує бо між його членами різнородність, чи то щодо обов'язків, бож деякі виконують священне служіння на благо братів своїх, чи то щодо обставин та ладу життя, бож багато побуджують братів своїм прикладом життя в стані чернечому, змагаючи вужчою дорогою до святости. Звідси також в церковній спільноті правно існують помісні Церкви, що втішаються власними традиціями, неткненною зберігаючи першість за Петровим Престолом, що предсідає цілому зборові любови (11), зберігає правні різнородності та заразом чуває, щоб частинне не шкодило одності, але радше було на її послузі. Звідси, вкінці, між різними частинами Церкви оті

---

(10) Пор. св. Іреней, *Проти єресей,* III, 16, 6; III, 22, 1-3: Патр. Гр. 7, 925 C - 926 A, і 955 C - 958 A; вид. Гарвея 2, 87 сл. і 120-123; Sagnard, *Sources chret.*, с.ор. 290-92: 372 сл.

(11) Пор. св. Ігнатій Антіох., *До Римлян,* вступ: вид, Функ, I, стор. 252.

в'язі внутрішньої спільноти щодо духовних скарбів, щодо апостольських трудівників та щодо земських засобів. Бо до спілкування в благах покликані члени Народу Божого, і про поодинокі також Церкви важні слова Апостола: « Служіть один одному, кожен тим даром, що його прийняв, як добрі домоуправителі різноманітної Божої благодаті » (1 Петр. 4, 10).

До цієї, отже, католицької одности Народу Божого, що проказує та піддержує загальний мир, покликані всі люди, і до неї різними способами належать та призначені чи то вірні католики, чи то інші, що вірують у Христа, чи то, вкінці, загально всі люди, божою благодаттю покликані на спасіння.

(Вірні католики)

14. - Тому то наперед звертає Священний Собор свою увагу на католиків. Навчає бо, на основі Святого Писання та Традиції, що ця земська Церква є конечна до спасіння. Один тільки Христос є посередником та дорогою до спасіння, що в Тілі своїм, яким є Церква, є приявний в нас; Він бо виразними словами, вказуючи на потребу віри й хрищення (пор. Мар. 16, 16; 3, 5), рівночасно підтвердив конечність Церкви, до якої люди входять, немов через двері, через хрищення. Тому ті люди не можуть спастися, які, пізнавши, що Церква Католицька була основана Богом через Ісуса Христа як конечна, не хотіли б до неї ввійти чи в ній витривати.

Ті повнотою втілюються в товариство Церкви, що, маючи Духа Христового, приймають повний її устрій та всі засоби спасіння в ній установлені, та в видимій її зв'язі з Христом, що кермує нею через Найвищого Архієрея і єпископів, сполучуються через визнавання віри, св. Тайн та церковної влади й спільноти. Не спасається однак той, що, хоч і до Церкви приналежний, то, не витривавши в любові, в Церкві тілом вправді, але не серцем

перебуває (12). Нехай же пам'ятають усі діти Церкви, що їх визначне становище треба приписувати не власним заслугам, але окремій благодаті Христовій; і коли їй не відповідатимуть і думкою і словом і ділом, вони не тільки не спасуться, але ще строгіше будуть суджені (13).

І оглашені, що, за діянням Святого Духа, виразним хотінням волі бажають злучитися з Церквою, вже тим самим своїм бажанням є з нею зв'язані; і їх уже і любов'ю і старанням своїм обгортає Мати Церква.

(Зв'язок з християнами не-католиками)

15. - І з тими ж, що охрищені та втішаються іменням християн, але не визнають повної віри чи не зберігають єдности спільноти з наслідником Петра, Церква з-за багатьох причин узнає себе з ними злученою (14). Багато бо є таких, що почитають святе Писання як правило віри і життя та виказують щиру релігійну ревність, з любов'ю вірують в Бога Отця всемогутнього і в Христа, Сина Божого, Спасителя (15), назначені хрищенням, що ним злучені з Христом; щобільше, в своїх Церквах чи громадах признають та приймають й інші святі Тайни. Багато з них мають і єпископат, служать Святу Євхаристію та

---

(12) Пор. св. Августин, *Про хрищ. проти донатистів,* V, 28 39: Патр. Лат. 43, 197: « Певно проявляється те, що кажеться, в Церкві внутрі і зовні, треба думати в серці, не в тілі ». Пор. там же, III, 19, 26: кол. 152; У, 18, 24: кол. 189; *На Івана трактат* 61, 2: Патр. Лат. 35, 1800, та часто і на інших місцях.

(13) Пор. Лук. 12, 48: « Від усякого, кому дано багато, багато від нього й вимагатимуть ». Пор. також Мат. 5, 19-20; 7, 21-22; 25, 41-46; Як. 2, 14.

(14) Пор. Лев. XIII, Ап. лист « *Преславні побажання* », 20 червня 1894: АСС 26 (1893-1894), стор. 707.

(15) Пор. Лев XIII, Окр. посл. « *Досить знане* », 29 червня 1896: АСС 28 (1895-96), стор. 738; Окр. посл. « *Змагання любови* », 25 липня 1898: АСС 31 (1898-99), стор. 11; Пій XII, Радіопромова « *На світанку* » (італ.), 24 грудня 1941: АСС 34 (1942), стор. 21.

плекають набожність до Богородиці й Діви (16). До того ще й долучується спільнота молитов та інших духовних благодатей; щобільше, навіть і справжня злука в Святому Дусі, що своїми благами та благодаттями діє в них своєю освячуючою силою так, що декого з них укріпив на подвиг, аж до проливу крови. Так то Дух збуджує в Христових учнів бажання і дію, щоб усі, в спосіб постановлений Христом, об'єднались у мирі в одному стаді під одним Пастирем (17). Щоб це досягнути, Церква Мати не перестає молитись, надіятись та діяти, і завзиває синів своїх до очищення й оновлення себе, щоб знам'я Христове виразніше возсіяло на обличчі Церкви.

(Не-християни)

16. - Ті ж, вкінці, що ще не прийняли Євангелії, різними іншими способами напрямлені до Народу Божого (18). Найперше ж той нарід, що йому дано було завіти й обітниці і з якого Христос вийшов по тілу (пор. Рим. 9, 4-5), нарід по вибранню улюблений із-за батьків: бо дари божі і покликання незмінні (пор. Рим. 11, 28-29). Але програма спасіння охоплює й тих, що визнають Творця, а між ними найперші ж мусулмани, що, визнаючи віру Авраама, разом з нами почитають одного Бога, милостивого, що судитиме людей в останню днину. Та й від тих не далеко Бог, що в тінях та в образах шукають незнаного Бога, що дає всім життя, дихання і все (пор. Діян. 17, 25-8), а Спаситель хоче, щоб усі люди спаслися та прийшли до розуміння правди (пор. 1 Тим. 2, 4). Бо

---

(16) Пор. Пій XI, Окр. посл. « *Східніх справ* », 8 вересня 1928: AAC 20 (1928), стор. 287; Пій XII, Окр. посл. « *Східньої Церкви* », 9 квітня 1944: AAC 36 (1944), стор. 137.

(17) Пор. Інструкція св. Оффіціюм, 20 грудня 1949: AAC 42 (1950), стор. 142.

(18) Пор. св. Тома, *Сумма Теол.* III, пит. 8, арт. 3, до 1.

ті, що, не знаючи безвинно Євангелії Христової та його Церкви, глядають Бога щирим серцем, та виконують його волю ділами, ідучи за голосом совісти та підо впливом благодаті, можуть осягнути вічне спасіння (19). Та й Боже Провидіння не відмовляє конечних до спасіння засобів тим, що без вини ще не прийшли до виразного пізнання Бога та намагаються, не без Божої благодаті, досягнути праведности життя. Скільки бо в них добра й правди, все те Церква уважає як приготування до Євангелії (20) та дане Тим, хто просвічує кожного чоловіка, щоб міг спастися. Та часто люди, обманені від Лихого, осуєтились у своїх мудруваннях і замінили Божу правду на неправду, і служили радше сотворінню, ніж Творцеві (пор. Рим. 1, 21. 25); або живучи і вмираючи в цьому світі без Бога, наражені є на безвихідню розпуку. Тому то, щоб збільшити Божу славу та спасіння всіх їх, Церква, пам'ятаючи на заповідь Господа: « проповідуйте євангелію всьому сотворінню » (пор. Мар. 16, 16), пильно старається плекати місії.

(Місійний характер Церкви)

17. - Так як Син був післаний від Отця, так і сам він післав апостолів (пор. Ів. 20, 21) кажучи: « Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи: христячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа, навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав. Отож я з вами по всі дні аж до кінця віку » (Мат. 28, 19-20). І цю торжественну заповідь Христову: проповідувати спасительну правду, Церква прийняла від апостолів до здійснення аж до краю землі (пор. Діян. 1, 8). Тому вона за свої уважає слова апостола: « Горе

---

(19) Пор. Лист св. Оффіціюм до архиєп. Бостонського: Денц. 3869-72.

(20) Пор. Євсевій Кесарійський, *Євангельське Приготування*, 1, 1: Патр. Гр. 21, 28 AB.

мені, коли б я не проповідував Євангелії »! (1 Кор. 9, 16) й продовжує безперебійно посилати проповідників, аж доки нові Церкви вповні не утвердяться та не зможуть й самі продовжувати євангельське діло. Бо Дух Святий принукує її до співпраці, щоб Божа постанова, якою поставив Христа началом спасіння для всього світу, виповнилась на ділі. Проповідуючи Євангелію, Церква слухаючих заохочує до віри й визнавання віри, розположує до хрищення, вириває з неволі фальшу, та злучує з Христом, щоб через любов зростали в Ньому аж до повноти. Старанням же своїм дбає, щоб добро, посіяне в серцях і умах людей, чи в обрядах та в культурах народів, не лише не пропало, але було оздоровлене, ушляхетнене та звершене на славу Бога, на посоромлення демона та на щастя людини. Відповідна частка обов'язку поширювати віру належить до кожного учня Христового (21). Та хоча кожний може охристити тих, що повірили, то однак належить до священика завершувати будування Тіла євхаристійним жертвоприношенням, виповнюючи Боже слово, сказане через пророка: « Бо від сходу сонця аж до його заходу між народами велике моє ім'я, і на кожнім місці моєму імені приноситься кадило і чиста жертва » (Мал. 1, 11) (22). Бо так заразом і молиться і працює Церква, щоб повнота цілого світу перейшла в Народ Божий, у Тіло Господа, в Храм Святого Духа, та щоб у Христі, що є началом усього, була вознесена Творцеві й Отцеві вселенної всяка честь і слава.

---

(21) Пор. Бенедикт ХУ, Ап. лист « *Найбільше це* »: ААС 11 (1919), стор. 440, передовсім же стор. 451 сл.; Пій XI, Окр. посл. « *Справи Церкви* », ААС 18 (1926), стор. 68-69; Пій XII, Окр. посл. « *Дар віри* », 21 квітня 1957, ААС 49 (1957), стор. 236-37.

(22) Пор. *Дідахе,* 14: вид. Функа, I, стор. 32; св. Юстин, *Діял.* 41: Патр. Гр. 6, 564; св. Іреней, *Проти єресей,* IУ, 17, 5: Патр. Гр. 7, 1023; вид. Гарвея, 2, стор. 199 сл; Тридентський Собор, сес. 22, розд. 1; Денц. 939 (1742).

Розділ III

ПРО ЄРАРХІЙНИЙ УСТРІЙ ЦЕРКВИ, зокрема ж ПРО ЄПИСКОПАТ

(Вступ)

18. - Христос Господь, для старання про Народ Божий та постійне його збільшування, установив у Церкві різні служіння, що спрямовані на добро цілого Тіла. Бо священнослужителі, що посідають священну владу, служать своїм братам, щоб усі, які належать до Народу Божого, тобто втішаються справжньою християнською гідністю, змагаючи добровільно і впорядковано до одної цілі, осягнули спасіння.

І цей Священний Синод, ідучи слідами Першого Ватиканського Собору, разом з ним вчить і заявляє, що Ісус Христос, вічний Пастир, оснував святу Церкву, посилаючи апостолів, як і він сам був післаний від Отця (пор. Ів. 20, 21); і хотів, щоб їх наслідники, тобто єпископи були пастирями в його Церкві аж до кінця віків. А щоб і самий єпископат зберігся в одності й неподільності, наставив святого Петра над іншими апостолами та встановив у ньому тривале й видиме начало й основу одности віри та спільноти (1). І це вчення про установу, тривалість, силу та змисл священного первенства Римського Архиєрея та про його непомильне навчання, Священний Синод знову предкладає всім вірним для непохитного вірування, та, продовжуючи те саме почате діло, постановив перед усіма визнати та вияснити науку про єпископів, наслідників апостолів, що разом з наслідником

---

(1) Пор. Собор Ват. І, сес. ІУ, конст. догм. « *Вічний Пастир* »: Денц. 1821 (3050 сл.).

Петра, Христовим Намісником (2) та видимим Головою цілої Церкви, правлять домом Бога живого.

(Встановлення 12-ти Апостолів)

19. - Господь Ісус, помолившись до Отця, покликуючи собі тих, що сам хотів, настановив дванадцятьох, щоб були з ним і щоб післати їх проповідати Царство Боже (пор. Мар. 3, 13-19; Мат. 10, 1-42); тих же апостолів (пор. Лук. 6, 13) настановив на взір колегії тобто сталого гурта, якому в проводі поставив вибраного з-між них Петра (пор. Ів. 21, 15-17). Їх післав він найперше до синів Ізраїля, а тоді й до всіх народів (пор. Рим. 1, 16), щоб, мавши частку його власти, зробили всі народи його учнями та освячували їх і правили ними (пор. Мат. 28, 16-20; Мар. 16, 15; Лук. 24, 45-48; Ів. 20, 21-23) і так поширювали Церкву та під проводом Господа, служачи, її пасли, на кожний день, аж до кінця віків (пор. Мат. 28, 20). І в цій місії в день П'ятдесятниці були вповні потверджені (пор. Діян. 2, 1-26), відповідно до обітниці Господа: « Та й приймете силу Святого Духа, що на вас зійде, і будете моїми свідками в Єрусалимі, у всій Юдеї та Самарії й аж до краю землі » (Діян. 1, 8). Апостоли ж, проповідуючи всюди Євангелію (пор. Мар. 16, 20), прийняту слухачами під діянням Святого Духа, зібрали вселенську Церкву, що її оснував Господь в апостолах та збудував на Петрі, їх князеві, на самому Ісусові Христові, як угольному камені (пор. Одкр. 21, 14; Мат. 16, 18; Єф. 2, 20) (3).

---

(2) Пор. Собор Флорент., *Декрет для греків:* Денц. 694 (1307) та Соб. Ват. I, там же: Денц. 1826 (3059).

(3) Пор. *Книга св. Тайн св. Григорія,* вступ. мол. на свято св. Матія і св. Томи: Патр. Лат. 78, 51 і 152; пор. *Кодекс Ват. Лат.*

(Єпископи - наслідники апостолів)

20. - Ця Божа місія, доручена Христом апостолам, триватиме до кінця віків (пор. Мат. 28, 20), тому що Євангелія, що її вони мають голосити, є для Церкви на всі часи началом всього життя. Тим то апостоли, в цьому товаристві єрархічно впорядкованому, постаралися про встановлення своїх наслідників.

Не тільки мали вони різних помічників у своєму служінні (4), але щоб місія їм доручена мала і по їх смерті своє продовження, вони, немов у завіщанні, переказали своїм безпосереднім співпрацівникам довершити службу та утвердити діло ними почате (5), доручаючи їм, щоб дбали про ціле стадо, в якому Дух Святий поставив їх пасти Церкву Божу (пор. Діян. 20, 28). Отож наставили таких власне мужів та згодом дали й доручення, щоб по їхній смерті їх службу перейняли інші досвідчені мужі (6). Між різного роду служіннями, що виконуються в Церкві від перших часів, за свідченням передання, окреме місце займає служба тих, що поставлені на єпископство, через передавання, яке триває від початку (7), стали

3548, лист 18; св. Ілярій, *На Псалми* 67, 10: Патр. Лат. 9, 450; вид. Гартеля, 22, стор. 286; св. Єронім, *Проти Йовін.* 1, 26: Патр. Лат. 23, 247 А; св. Августин, *На Псалми* 86, 4: Патр. Лат. 37, 1103; св. Григорій Вел., *Мор. на Іова,* XXVIII, У: Патр. Лат. 76, 455-56; Прімазій, *Коментт. на Одкров.* V: Патр. Лат. 63, 924 ВС; Пасхасій Радб. *На Мат. кн. VIII,* розд. 16: Патр. Лат. 120, 561 С; пор. Лев XIII, лист « *І саме* », 17 грудня 1888, АСС 21 (1888), стор. 321.

(4) Пор. Діян. 6, 2-6; 11, 30; 13, 1; 14, 23; 20, 17; 1 Сол. 5, 12-13; Филип. 1, 1; Кол. 4, 11, і тут то там.

(5) Пор. Діян. 20, 25-27; 2 Тим. 4, 6 сл. порів. з 1 Тим. 5, 22; 2 Тим. 2, 2; Тит. 1, 5; св. Климент Рим., *До Кор.* 44, 3, вид. Функа, I, стор. 156.

(6) св. Климент., *До Кор.* 44, 2, вид. Функа, I, стор. 154 сл.

(7) Пор. Тертуліян, *Надужиття Єрет.* 32: Патр. Лат. 2, 52 сл.; св. Ігнатій Муч., на різних місцях.

посередниками апостольського сім'я (8). Так, що, за свідоцтвом св. Іренея, через тих єпископів, що були поставлені апостолами та через їхніх наслідників аж до нас апостольське передання проявляється (9) та в цілому світі зберігається (10).

Отже єпископи, з помічниками пресвітерами й дияконами, одержали служіння спільноті (11), предсідаючи на місці Бога пастві (12), якої є пастирями, як вчителі науки, священики священного культу, виконавці управління (13). І так як триває служба, дана одиночно Петрові, першому з апостолів, для передання її наслідникам, так триває служба апостолів пасти Церкву, освяченим чином єпископів безперервно виконувана (14). Тому то вчить Священний Собор, що з божої устнови єпископи наступили на місце апостолів (15), як пастирі Церкви,

---

(8) Пор. Тертуліян, *Надужиття Єрет.* 32, Патр. Лат. 2, 53.

(9) Пор. св. Іреней, *Проти єресей,* III, 3, 1: Патр. Гр. 7, 848 А, вид. Гарвея 2, 8; Санярд, стор. 100 сл.: « проявлена ».

(10) Пор. св. Іреней, *Проти єресей,* III, 2, 2: Патр. Гр. 7, 847, вид. Гарвея 2, 7; Санярд, стор. 100: « зберігаєтся »; пор. там же, IV, 26, 2, кол. 1053, вид. Гарвея, 2, 236, та IV, 33, 8, кол. 1077 вид. Гарвея, 2, 262.

(11) св. Ігнатій Муч., *Філяд.,* вступ., вид. Функа, I, стор. 264.

(12) св. Ігнатій Муч. *Філяд.,* 1, 1; *Магн.* 6, 1, вид. Функа, I, стор. 264 і 234.

(13) св. Климент Рим., цит. м., 42, 3-4; 44, 3-4; 57, 1-2, вид. Функа, I, 152, 156, 171 сл.; св. Ігнатій Муч., *Філяд.* 2; *Смирн.* 8; *Магн.* 3; *Тралл.* 7, вид. Функа I, стор. 265 сл., 282, 232, 246 сл., і т.д.; св. Юстин, *Аполог.* 1, 65: Патр. Гр. 6, 428; св. Кипріян, *Листи,* тут і там.

(14) Пор. Лев XIII, Окр. посл. « *Досить знане* », 29 червня 1896: АСС 28 (1895-96), стор. 732.

(15) Пор. Собор Тридент. сес. 23, декрет *про Тайну Свящ.,* розд. 4: Денц. 960 (1768); Ват. I, сес. IV, конст. догм. 1: *Про Церкву Христову,* розд. 3: Денц. 1828 (3061); Пій XII, Окр. посл. « *Таїнственного Тіла* », 29 червня 1943: ААС 35 (1943), стор. 209 і 212; *Кодекс Канон. Права,* кан. 329, § 1.

яких хто слухає, Христа слухає, а хто гордить ними, Христом гордить і Тим, що Христа післав (пор. Лук. 10, 16) (16).

(Єпископство як св. Тайна)

21. - В єпископах, отже, яким асистують пресвітери, Господь Ісус Христос, Найвищий Архиєрей, перебуває посеред вірних. Бо, сидячи по правиці Бога Отця, не бракує його в зборі своїх пастирів (17), але передовсім через їх визначну службу проповідує всім племенам слово Боже, а віруючим безперебійно розділяє таїнства віри, їх батьківським служінням (пор. 1 Кор. 4, 15) втілює до свого Тіла нових членів, відродженням що з висот, а їх мудрістю і второпністю, вкінці, Нарід Нового Завіту в його мандрівці до вічного щастя кермує та ним порядкує. Ці пастирі вибрані, щоб пасти стадо Господнє, є слугами Христа і завідувачами тайн Божих (пор. 1 Кор. 4, 1), яким і поручене є свідчення про Євангелію Божої благодаті (пор. Рим. 15, 16; Діян. 20, 24), та служіння Духові й правді в славі (пор. 2 Кор. 3, 8-9).

Щоб виповнити такі великі обов'язки, апостоли були збагачені від Христа окремим уділенням снизшедшого Святого Духа (пор. Діян. 1, 8; 2, 4; Ів. 20, 22-23), а вони й самі своїм помічникам, положенням рук, передали духовний дар (пор. 1 Тим. 4, 14; 2 Тим. 1, 6-7), що аж до нас передається в єпископському свяченні (18). Тому вчить Священний Собор, що єпископським посвяченням уділяється повнота св. Тайни священства, що й з літургічного звичаю Церкви та словами Святих Отців нази-

---

(16) Пор. Лев XIII, лист « *І саме* », 17 грудня 1888: ACC 21 (1888), стор. 321 сл.

(17) св. Лев Великий, *Проп.* 5, 3: Патр. Лат. 54, 154.

(18) Собор Тридент., сес. 23, розділ 3, цитує слова 2 Тим. 1, 6-7, щоб доказати що Свячення є справжньою Тайною.

ваєтьcя найвище священство, вершина священного служіння (19). Єпископське посвячення, разом з завданням освячувати, дає також завдання вчити і правити; яке однак, по своїй природі, тільки в єрархічній злуці з головою колеґії та її членами може бути виконуване. З передання бо, яке передовсім виявляється літургійними обрядами та звичаєм Церкви і Сходу і Заходу, виразно виходить, що положенням рук та словами посвячення уділяється ласка Святого Духа (20) та витискається священний характер так (21), що єпископи, виразним і видимим способом, самого Христа Учителя, Пастиря і Священика заступають та діють в Його особі (22). До єпископів належить через Тайну Священства приймати нових вибранців до єпископського тіла.

---

(19) В « *Переданнях Апостольських* », 3, вид. Ботте, *Джерела христ.* (франц.), стор. 27-30, єпископові приписується « першенство священства ». Пор. *Леоніянський Сакратментар,* вид. C. Mohlberg, *Sacramentarium Veronense*, Romae 1955, стор. 119: « до служби найвищого священства... Виповняй в священиках твоїх вершину твого служіння ». Той же, *Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae*, Romae 1960, стор. 121-122: « Дай їм, Господи, престол єпископський для правління Церквою твоєю та всім народом ». Пор. Патр. Лат. 78, 224.

(20) *Апостольські Передання,* 2, вид. Ботте, стор. 27.

(21) Собор Тридент., сес. 23, розд. 4, навчає, що св. Тайна Священства витискає незатерте знам'я: Денц. 960 (1767). Пор. Іван XXIII, Промова « *Празнуйте ювілей Богові* », 8 травня 1960: AAC 52 (1960), стор. 466; Павло VI, *Гоміл. в ватиканській базиліці*, 20 жовтня 1963: AAC 55 (1963), стор. 1014.

(22) св. Кипріян, *Лист* 63, 14: Патр. Лат. 4, 386, вид. Гартеля, III B, стор. 713: « Священик справді заступає Христа »; св. Іван Золотоуст, *На 2 Тим. гом.* 2, 4: Патр. Гр. 62, 612: Священик є « символ » Христа; св. Амбросій, *На Пс.* 38, 25-26: Патр. Лат. 14, 1051-52, вид. Гарвея, 64, 203-204; Амбросіястер, *На 1 Тим.* 5, 19: Патр. Лат. 17, 479 C і *На Єф.* 4, 11-12: кол. 387 C; Теодор з Мопсвести, *Гом. Катех.* XV, 21 і 24, вид. Тоннеау, стор. 497 і 503; Гезихій Єрусалим. *На Левіт,* кн. 2, 9, 23: Патр. Гр. 93, 894 B.

(Єпископська Колеґія і її Глава)

22. - Так як постановою Господньою святий Петро й інші апостоли творять одну колеґію апостольську, саме так же Римський Архиєрей, паслідник Петра, і єпископи, наслідники апостолів між собою є зв'язані. Вже старинний правопорядок, за яким єпископи, поставлені по всій вселенній, спільно між собою та з Римським Єпископом спільничали союзом одности, любови і мира (23), так само як і зібрані собори (24), які всі вищі справи спільно постановляли (25), приймаючи рішення за порадою багатьох (26), показують на характер єпископського чину та його колеґіяльність, що її виразно доказують Вселенські Собори, які відбулися з бігом століть. На це вказує і давній звичай скликати багатьох єпископів, щоб брали участь в піднесенні новообраного на службу найвищого священства. Членом єпископського тіла стає хтось силою святої Тайни посвячення та єрархічним спілкуванням з Головою і членами колеґії.

Колеґія ж, чи єпископське тіло, не має власті, як тільки коли розуміється її разом з Римським Архиєреєм, наслідником Петра, як її головою, за збереженням вповні його власті першенства щодо всіх чи єпископів чи вірних. Бо Римський Архиєрей силою свого уряду, тобто намісни-

---

(23) Пор. Євсевій, *Істор. Церковна,* У, 24, 10: ГКС, II, 1, стор. 495, вид. Барді, *Джерела христ.* (франц.), II, стор. 69; Діонисій, в Євсевія, там же, УІІ, 5, 2: ГКС, II, 2, стор. 638 сл.; вид. Барді, II, стор. 168 сл.

(24) Пор. про старинні Собори, Євсевій, *Істор. Церковна,* У, 23-24: ГКС, II, 1, стор. 488, вид. Барді, II, стор. 66 сл. і на інших місцях; Собор Нікейський, кан. 5, вид. *Декрети Всел. Соборів,* стор. 7.

(25) Тертуліян, *Про піст*, 13: Патр. Лат. 2, 972 В, вид. Гарвея, 20 стор. 292, ряд. 13-16.

(26) св. Кипріян, *Лист* 56, 3: вид. Гартеля, III В, стор. 650; вид. Баярд, стор. 154.

ка Христового та Пастиря всієї Церкви, має щодо Церкви повну, найвищу і загальну владу, яку завсіди свобідно може виконувати. Чин же єпископський, що наслідує колеґію апостолів в навчанні та пастирськиму правлінні, що більше, в якому апостольське тіло постійно перебуває, разом з своїм Головою, Римським Архиєреєм, і ніколи без цього голови, є також підметом найвищої і повної влади в цілій Церкві (27) й така влада може бути виконувана тільки за згодою Римського Архиєрея. Господь одного Симона поставив каменем та ключником Церкви (пор. Мат. 16, 18-19), та настановив його пастирем цілого свого стада (пор. Ів. 21, 15 сл.); а цей уряд: в'язати і розв'язувати, що був даний Петрові (пор. Мат. 16, 19), як відомо, був уділений також колеґії апостолів, в злуці з її головою (Мат. 18, 18; 16-20) (28). Колеґія ця, наскільки зложена з багатьох, виражає різнородність та загальність Народу Божого, а наскільки знаходиться під одним головою, виявляє одність стада Христового. В ній, єпископи, зберігаючи вірно першенство та верховність свого голови, виконують власть собі питому на добро своїх вірних, що більше, цілої Церкви, а Дух Святий постійно скріпляє її органічну структуру та її згоду. Найвища влада, що її має ця колеґія над цілою Церквою, торжественним способом виконується на Вселенському Соборі. Вселенського ж Собору ніколи немає без апробати, або принайменше сприйняття зо сторони наслідника Петра; і до Римського Архиєрея належить виключне право ці

---

(27) Пор. офіціяльний звіт Цінеллі, на Соборі Ват. I: вид. Мансі, 52, 1109 С.

(28) Пор. Собор Ват. I, схема конст. догм. II, *Про Церкву Христову,* розд. 4: Мансі, 53, 310. Пор. реляцію Клеутґена про перероблену схему: Мансі 53, 321 В - 322 В і декларацію Цінеллі: Мансі 52, 1110 А. Гл. також св. Лев Великий, *Проп.* 4, 3: Патр. Лат. 54, 151 А.

Собори скликати, на них предсідати та їх потверджувати (29). Та сама колеґіяльна влада спільно з папою може бути виконувана єпископами, розсіяними по світі, як тільки Голова колеґії їх до такої колеґіяльної дії покликає, або принайменше таку об'єднану розсіяних єпископів дію апробує або свобідно приймає, так що постає справдешній акт колеґіяльний.

(Відносини між єпископами в Колеґії)

23. - Колеґіяльний зв'язок проявляється рівно ж у відношенні поодиноких єпископів до помісних Церков та до Церкви вселенської. Римський Архиєрей, як наслідник Петра, це постійне і видиме начало й основа єдности як єпископів так і громади вірних (30). А єпископи поодинокі є видимим началом і основою одности своїх помісних Церков (31), що оформлені на взір Церкви вселенської, в яких і з яких існує одна католицька Церква (32). Тому поодинокі єпископи свою Церкву, а всі разом з папою представляють цілу Церкву в зв'язі мира, любови й одности.

Поодинокі єпископи, що поставляються для помісних Церков, виконують свій пастирський уряд над частиною Народу Божого, собі повіреною, а не над іншими Церквами, ні над цілою Церквою. Але як члени єпископської колеґії і правні наслідники апостолів, поодинокі зобов'язані до цього старання про цілу Церкву, і то

---

(29) Пор. *Кодекс Кан. Права,* кан. 227.
Лат. 54, 151 А.

(30) Пор. Собор Ват. I, конст. догм. « *Пастир вічний* »: Денц. 1821 (3050).

(31) Пор. св. Кипріян, *Лист* 66, 8: вид. Гартеля III, 2, стор. 733: « Єпископ в Церкві і Церква в єпископі ».

(32) Пор. св. Кипріян, *Лист* 55, 24: вид. Гартеля, стор. 642, ряд. 13: « Одна Церква в цілому світі поділена на багато членів »; Лист 36, 4: вид. Гартеля, стор. 575, ряд. 20-21.

з Христової установи та наказу (33), яке, хоча й не полягає в актах церковного правосуддя, то однак дуже причиняється до блага вселенської Церкви. Повинні бо єпископи підпомагати та зберігати одність віри й правопорядок, спільний для цілої Церкви, навчати вірних любови цілого таїнственного Тіла Христового, передовсім членів убогих, страждучих та тих, що терплять переслідування за правду (пор. Мат. 5, 10); а, вкінці, підпомагати в кожній активності, що є спільна цілій Церкві, передовсім, щоб зростала віра та й світло повної правди зійшло для всіх людей. А втім, це є певне, що управляючи добре власну Церкву, як частину вселенської Церкви, вони успішно причиняються для блага цілого таїнственного Тіла, що є тілом Церков (34).

Старання про проповідування Євангелії в цілому світі належить до тіла єпископів, яким Христос дав спільний наказ, вкладаючи і спільне зобов'язання, як уже папа Келестин допоручав Отцям Єфезького Собору (35). Тим то поодинокі єпископи, наскільки це дозволяє їм виконування їх уряду, обов'язані спільно співпрацювати між собою та з наслідником Петра, якому великий обов'язок поширення християнського імені окремо був доручений (36). Тому всіма силами повинні старатися

---

(33) Пор. Пій XII, Окр. посл. « *Дар віри* », 21 кітня 1957: AAC 49 (1957), стор. 237.

(34) Пор. св. Ілярій Пікт., *На Пс.* 14, 3: Патр Лат. 9, 206, вид. *Корпус Письм. Лат. Церкви* 22, стор. 86; св. Григорій Вел., *Морал.* IУ, 7, 12: Патр. Лат. 75, 643 C; Псевдо-Василій, *На Пс.* 15, 296: Патр. Гр. 30, 637 C.

(35) св. Келестин, *Лист* 18, 1-2, до Ефез. Собору: Патр. Лат. 50, 505 AB; вид. Шварца, *Акти Всел. Соб.,* I, 1, 1, стор. 22; пор. Бенедикт ХУ, Ап. лист « *Найбільше це* »: AAC 11 (1919), стор. 440; Пій XI, Окр. посл. « *Справи Церкви* », 28 лютого 1926: AAC 18 (1926), стор. 69; Пій XII, Окр. посл. « *Дар віри* », цит. м.

(36) Лев XII, окр. посл. « *Велика служба* », 30 вересня 1880: AAC 13 (1880), стор. 145; пор. *Кодекс Кан. Права,* кан. 1327; кан. 1350 § 2.

постачати місіям чи то робітників жнива, чи то поміч духовну й матеріяльну, чи самі безпосередньо, чи збуджуючи серед вірних гарячу співпрацю. Вкінці, єпископи, в загальній спілці любови, нехай радо дадуть братню допомогу іншим Церквам, передовсім сусіднім та біднішим, за похвальним прикладом старовини.

Божим Провидінням сталось, що в різних місцях через апостолів та їх наслідників різні постали Церкви, що зрослись з бігом часу в багато гуртів орґанічно об'єднаних, що, зберігаючи одність віри та одиноку божу структуру вселенської Церкви, втішаються окремим правопорядком, власним літургічним звичаєм, та богословським і духовним дідицтвом. Між ними деякі, зокрема старовинні патріярхальні Церкви, немов матиці віри, зродили інших немов доньок, та з ними злучені стислішими вузлами любови й таїнственного життя, аж до наших часів, у взаємнім пошанівку прав і обов'язків (37). Ця різнородність місцевих Церков в одне спрямована, повніше показує католицькість неподільної Церкви. Подібно й єпископські згрупування можуть сьогодні внести многогранну та плідну дію, щоб колеґіяльна настанова умів перейшла в конкретне здійснення.

(Єпископське служіння)

24. - Єпископи, як наслідники апостолів, від Господа, якому дана всяка власть на небі і на землі, одержують місію навчати всі народи й проповідувати Євангелію всьому сотворінню, щоб усі люди через віру, хрищення та виповнювання заповідей осягнули спасіння

---

(37) Про права патріярхальних осідків, пор. Собор Нікейський, кан. 6, про Олександрію і Антіохію, і кан. 7, про Єрусалим: вид. *Декрети Всел. Соборів,* стор. 8; Соб. Лятер. ІУ, р. 1215, конст. У: Про гідність патріярхів: там же, стор. 212; Соб. Ферраро-Флорент.: там же, стор. 504.

(пор. Мат. 28, 18; Мар. 16, 15-16; Діян. 26, 17 сл.). Для виповнення цієї місії, Христос Господь обіцяв апостолам Святого Духа та послав його в день П'ятдесятниці з небес, щоб його силою були Йому свідками аж до краю землі, перед народами і князями (пор. Діян. 1, 8; 2, 1 сл.; 9, 15). А уряд той, що його Господь доручив пастирям свого народу, є справжньою службою, яка в Святому Письмі знаменно називається « діяконія », тобто служіння (пор. Діян. 1, 17; 1, 25; 21, 19; Рим. 11, 13; 1 Тим. 1, 12).

Наречення ж правне єпископів може збуватися через правні звичаї, що їх не відкликала найвища та загальна влада Церкви, або через закони, встановлені чи признані тією ж владою, або й безпосередньо через самого наслідника Петра; якщо ж він здержується чи відмовляє комусь апостольської спільноти, єпископи не можуть обняти свій уряд (38).

(Єпископський уряд навчання)

25. - Серед головніших повинностей єпископів визначається проповідь Євангелії (39). Бо єпископи є проповідниками віри, що приводять до Христа нових учнів, та справжні вчителі, тобто обдаровані властю Христовою, що проповідують порученому собі народові віру, для прийняття та примінення до обичаїв, пояснюючи її в освітленні Святого Духа, виймаючи з скарбниці Об'явлення нове і старе (пор. Мат. 13, 52), роблять її

---

(38) Пор. *Кодекс Кан. Права Схід. Церкви,* кан. 216-314: Про патріярхів; кан. 324-339: про Архиєпископів; кан. 362-391: про інші гідності; передовсім кан. 238 § 3; 216; 240; 251; 255: про номінацію єпископів патріярхами.

(39) Пор. Собор Тридент., декрет про реформу, сес. У, розд. 2, ч. 9, і сес. 24, кан. 4: вид. *Декрети Всел. Соборів,* стор. 645 і 739.

плідною та захоронюють чуйно своє стадо від помилок, що загрожують йому (пор. 2 Тим. 4, 1-14). Єпископів, що в спільноті з Римським Архиєреєм навчають, усі повинні шанувати як свідків божої і католицької істини; а вірні повинні сприймати вирок свого єпископа про віру й обичаї, висказаний в ім'я Христове, та прилягти до нього релігійною шанобою. Це релігійне підчинення волі і ума окремим способом треба мати для автентичного вчення Римського Архиєрея, навіть коли не говорить зо своєї столиці; і то, признаючи шанобливо його найвищий учительський уряд, та щиро приймаючи висказану ним науку, відповідно до виявленої ним думки і волі, що показується, передовсім, чи з характеру документів, чи з частого викладу однієї і тієї ж науки, чи з самого способу говорення.

Хоча поодинокі єпископи не мають виключного права на непомильність, але коли, однак, також розсіяні в світі, але зберігаючи вузли спільноти між собою та з наслідником Петра, навчаючи автентично в справах віри й обичаїв, погоджуються на якусь думку як таку, що її треба остаточно держатися, тоді висказують непомильно науку Христа (40). А це ще виразніше стається, коли вони, зібрані на вселенському Соборі, є учителями та суддями в справах віри і обичаїв для цілої Церкви, і їх вирішенням треба повинуватися підчиненням віри (41).

А ця непомильність, що її Божий Основник дав Церкві своїй в навчанні про віру і обичаї, так широко розтягається, як широго розтягається Боже об'явлення, що його треба свято берегти та вірно викладати.

---

(40) Пор. Собор Ват. I, конст. догм. « *Син Бога* », 3: Денц. 1712 (3011). Пор. замітку до схеми I « *про Церкву* » (з Р. Беллярміна): Мансі 51, 579 C; та перероблена схема конст. II *Про Церкву Христову,* з коментарем Клеутґена: Мансі 53, 313 AB; Пій IX, лист « *Твої радо* » Денц. 1683 (2879).

(41) Пор. *Кодекс Кан. Права,* кан. 1322-1323.

Силою свого уряду втішається непомильністю Римський Архиєрей, Голова колеґії єпископів, коли, як найвищий пастир і учитель всіх християн, що утверджує братів своїх у вірі (пор. Лук. 22, 32), проголошує науку про віру і мораль остаточним актом (42). Тим то його вирішення самі з себе, а не тільки за згодою Церкви, є слушно незмінні, тому що вони були проголошені під надхнінням Святого Духа, обіцяним йому в святому Петрі; тому жадне з них не потребує якогось потвердження від інших, та недозволяє на жадний відклик до іншого суду. Тоді бо Римський Архиєрей навчає не як приватна особа, але як найвищий учитель цілої Церкви, в якому зокрема є дар непомильности самої Церкви, викладає і зберігає науку католицької віри (43). Обіцяна Церкві непомильність є також в єпископськім тілі, коли виконує найвищий вчительський уряд спільно з наслідником Петра. А цим вирішенням ніколи не може забракнути згоди Церкви, із-за діяння Святого Духа, яким ціле стадо Христове оберігається та росте в одності віри (44).

Коли ж Римський Архиєрей, чи тіло єпископів спільно з ним, вирішують якесь твердження, то виголошують його відповідно до об'явлення, якому всі обов'язані повинуватись та погоджуватися, а яке, записане чи передане, передається ціле правосильним наслідством єпископів, а передовсім старанням самого Римського Архиєрея, та свято зберігається й вірно викладається в Церкві, в світлі Духа істини (45). Для правильного його досліджування та відповідного викладання пильно дбають і Римський Архиєрей і єпископи, відповідно до свого обов'язку та до ваги справи, вживши відповідних за-

---

(42) Пор. Собор Ват. I, конст. догм. « *Пастир вічний* »: Денц. 1839 (3074).

(43) Пор. вияснення Ґассера на Соб. Ват. I: Мансі 52, 1213 AC.

(44) Ґассер, там же: Мансі 1214 A.

(45) Ґассер, там же: Мансі 1215 СД, 1216-17 A.

собів (46); а нового публічного об'явлення, що належало б до божого депозиту віри, не приймають (47).

(Єпископський уряд освячування)

26. - Єпископ, вивінований повнотою Тайни Священства, є « економом ласки найвищого священства» (48) передовсім в Євхаристії, що її сам приносить, або дбає щоб була приношена (49), якою постійно живе і зростає Церква. Ця Церква Христова справді є в усіх правних місцевих зборах вірних, що, в спільноті з своїми пастирями, і самі в Новому Завіті називаються Церквами (50). На своєму місці вони є отой Народ новий, покликаний Богом, в Дусі Святім та в повнім переконанні (пор. 1 Сол. 1, 5). Проповіддю євангелії Христової в них збираються вірні та служать Тайну Господньої Вечері, щоб « кормом та кров'ю Господньою об'єдналась уся тілесна братія » (51). В кожній вівтарній спільноті, спільно з священним служінням єпископа (52), здійснюється символ тієї любови і « одности таїнственного Тіла, що без неї немає спасіння » (53). В цих громадах, хоч часто й малих і убогих, або й перебуваючих в розсіянні, приявний є Христос, якого силою об'єднується одна, свята, католицька й апостольська Церква (54).

---

(46) Ґассер, там же: Мансі 1213.

(47) Соб. Ват. I, конст. догм. « *Пастир вічний* », 4: Денц. 1836 (3070).

(48) Молитва єпископської посвяти в обряді візантійському: *Великий Евхологіон* (гр.), Рим 1873, стор. 139.

(49) Пор. св. Ігнатій Муч., *Смирн.* 8, 1, вид. Функа, I, стор. 282.

(50) Пор. Діян. 8, 1; 14, 22-23; 20, 17, і на різних місцях.

(51) *Молитва мозарабська:* Патр. Лат. 96, 759 B.

(52) Пор. св. Ігнатій Муч., *Смирн.* 8, 1, вид. Функа, I, стор. 282.

(53) св. Тома, *Сумма Теолог.* III, пит. 73, арт. 3.

(54) Пор. св. Августин, *Проти Фавста,* 12, 20: Патр. Лат. 42, 265; *Промова* 57, 7: Патр. Лат. 38, 389 і т. д.

Бо « участь у тілі і крові Христовій не що інше вчиняє як те, що перемінюємось у те, що приймаємо » (55).

А кожне законне празнування Євхаристії стоїть під проводом єпископа, якому доручений обов'язок приносити Божому Маєстатові культ християнської релігії та відати його законами, відповідно до заповідей Господа і Церкви, визначеними для єпархії за його окремим судом.

Так єпископи, молячись за народ та працюючи, розливають різноманітно та обильно з повноти святости Христа. Службою слова уділяють віруючим Божу силу на спасіння (пор. Рим. 1, 16), а святими Тайнами, яких правильне та плідне розподілювання визначують своєю властю (56), вірних освячують. Вони то унормовують уділювання хрищення, яким дається участь у царськім священстві Христовім. Вони ж і первісні служителі миропомазання, розподільники святих чинів та керівники покутної дисціпліни, та заохочують і навчають свої народи, щоб виконували вірно і шанобливо свою участь в Літургії, а зокрема в святім жертвоприношенні. Вкінці, всім тим, що їм проводять, повинні допомагати і прикладом власного життя й поведінки, зберігаючи свої обичаї від усього лихого, і, скільки при Божій допомозі можуть, перемінюючи їх на кращі, щоб разом з повіреним собі стадом дійти до вічного життя (57).

(Єпископський уряд правління)

27. - Єпископи кермують своїми собі повіреними помісними Церквами, як Христові намісники та посли,

---

(55) св. Лев Великий, *Промова* 63, 7: Патр. Лат. 54, 357 С.

(56) *Апостольське Передання Іполита,* 2-3, вид. Ботте, стор. 26-30.

(57) Пор. текст « іспитанія » на початку єпископ. свячень, та « молитву » на кінці Служби Божої єп. свячень, по « Тебе Бога хвалим ».

(58) порадами, переконуванням, прикладом але також авторитетом та священною властю, якою покористуються однак тільки для того, щоб своє стадо будувати в правді і святості, пам'ятаючи, що хто більший, нехай буде немов найменший, а наставник - як слуга (пор. Лук. 22, 26-27). Та влада, що нею особисто в ім'я Христове користуються, є питома їм, звичайна і безпосередня, хоч її виконування найвища власть Церкви може ограничити остаточно деякими межами, з огляду на хосен Церкви чи вірних. Силою цієї власті, єпископи мають священне право та обов'язок перед Господом видавати закони для своїх підданих, творити суд та нормувати все те, що належить до упорядкованого богопочитання й апостоляту.

Їм доручений пастирський уряд, тобто звичайне й щоденне старання про свої овечки, та й не можна їх уважати тільки за намісників Римських Архиєреїв, тому що мають власть собі питому та є справді наставниками народу, яким правлять (59). Їх власті аж ніяк не усуває найвища та загальна влада, але, навпаки, її признає, скріпляє її та обороняє (60); бо Дух Святий зберігає несхибно цю форму влади, що її Христос Господь установив у своїй Церкві.

Єпископ, післаний від Отця для заряду своєю сім'єю, нехай має перед очами приклад Доброго Пастиря, що

---

(58) Бенедикт XIV, Бреве « *Римська Церква* », 5 жовтня 1752, § 1: *Буллярій Бенедикта XIV,* т. IV, Рим 1758, 21: « Єпископ є взором Христа, і виконує Його службу »; Пій XII, Окр. посл. « *Таїнственного Тіла* », цит. м., стор. 211: « Призначені собі стада один одне в ім'я Христове пасуть і правлять ».

(59) Лев XIII, Окр. посл. « *Досить знане* », 29 червня 1896: ACC 28 (1895-96), стор. 732; - Лист « *Обов'язком найсвятійшим* », 22 грудня 1887: ACC 20 (1887), стор. 264; Пій IX, Ап. лист до єпископів Німеччини, 12 березня 1875, і консист. промова 15 березня 1875: Денц. 3112-3117, лише в новому виданні.

(60) Собор Ват. I, конст. догм. « *Пастир вічний* », 3: Денц. 1828 (3061). Пор. реляцію Цінеллі: Мансі 52, 1114 Д.

прийшов не щоб йому услугували, але щоб послужити (пор. Мат. 20, 28; Мар. 10, 45) та покласти своє життя за вівці (пор. Ів. 10, 11). Взятий з-поміж людей і неміччю охоплений, може співчувати нетямущим та введеним в оману (пор. Євр. 5, 1-2). Підчинених, що їх, як справжніх синів своїх, спомагає і до співпраці з собою заохочує, нехай не відказується вислухати. Маючи здати звіт Богові за їхні душі (пор. Євр. 13, 17), нехай молитвою, проповіддю та всякими ділами любови має старання про них, а також про тих, що не є ще приналежні до одного стада, і їх нехай уважає собі за особливо доручених Господом. Тому що, як Павло апостол, усім він є боржником, нехай буде готовий всім проповідувати Євангелію (пор. Рим. 1, 14-15), а своїх вірних заохочувати до апостольської та місійної праці. А вірні повинні бути з єпископом як Церква з Христом Ісусом, і як Ісус Христос з Отцем, щоб все змагало до одности (61) та збагачувалось на славу Бога (пор. 2 Кор. 4, 15).

(Священики в їх многогранних відношеннях)

28 - Христос, що його освятив Отець і післав у світ (Ів. 10, 36), зробив єпископів, через апостолів своїх, як їх наслідників, учасниками своєї посвяти й місії; вони ж повинності свого служіння, у різному ступні, передали правно різним особам у Церкві (62). Так то божественно встановлене церковне служіння виконується різними чинами, тобто тими, що здавна звуться єпископи, пресвітери, диякони (63). Пресвітери, хоча й не мають вер-

---

(61) Пор. св. Ігнатій Муч., *До Єфез.* 5, 1, вид. Функа, I, стор. 216.

(62) Пор. св. Ігнатій Муч., *До Єфез.* 6, 1, вид. Функа I, стор. 218.

(63) Пор. Собор Тридент. сес. 23, *Про св. Тайну священства,* розд. 2: Денц. 958 (1765), і кан. 6, Денц. 966 (1776).

шини священства, а в виконуванні своєї власти залежать від єпископів, то однак є з ними з'єднані священицькою честю (64) і силою св. Тайни священства (65), на образ Христа, найвищого і вічного Священика (пор. Євр. 5, 1-10; 7, 24; 9, 11-28), посвячуються, як справжні священики Нового Завіту (66), на проповідування Євангелії, на старання про вірних та виконування богопочитання. Будучи учасниками, по своїй мірі, в службі єдиного посередника Христа (1 Тим. 2, 5), всім проповідують Боже слово. А свій чин виконують передовсім в євхаристійнім почитанні чи трапезі, через яку, діючи в особі Христа (67) та звіщаючи Його таїнство, сполучують обітниці вірних з жертвою їх Голови, а єдине жертвоприношення Нового Завіту, тобто Христове, що приніс себе єдиний раз Отцеві в жертву непорочну (пор. Євр. 9, 14-28), відновляють та пристосовують (68) в жертві Служби Божої аж до приходу Господа (пор. 1 Кор. 11, 26). Для вірних, що виконують покаяння чи нездужають, дуже прислуговуються служінням поєднання й пільги, а потреби й мольби вірних підносять до Бога Отця (пор. Євр. 5, 1-4). Відповідно до своєї частки власти, виконуючи уряд Хрис-

---

(64) Пор. Інокентій I, *Лист до Деценціля:* Патр. Лат. 20, 554 A; Мансі 3, 1029; Денц. 98 (215): « Пресвітери, хоча є священиками другого ряду, не мають однак святительського верха ». св. Кипріян, *Лист* 61, 3, вид. Гартеля, стор. 696.

(65) Пор. Тридент. Собор, цит. м., Денц. 956a-968 (1763-1778), а передовсім кан. 7: Денц. 967 (1777); Пій XII, Ап. конст. « *Тайна священства* »: Денц. 2301 (3857-61).

(66) Пор. Інокентій I, цит. м.; св. Григорій Назіянз., *Апол.* II, 22: Патр. Гр. 35, 432 B; Псевдо-Діонисій, *Церковна Єрархія,* 1, 2: Патр. Гр. 3, 372 Д.

(67) Пор. Собор Тридент., сес. 22: Денц. 940 (1743); Пій XII, Окр. посл. « *Посередник Бога* », 20 лист. 1947: AAC 39 (1947), стор. 553; Денц. 2300 (3850).

(68) Пор. Собор Тридент. сес. 22: Денц. 938 (1739-1740); Ват. II, конст. « *Про святу Літургію* », ч. 7 і ч. 47.

та Пастиря та Голови (69), збирають разом (70) божу сім'ю як братію одним навіяну духом та через Христа в Дусі приводять до Бога Отця. Посеред громади, Його в дусі і правді почитають (пор. Ів. 4, 24). Вкінці, працюють словом і навчанням (пор. 1 Тим. 5, 17), віруючи в те, що розважаючи вичитали в законі Господнім, навчаючи того, в що повірили, наслідуючи те, чого навчають (71).

Пресвітери, провидінні співпрацівники єпископського чину (72) та його поміч і орган, покликані на службу народові Божому, спільно з єпископом творять один пресвітерат (73), різними вправді обов'язками обов'язаний. В кожних місцевих зборах вірних представляють єпископа, з яким довірочно та великодушно спілкують, та його обов'язки і старання частинно беруть на себе та щоденно виконують. Ті ж, що під наглядом єпископа освячують та управляють частину Господнього стада, собі доручену, виявляють на своєму місці Церкву вселенську та приносять успішний вклад в розбудову цілого Тіла Христового (пор. Єф. 4, 12). Глядячи завсіди на благо дітей Божих, стараються вложити свій труд у душпастирське діло цілої єпархії, що більше, навіть цілої Церкви. Із-за цього спілкування в священстві та в місії, пресвітери нехай признають єпископа справді за батька та йому шанобливо повинуються. А єпископ нехай уважає священиків, своїх співробітників, за своїх синів духовних і приятелів, так як і Христос учнів своїх

---

(69) Пор. Пій XII, Окр. посл. « *Посередник Бога* », цит. м. під ч. 67.

(70) Пор. св. Кипріян, *Лист* 11, 3: Патр. Лат. 4, 242 B, вид, Гартеля, II, 2, стор. 497.

(71) Чин священичих свячень, при уділюванню риз.

(72) Чин священичих свячень, на префації.

(73) Пор. св. Ігнатій Муч., *Філяд.* 4, вид. Функа, I, стор. 266; св. Корнилій I, в св. Кипріяна, *Лист* 48, 2, вид. Гартеля III, 2, стор. 610.

вже не зве слугами, але друзями (пор. Ів. 15, 15). Тому то Тілові єпископському, по причині свячення та служіння, прилучуються всі священики, чи то єпархіяльні, чи то чернечі й служать на благо цілої Церкви, відповідно до свого покликання й благодаті.

Силою спільного священного постановлення і місії, всі пресвітери є між собою злучені внутрішнім братерством, що самохіть і радо проявляється у взаємній допомозі, чи то духовній чи то матеріяльній, чи то пастирській чи то особистій, в згромадженнях та в спільноті життя, праці і любови.

Нехай, як батьки в Христі, стараються про вірних, що їх духовно зродили хрищенням і навчанням (пор. 1 Кор. 4, 15; 1 Петр. 1, 23.). Будучи зразком для стада (1 Петр. 5, 3), нехай своїй місцевій громаді так служать та нею кермують, щоб гідно могла вона називатися тим ім'ям, яким одинокий і цілий зветься народ Божий, тобто Церква Божа (пор. 1 Кор. 1, 2;.2 Кор. 1, 1). Нехай пам'ятають, що своєю щоденною поведінкою та старанням показують вірним і невіруючим, католикам і некатоликам обличчя справді священичого та душпастирського служіння, а всім повинні давати свідчення правди і життя та, як добрі пастирі, шукати і тих (пор. Лук. 15, 4-7), що хоча й хрищені в Церкві католицькій, відійши від вживання св. Тайн, що більше, відпали від віри.

Тому що рід людський сьогодні щораз більше зливається в одність громадську, господарську та соціяльну, тим більше треба, щоб священики, спільними старанням і засобами, під проводом єпископів та Найвищого Архиєрея, уникали всякого розпорошення, щоб привести в одну сім'ю Божу цілий рід людський.

(Диякони)

29. - На нижчому ступні єрархії знаходяться диякони, на яких покладається руки « не на священство,

але на службу » (74). Бо, скріплені ласкою св. Тайни, служать вони народові Божому службою літургії, слова і любови, в спільноті з єпископом та його духовенством. До диякона належить, як йому буде доручено це від компетентної влади, торжественно христити, зберігати й розділяти св. Євхаристію, ім'ям Церкви присутствувати подружжям та їх благословляти, вмираючим подавати останнє св. Причастя, читати св. Письмо вірним, народ навчати та напоминати, проводити вірним у богопочитанні та молитві, уділяти благословеств, проводити поминки й похорони. Посвячені обов'язкам любови й правління, нехай пам'ятають дияконі пересторогу св. Полікарпа: « Милосерні, пильні, живучі по Господній правді, що став слугою всіх » (75).

Тому що ці послуги, дуже потрібні для життя Церкви, по приписах, сьогодні діючих у Церкві латинській, у багатьох країнах дуже трудно можуть бути виконувані, в майбутності можна буде відновити дияконат як окремий і постійний щабель єрархії. Буде належати до компетентних і різних територіяльних угрупувань єпископів, за апробатою Найвищого Архиєрея, вирішувати, чи і де з-за потреб душпастирства є корисним встановити таких дияконів. За згодою Римського Архиєрея, такий дияконат можна доручити також мужчинам доспілого віку, навіть одруженим, та спосібним молодцям, для яких однак закон безженности залишається в своїй силі.

---

(74) *Конституції єгипетської Церкви,* III, 2, вид. Функа, *Дидаскалія,* II, стор. 103; *Статути Церкви Антіохійської,* 37-41: Мансі 3, 954.

(75) св. Полікарп, До *Філяд.* 5, 2, вид. Функа, I, стор. 300: кажеться, Христос « став дияконом всіх »; пор. *Дідахе,* 15, 1: вид. Функа, I, стор. 32; св. Ігнатій Муч., *Тралл.* 2, 3, вид. Функа, I, стор. 242; *Конституції Апостолів,* 8, 28, 4, вид. Функа, *Дидаскалія,* I, стор. 530.

Розділ IV

ПРО МИРЯН

(Вступ)

30. - Священний Собор, пояснивши повинності Єрархії, радо звертає свою увагу на той стан християн, що називаються миряни. Хоча все те, що було сказане про Народ Божий, в рівній мірі відноситься до мирян, ченців та клириків, то однак мирянам, мужчинам і жінкам, із-за їх положення та місії, належать деякі окремішні справи, що їх, заради окремих обставин нашого часу, основніше треба виложити. Бо священні пастирі добре знають, скільки миряни вкладають на благо цілої Церкви. Знають бо пастирі, що вони поставлені Христом не на те, щоб цілу спасительну місію Церкви в світі несли виключно самі, але їх світла служба полягає в тому, щоб так пасти віруючих, а їх служіння й дарування так узнавати, щоб усі, кожний в свій питомий спосіб, співпрацювали однодушно в спільному ділі. Бо треба, щоб усі « жили по правді та в любові, в усьому вростаючи в того, хто є головою - у Христа; бо з нього кожне тіло, складене та споєне всякою в'язою допомоги, згідно з відповідним діянням кожного члена, від нього бере зріст на будування самого себе в любові » (Єф. 4, 15-16).

(Хто такі миряни?)

31. - Під іменням мирян тут розуміються всі вірні християни, крім членів священного чину та чернечого стану встановленого в Церкві, тобто християни, що, втілені в Христа через хрищення, становлять народ Божий, та участвують в Христовій священичій, пророчій

та царській службі, виконують свою частку місії цілого христичнського народу в Церкві та в світі.

Мирянам характер світовий є властивий і питомий. Бо члени священного чину, хоча деколи можуть займатися мирськими ділами, виконуючи навіть мирські професії, то однак по причині свого окремого покликання, зосібна й виразно поставлені на священне служіння, під час коли ченці в своєму стані дають прегарне і визначне свідчення, що світ не можна перемінити та офірувати Богові без духа євангельських блаженств. З їхнього покликання до мирян належить, стараючись про речі земські та впорядковуючи їх по-божому, шукати царства Божого. Живуть у світі, тобто в усіх та окремих обов'язках і ділах світу та в звичайних обставинах життя сімейного й громадського, якими їх існування немов виплетене. Там вони покликані від Бога, щоб, виконуючи свою, властиву собі службу в дусі євангельському, стали немов закваскою на освячення світу з нутра, і так, передовсім свідченням свого життя вірою, надією та любов'ю світліючи, об'являли іншим Христа. До них зокрема належить всі земські справи, з якими є тісно зв'язані, так насвітлити та впорядкувати, щоб завжди збувались вони та зростали в Христі й були на славу Творця і Спасителя.

(Миряни - члени Народу Божого)

32. - Свята Церква, з божої установи, зложена та живе за дивною різнородністю. « Бо як в одному тілі маємо багато членів і всі члени не виконують ту саму роботу, отак і ми: численні - одне в Христі тіло, кожен один одному член » (Рим. 12, 4-5).

Один, отже, є вибраний нарід Божий: « один Господь, одна віра, одне хрищення » (Єф. 4, 5); спільна гідність членів з їхнього відродження в Христі, спільна благодать дітей, спільне покликання до досконалости, одне спа-

сіння, одна надія та неподільна любов. Немає, отже, в Церкві жадної нерівности з огляду на походження чи національність, соціяльне положення чи стать; тому що « нема юдея ані грека, нема невільника ні вільного, немає ні чоловіка ані жінки, бо всі ви одно в Христі Ісусі » (Гал. 3, 28 гр.; пор. Кол. 3, 11).

Якщо, отже, в Церкві не всі йдуть одним шляхом, всі однак покликані до святости та рівноцінну одержали віру в справедливості Божій (пор. 2 Петр. 1, 1). Хоча по волі Христа деякі поставлені учителями, розподільниками тайн і пастирями для інших, однак між усіма існує справжня рівність щодо достоїнства та спільної всім віруючим дії на збудування Тіла Христового. Бо різниця, що її Господь поставив між священними служителями та рештою Народу Божого, вимагає злуки, тому що пастирі і вірні взаємно себе потребують; пастирі Церкви, по прикладу Господа, служать собі взаємно та вірним, а ці ж радо дають свою співпрацю пастирям і вчителям. Так, у різнородності, всі дають свідчення прегарної одности в Тілі Христовім: бо сама різнородність дарувань, служіння та праці збирає дітей Божих в одне, бо « все це чинить один і той же Дух » (1 Кор. 12, 11).

Отже миряни, так як з Божої милості мають Христа за брата, що, будучи Господом усіх, прийшов не щоб йому служено, але послужити іншим (пор. Мат. 20, 28), так теж за братів мають тих, що поставлені на священне служіння, та Христовою властю так пасуть сім'ю Божу, навчаючи, освячуючи та правлячи, щоб всі виповняли нову заповідь любови (1). Тому прегарно говорить св. Августин: « Коли лякає мене те, чим я для вас, то потішає мене те, чим я з вами. Для вас я - єпископ, а з вами-християнин. Тамте - ім'я уряду, це ж - благодаті; те - небезпека, це - спасіння » (1).

---

(1) св. Августин, *Промова* 350, 1: Патр. Лат. 38, 1483.

(Спасительний апостолят мирян)

33. - Миряни, зібрані в Народі Божому та в одному Тілі Христовому під одним головою приміщені, усі покликані до того, щоб докласти всіх своїх сил, одержаних добродійством Творця та благодаттю Спасителя, на розріст Церкви та її невпинне освячення, будучи її живими членами.

Апостолят же мирян - це участь у самій спасительній місії Церкви, на який то апостолят через хрищення й миропомазання всі відпоручені самим Господом. Святими ж Тайнами, зокрема св. Євхаристією, дається їм і кормиться та любов до Бога і до людей, що є душею всього апостоляту. А миряни, покликані зокрема на те, щоб Церкву унаявнити та здійснити в тих місцях й обставинах, де вона може стати сіллю землі тільки через них (2). Так кожний мирянин, силою дарів собі даних, стається свідком та, заразом, живим знаряддям місії Церкви « за мірою Христових дарів » (Єф. 4, 7).

Крім того апостоляту, що належить до всіх без виїмку християн, миряни можуть бути ще різними способами покликані до тіснішої співпраці з апостолятом єрархії (3), на взір тих мужів і жінок, що спомагали Павла апостола в проповіді Євангелії, труждаючись багато в Господі (пор. Фил. 4, 3; Рим. 16, 3 сл.). Крім того мають вони спосібність, щоб єрархія прийняла їх для виконання деяких церковних обов'язків духовних.

Всі, отже, миряни мають почесний обов'язок співпрацювати в тому, щоб спасительна божа постанова щораз більше доходила до всіх людей, всіх часів та всієї землі.

---

(2) Пор. Пій XI, Окр. посл. « *Сорокового року* », 15 травня 1931: AAC 23 (1931), стор. 221 сл; Пій XII, Промова « *Про цю потіху* » (франц.) 14 жовтня 1951: AAC 43, (1951), стор. 790 сл.

(3) Пор. Пій XII, Промова « *Шість літ* » (франц.), 5 жовтня 1957: AAC 49 (1957), стор. 927.

Тому на всі сторони стелиться їм шлях, щоб, відповідно до своїх сил та потреб часу, взяли пильну участь в спасительнім ділі Церкви.

(Загальне священство мирян)

34. - Найвищий і вічний Священик Ісус Христос, бажаючи також через мирян продовжувати своє свідчення і свою службу, оживляє їх своїм Духом та спонукує безнастанно до всякого діла доброго і досконалого.

Бо тим, що їх зробив учасниками свого життя і місії, дає також частину свого священичого уряду для виконування духовного культу, щоб Бог прославився, а люди спаслися. Тому і миряни, посвячені Христові та Духом Святим помазані, дивно покликаються та навчаються, щоб зростали в них щораз обильніші плоди Духа. Бо всі їх діла, молитви та апостольські ініціятиви, подружнє і сімейне співжиття, щоденна праця, відпочинок духа і тіла, якщо вони в Дусі виконуються, що більше, навіть житейські невзгодини терпеливо переношувані, стаються « духовними жертвами, приємними Богові, через Ісуса Христа » (1 Петр. 2, 5), що приносяться побожно Отцеві в відправі св. Євхаристії, в злуці з приношенням Тіла Господнього. Так і миряни, виступаючи всюди як святі поклонники, освячують світ Богові.

(Дарування і свідчення мирян)

35. - Христос, пророк великий, що і свідченням свого життя і силою слова проголосив Царство Отця, виконує свій пророчий уряд аж до повної появи в славі, і не тільки через єрархію, яка його властю та в його імені навчає, але також через мирян, що їх для цього поставив свідками та випосажив змислом віри та благодаттю слова (пор. Діян. 2, 17-18; Одкр. 19, 10), щоб появилася сила Євангелії в щоденному житті, сімейному

та громадському. Вони показують себе як синів поновної обітниці, якщо сильні в вірі й надії використовують час (пор. Єф. 5, 16; Кол. 4, 5) та в терпінні ждуть будучої прослави (пор. Рим. 8, 25). А цю свою надію не скривають у глибинах душевних, але постійним виступом та боротьбою « проти правителів цього світу темряви, проти духів злоби » (Єф. 6, 12) виявляють її також через устрій мирського життя.

Так як Тайни Нового Завіту, що ними живиться життя і апостолят вірних, проображають нове небо й нову землю (Одкр. 21, 1), так і миряни стаються успішними проповідниками віри в речі невидимі (пор. Євр. 11, 1), якщо злучують безстрашно життя з віри з визнаванням віри. Така проповідь євангелії, тобто благовість Христова, виявлена назверх свідченням і життя і слова, одержує окремий свій характер та особливу має успішність з того, що збувається вона в звичайних обставинах світу.

В цій службі зокрема цінним являється той стан життя, що освячується окремою св. Тайною, тобто життя подружнє і сімейне. Тут є прекрасна практика і школа апостоляту мирян, де християнська релігія просякає цілий устрій життя та його щораз більше перетворює. Тут подруги мають окреме завдання, щоб бути собі взаємно та своїм дітям свідками віри та любови Христа. Християнська сім'я голосно визнає і сучасні чесноти Царства Божого і надію життя небесного. І в такий спосіб прикладом і свідченням своїм оскаржує світ у грісі та просвічує тих, що шукають правди.

Тому миряни, навіть коли займаються земськими справами, можуть і повинні виконувати цінну працю для навчання світу Євангелії. Якщо ж деякі з них, з браку священнослужителів, або коли ті перешкоджені в обставинах переслідування, виповняють з доручення і деякі священні дійства, і хоча багато з них всі свої сили віддають для діла апостольського, то треба однак, щоб всі співпрацювали над поширенням і зростом Царства

Христового в світі. Тому миряни нехай пильно стараються вникнути в глибинне знання об'явленої правди та постійно благають у Бога дару мудрости.

(Царська служба мирян)

36. - Христос, ставши послушним аж до смерти, і тому від Отця прославлений, увійшов у славу свого царства (пор. Фил. 2, 8-9); йому все підчинене, аж доки він сам себе та все сотворене не підкорить Отцеві, щоб Бог був усім в усьому (пор. 1 Кор. 15, 27-28). Цю власть дав він учням, щоб і вони були основані на царській свободі та своїм самовідреченням та святим життям перемагали в собі царство гріха (пор. Рим. 6, 12); що більше, щоб вони, услугуючи Христові в ближніх, провадили братів своїх смиренням та терпеливістю до Царя, того, що йому служити, значить - панувати. Господь бо бажає поширити своє царство також через мирян, царство правди і життя, царство святости і благодаті, царство справедливости, любови і мира (4); в цьому бо царстві й саме сотворіння визволиться від рабства тління, на свободу дітей Божих (пор. Рим. 8, 21). Велика обітниця і велика заповідь дана учням: « Усе ваше, ви ж Христові, а Христос - Божий » (1 Кор. 3, 23).

Отже, вірні повинні признавати внутрішню природу сотворіння, його вартість та призначення на славу Божу, а своїми навіть земськими ділами повинні спомагати себе взаємно до святішого життя так, щоб світ сповнився духа Христового та в справедливості, любові і мирі успішніше досягнув своєї мети. У виконанні цього загального обов'язку миряни мають окремішнє й головне місце. Отож, своєю компетенцією в світських науках та своєю активністю, освяченою з нутра благодаттю Христовою,

---

(4) З префації свята Царя Христа.

нехай дадуть свій солідний вклад, щоб сотворені речі, відповідно до призначення Творця, та просвічення його Слова, людською працею, технічним мистецтвом та громадським плеканням були виужиті на хосен усіх людей, були між ними відповідніше розділювані та на свій спосіб причинилися до загального поступу в людській і християнській свободі. Так Христос, через членів своєї Церкви, все більше просвічуватиме своїм спасенним світлом цілу людську спільноту.

Кромі того, миряни, спільними силами, нехай оздоровлять інституції та обставини світу, якщо вони побуджують обичаї до гріха, так, щоб все це було впорядковане відповідно до засад справедливости та радше помагали до виконування чеснот, ніж їх перешкоджали. Роблячи так, напоять людську культуру та діла вартостями моральними. А в цей спосіб заразом приготовляється і нива світу під засів божого слова, і для Церкви будуть розкриті ширше двері, якими пройде у світ послання мира.

Із-за самої закономірности спасіння, вірні нехай пильно стараються розрізняти між правами та обов'язками, що їм належать, наскільки вони причислені до Церкви, та тими, що їм відповідають, оскільки вони є членами людської громади. Нехай стараються одне і друге між собою органічно злучити, пам'ятаючи, що в кожній земській справі повинні руководитися християнською совістю, тому що жадна людська чинність, навіть у речах дочасних, не може бути вийнята з-під Божої власті. Передовсім у наших часах треба, щоб це розрізняння а заразом і гармонія якнайвиразніше просвітлювали зо способу поведінки вірних, щоб місія Церкви могла повніше відповісти окремим обставинам сучасного світу. Бо так як треба признати, що земське царство, слушно віддане земським старанням, руководиться власними засадами, так і слушно відкидається фальшива доктрина, що старається побудувати людську суспільність, не зважа-

ючи взагалі на релігію, що більше, поборює та нищить релігійну свободу громадян (5).

(Відносини мирян до єрархії)

37. - Миряни, як і всі вірні, мають право обильно одержувати від священних пастирів підмогу духовних благ Церкви, передовсім же із слова Божого та святих Тайн (6), і їм нехай відкривають свої потреби та побажання з тією свободою та довір'ям, яка личить дітям Божим та в Христі браттям. Відповідно до свого знання, компетенції та визначности, мають право, а деколи й обов'язок виявити свою думку про те, що відноситься до блага Церкви (7). Нехай це діється, якщо зайде потреба, через відповідні інституції, встановлені для цього Церквою, і завжди в правдомовності, мужності й второпності, з пошаною та любов'ю до тих, що з-за свого священного служіння заступають місце Христа.

Миряни, як і всі вірні, нехай християнським послухом скоро приймають те, що священні пастирі, як заступники Христа, як учителі й управителі Церкви постановляють, ідучи в тому за прикладом Христа, що своїм послухом аж до смерти, відкрив усім людям шлях блаженної свободи дітей Божих. Нехай і не занедбують у молитвах своїх допоручати Богові своїх наставників, бо вони сторожать як ті, що мають здати звіт за наші душі, щоб

---

(5) Пор. Лев XIII, Окр. посл. « *Безсмертне Бога* », 1 листоп. 1885: ACC 18 (1885), стор. 166 сл.; - Окр. посл. « *Мудрости християнської* », 10 січня 1890: ACC 22 (1889-1890), стор. 397 сл.; Пій XII, Промова, « *На вашу синівську* » (італ.), 23 березня 1958: AAC 50 (1958), стор. 220: « оправдана здорова мирськість Держави ».

(6) *Кодекс Кан. Права,* кан. 682.

(7) Пор. Пій XII, Промова « *Про цю потіху* » (франц.), цит. м., стор. 789: « у вирішальних боях, деколи з фронту виходять найщасливіші ініціятиви »; Промова « *Значення католицької преси* » (франц.), 17 лютого 1950: AAC 42 (1950), стор. 256.

вони робили це з радістю, а не зідхаючи (пор. Євр. 13, 17).

А священні пастирі нехай признають і плекають гідність і відповідальність мирян у Церкві; нехай радо користуються їх радою, з довір'ям нехай доручають їм обов'язки на службу Церкві та залишають їм свободу й поле дії, що більше, нехай заохочують їх, щоб і з власного почину піднімались праць. З батьківською любов'ю нехай розглядають уважно підприємства, побажання та пляни мирян (8). А слушну свободу, що належить усім у людській громаді, нехай Пастирі уважливо признавають.

З цих родинних відносин між мирянами та пастирями треба сподіватися багато добра в Церкві: бо так зростає в мирян змисл власної відповідальности, плекається одушевлення та легше об'єднуються сили мирян із дією пастирів. А вони, споможені досвідом мирян, чи в речах духовних чи земських, виразніше і відповідніше могтимуть робити рішення, так що ціла Церква, скріплена всіма своїми членами, зможе успішніше виповнити свою місію для життя світу.

(Закінчення)

38. - Кожний мирянин повинен бути перед світом свідком воскресіння та життя Господа Ісуса та знаком Бога живого. Всі разом та кожний по своїй частці, повинні живити світ духовними плодами (пор. Гал. 5, 22), та поширювати в ньому того духа, що ним водяться ті вбогі, лагідні та миролюбці, що їх Господь в Євангелії назвав блаженними (пор. Мат. 5, 3-9). Одним словом: « чим є душа в тілі, тим є християни в світі » (9).

---

(8) Пор. 1 Сол. 5, 19 і 1 Ів. 4, 1.

(9) *Лист до Діогенета,* 6, вид. Функа, I, стор. 400. Пор. св. Іван Золотоуст, *На Мат. гом.* 46 (47), 2: Патр. Гр. 58, 478, про закваску в тісті.

Розділ V

ПРО ЗАГАЛЬНЕ ПОКЛИКАННЯ ДО СВЯТОСТИ В ЦЕРКВІ

39. - Церква, що її таїнство викладає Священний Собор, уважається незмінно святою. Бо Христос, Син Божий, що разом з Отцем і Духом називається « один Святий » (1), полюбив Церкву як свою Обручницю, віддаючи себе за неї, щоб її освятити (пор. Єф. 5, 25-26), та злучив її з собою як своє Тіло, сповнив даруванням Святого Духа на славу Бога. Тому всі в Церкві, чи вони належать до єрархії чи до тих, що нею управляються, є покликані до святости, відповідно до слова апостола: « Це ж саме воля Божа: святість ваша » (1 Сол. 4, 3; Єф. 1, 4). А ця святість безнастанно проявляється та повинна проявлятися в плодах благодаті, що їх Дух зрощує в вірних; в різних формах проявляється вона в одиницях, що в своєму життьовому стані змагаються за святість, будуючи інших; окремим способом вона проявляється в практикуванні рад, що називаються звичайно євангельськими. Це практикування рад, під діянням Святого Духа, що його піднялось чимало християн, чи то приватно чи в стані і обставинах апробованих Церквою, приносить і повинно приносити для світу прегарний приклад і свідчення святости.

(Загальне покликання)

40. - Божественний Учитель і Взір усієї досконалости, Господь Ісус, проголосив усім і кожному з своїх

---

(1) *Римський Служебник,* Слава во вишніх. Пор. Лук. 1, 35; Мар. 1, 24; Лук. 4, 34; Ів. 6, 69 (святий Божий); Діян. 3, 14; 4 27; і 30; Євр. 7, 26; 1 Ів. 2, 20; Одкр. 3, 7.

учнів зокрема, кожного стану, святість життя, якої він сам є причиною і завершенням: « Тож будьте досконалі, як Отець ваш небесний досконалий » (Мат. 5, 48) (2). На всіх зіслав Святого Духа, щоб спонукував їх з нутра любити Бога всім серцем, усією душею, усією думкою й усією силою своєю (пор. Мар. 12, 30), а взаємно щоб любили себе як Христос полюбив їх (пор. Ів. 13, 34; 15, 12). Христові учні Богом, не з-за своїх заслуг, але постановою та ласкою Його покликані та оправдані в Господі Ісусі, в хрищенні віри стали дітьми Божими та учасниками божої природи, і тому справді святими. Треба, отже, щоб вони святість, що її одержали, за поміччю Божою, життям своїм оправдали та звершили. Апостол заохочує, щоб жили, « як пристоїть святим » (Єф. 5, 3), та зодягнулися « як вибрані Божі, святі і любі, у серце спочутливе, доброту, смиренність, лагідність, довготерпеливість » (Кол. 3, 12) й мали плоди Духа на освячення (пор. Гал. 5, 22; Рим. 6, 22). Тому ж, що всі ми прогрішуємося чимало (пор. Як. 3, 2), постійно потребуємо Божого милосердя та повинні ми молитись щоденно: « і відпусти нам наші провини » (Мат. 6, 12) (3).

Всім, отже, є очевидним, що всі вірні кожного стану й чину покликані до повноти життя християнського та до досконалої любови (4); тією ж святістю також і в зем-

---

(2) Пор. Оріген, *Коментт. Рим.* 7, 7: Патр. Гр. 14, 1122 B; Псевдо-Макарій, *Про молитву,* 11: Патр. Гр. 34, 861 AB; св.: Тома, *Сумма Теолог.* II-II, пит. 184, арт. 3.

(3) Пор. св. Августин, *Ретрактації*, II, 18: Патр. Лат. 32, 637 сл.; Пій XII, Окр. посл. « *Таїнственного Тіла* », 29 червня 1943: AAC 35 (1943), стор. 225.

(4) Пор. Пій XI, Окр. посл. « *Усіх речей* », 26 січня 1923: AAC 15 (1923), стор. 50 і 59-60; Окр. посл. « *Чистого подружжя* », 31 грудня 1930: AAC 22 (1930), стор. 548; Пій XII, Ап. конст. « *Передбачлива Мати* », 2 лютого 1947: AAC 39 (1947), стор. 117; Про-

ській громаді зростає більш людський спосіб життя. Для досягнення тієї досконалости, нехай вірні вживають усіх сил, що їх одержали по мірі дарувань Христових, щоб, ідучи Його слідами та уподібнившись до його образу, сповняючи в усьому волю Отця, посвятились цілою душею на славу Божу та на службу ближнім. В такий спосіб святість Божого Народу зросте обильними плодами, як це показується прекрасно в історії Церкви, в житті стільки Святих.

(Різновидність святости)

41. - В різних життьових обставинах та обов'язках єдину всі виконують святість, ті що кермуються Духом Божим та послушні голосові Отця і почитають Бога Отця в дусі і правді, наслідують Христа вбогого, смиренного та двигаючого хрест, щоб сподобитися бути учасниками його слави. Кожний однак повинен іти без вагань шляхом живої віри, що збуджує надію та діє через любов, відповідно до особистих дарувань та обов'язків.

Треба щоб передовсім Пастирі Христового стада, по взору найвищого й вічного Священика, Пастиря та Єпископа наших душ, свято й охотно, смиренно та відважно виповняли своє служіння, що стане і для них визначним засобом святости, якщо його так виконуватимуть. Вибрані для повноти священства, вони обдаровані ласкою св. Тайни, щоб молячись, освячуючи та проповідуючи, всіма видами єпископського старання й служіння, виконували досконало уряд єпископської любови (5); хай не вагаються віддати душу свою за вівці,

---

мова « *Священний Рік* », 8 грудня 1950: AAC 43 (1951), стор. 27-28; Промова « *Даючи вам* », 1 липня 1956: AAC 48 (1956), стор. 574 сл.

(5) Пор. св. Тома, *Сумма Теол.* II-II, пит. 184, арт. 5 і 6; *Про досконалість духовного життя,* розд. 18; Оріген, *На Ісаію гом.* 6, 1: Патр. Гр. 13, 239.

та, ставши зразком для стада (пор. 1 Петр. 5, 3), нехай своїм прикладом ведуть його до щораз більшої святости.

Священики, на подобу єпископського чину, якого і творять духовний вінок (6), участвуючи в благодаті їхнього служіння, через Христа, вічного і єдиного Посередника, нехай щоденним виконуванням своєї служби зростають у любові Бога і ближнього, нехай зберігають зв'язь священичої спільноти, нехай багатіють у всяких духовних благах та дають усім живе свідчення про Бога (7); ревнуючи тих священиків, що протягом століть, в смиренному та часто закритому служінні залишили прегарний взір святости. Їх слава залишилась у Церкві Божій. По своїй службі, молячись за цілий народ Божий та приносячи жертви, визнаючи те, що чинять та наслідуючи те, що визнають (8), нехай не заплутуються в апостольські старання, небезпеки та журби, але через них нехай поступають радше до вищої святости, наснажуючи свою працю з багатства розважань, на потіху цілої Церкви Божої. Всі священики, а передовсім ті, що називаються із-за окремого титулу свого чину священиками єпархіяльними, нехай пам'ятають як дуже помічними є для їхнього освячення вірна злука та великодушна співпраця з своїм єпископом.

Учасниками послання та ласки найвищого Священика окремим способом є також служителі нижчих чинів, передосвім диякони, що, услугуючи в таїнствах Христових

---

(6) Пор. св. Ігнатій Муч., *Магн.* 13, 1, вид. Функа, I, стор. 241.

(7) Пор. св. Пій X, Напімнення « *Стоїть у думці* », 4 серпня 1908: ACC 41(1908), стор. 560 сл. *Кодекс Кан. Права,* кан. 124; Пій XI, Окр. посл. « *До католицького духовества* », 20 грудня 1935: AAC 28 (1936), стор. 22 сл.

(8) Чин священичих свячень, в початковій заохоті.

та Церкви (9), повинні вберігатися чистими від усяких браків та подобатись Богові й чинити все добро перед людьми (пор. 1 Тим. 3, 8-10 та 12-13). Клирики, що, покликані Господом до його уділу, підготовляються під проводом пастирів до обов'язків священного служіння, нехай приспособлюють свої уми і серця до такого визначного покликання: в молитві нехай будуть пильні, в любові гарячі, та думають про те, що правдиве, слушне й добре, а все виконуючи на Божу честь і славу. До них же долучуються всі ті вибрані Богом миряни, що, для повної посвяти апостольським ділам, є покликані єпископом та працюють з великим успіхом на Господній ниві (10).

А подруги та християнські батьки, ідучи власним шляхом, нехай піддержують себе в цілому житті вірною любов'ю в благодаті та християнським ученням і євангельськими чеснотами сповнять своє насліддя, прийняте з любов'ю від Бога. Так даватимуть усім приклад невтомної та великодушної любови, созидатимуть братерство, будуть свідками та співпрацівниками плодючости Матері Церкви, на знак і уділ тієї любови, що нею Христос полюбив свою Обручницю та віддав себе за неї (11). Подібний приклад дають повдовілі та безженні, що можуть немало спричинитися до святости та працьовитости в Церкві. А ті, що зайняті не раз тяжкими працями, треба щоб і вони здосконалили себе людськими ділами, спомагаючи співгромадян, стараючись здосконалити цілу людську спільноту та сотворіння, але також наслідуючи Христа, що працював ремісницькою рукою та який

---

(9) Пор. св. Ігнатій Муч., *Тралл.* 2, 3: вид. Функа, I, стор. 244.

(10) Пор. Пій XII, Промова « *Під материнською опікою* » (франц.), 9 грудня 1957: AAC 50 (1958), стор. 36.

(11) Пій XI, Окр. посл. « *Чистого подружжя* », 31 грудня 1930: AAC 22 (1930), стор. 548 сл.; Пор. св. Іван Золотоуст, *На Єфес. гом.* 20, 2: Патр. Гр. 62, 136 сл.

завжди працює разом з Отцем на спасіння всіх; наслідуючи його в діяльній любові, радіючи надією, носячи один одного тягарі та своїм щоденним трудом підносячись до вищої святости, навіть апостольської.

Зокрема нехай з'єднаються з Христом, за спасіння світу страждучим, усі ті, що пригнетені вбогістю, недугою, неміччю та різними терпіннями або терплять гоніння за правду, що їх Господь в Євангелії назвав блаженними та яких « Бог усякої благодаті, що нас покликав до вічної своєї слави у Христі Ісусі, трохи постраждавших, сам удосконалить, утвердить, утривалить » (1 Петр. 5, 10).

Тому, отже, всі християни щораз більше освячуватимуться в своїх життьових обставинах, в своїй службі та в своїх умовинах та через них, якщо все прийматимуть з рук небесного Отця з вірою та співпрацюватимуть з волею Божою, виявляючи в своїй земській службі всім ту любов, що нею Бог полюбив світ.

(Шляхи і засоби до святости)

42. - « Бог є любов, і хто перебуває в любові, той перебуває в Бозі, і Бог перебуває в ньому » (1 Ів. 4, 16). А Бог свою любов вливає в серця наші через Святого Духа, що даний нам (пор. Рим. 5, 5); тому найперше та найконечніше дарування - це любов, якою любимо Бога над усе, а ближнього задля Нього. А щоб любов, немов добре зерно, росла в душі та приносила плід, кожний вірний повинен радо слухати слова Божого та, з поміччю його ласки, виконувати його волю ділом, часто брати участь у св. Тайнах, головно ж в Євхаристії та інших священних чинностях та постійно прикладатися до молитви, до поконування самого себе, активного братнього служіння та виконування всіх чеснот. Любов, як зв'язь досконалости та повнота закону (пор. Кол. 3, 14), кермує всіма засобами освячення, надає їм форми

та доводить до мети (12). Тим то правдивий учень Христовий - назнаменований любов'ю і до Бога і до ближнього.

Тому що Ісус, Син Божий, проявив свою любов, віддаючи життя своє за нас, ніхто не має більшої любови як той, хто віддає своє життя за Нього та за своїх друзів (пор. 1 Ів. 3, 16; Ів. 15, 13). Для віддання, отже, цього найбільшого свідчення любови перед усіма, зокрема ж перед гонителями, деякі християни були покликані вже від перших віків, та й завжди будуть покликувані. Мучеництво, отже, що ним учень наподібнюється Учителеві, який віддав свобідно життя за спасіння світу та до нього наближається в проливі крови, Церква вважає визначним даруванням та найбільшим доказом любови. Хоча воно і небагатьом дається, то однак усі повинні бути готові визнавати Христа перед людьми, та йти за ним дорогою хресною переслідувань, що їх ніколи не забракне в Церкві.

Святість Церкви також в окремий спосіб побільшується різнородними радами, що їх дав Христос в Євангелії для зберігання своїм учням (13). Між ними визначається цінний дар божої ласки, що його дає Отець декому (пор. Мат. 19, 11; 1 Кор. 7, 7), що в дівстві чи безженстві легче неподільним серцем (пор. 1 Кор. 7, 32-34) посвячують себе Богові (14). Ця досконала здержність ради небесного

---

(12) Пор. св. Августин. *Енхірідіон,* 121, 32: Патр. Лат. 40, 828; св. Тома, *Сумма Теол.* II-II, пит. 184, арт. 1; Пій XII, Апост. заохота « *В нашій думці* », 23 вересня 1950: ААС 42 (1950), стор. 660.

(13) Про ради в загальному, пор. Оріген, *Коментт. Рим.* X, 14: Патр. Гр. 14, 1275 B; св. Августин, *Про св. Дівство,* 15, 15: Патр. Лат. 40, 403; св. Тома, *Сумма Теол.* I-II, пит. 100, арт. 2 C (під конець); II-II, пит. 44, арт. 4, до 3.

(14) Про визначність дівства, пор. Тертуліян, *Заохота до чист.* 10: Патр. Лат. 2, 925 C; св. Кипріян, *Повед. Дів.* 3 і 22: Патр. Лат.

царства, завжди була в великому пошанівку в Церкві, як знак та вияв любови, і немов особливе джерело духовної плідности в світі.

Церква розважає також слова попередження апостола, що, закликаючи вірних до любови, напоминає їх, щоб почували в собі те, що і в Ісусі Христі, який « применшив себе самого, прийнявши вигляд слуги, ...ставши слухняним аж до смерти » (Фил. 2, 7-8) та з-за нас « став бідним, бувши багатим » (2 Кор. 8, 9). Тому що учні завжди повинні давати це свідчення та наслідування любови і смирення Христового, радіє Мати Церква, що має в своєму лоні чимало мужів і жінок, які наслідують стиліше це смирення Спасителя та ясніше його показують, приймаючи в свободі дітей Божих убожество та відрікаючись власної волі; вони власне підчиняються Бога ради людині, в справах досконалости, понад мірку наказу, щоб більше уподібнитись послушному Христові (15).

Тому всі християни є запрошені та зобов'язані до святости та до досконалости власного стану. Нехай же дбають усі, щоб кермувати своїми почуваннями правильно, щоб уживання речей земських та прив'язання до багатств, проти духа євангельського убожества, не стануло на перешкоді досягненню досконалої любови, як пригадує апостол: Ті, що користуються цим світом, до нього хай не прилягають, бо проминає образ світу цього (пор. 1 Кор. 7, 31 гр) (16).

4, 443 B і 461 A сл.; св. Атанасій (?), *Про дівство:* Патр. Гр. 28, 252 сл.; св. Іван Золотоуст, *Про дівство:* Патр. Гр. 48, 533 сл.

(15) Про духовне вбожество, пор. Мат. 5, 3 і 19, 21; Мар. 10, 21; Лук. 18, 22; про послух наводиться приклад Христа: Ів. 4, 34 і 6, 38; Фил. 2, 8-10; Євр. 10, 5-7. Св. Отці й Засновники чернечих Чинів є під тим оглядем невичерпні.

(16) Про практику євангельських рад, що не всім накладається, пор. св. Іван Золотоуст, *На Мат. гом.* 7, 7: Патр. Гр. 57, 81 сл; св. Амбросій, *Про вдів,* 4, 23: Патр. Лат. 16, 241 сл.

Розділ VI

ПРО ЧЕНЦІВ

(Євангельські ради в Церкві)

43. - Євангельські ради чистоти Богові посвяченої, убожества й послуху, як такі, що засновані на словах та прикладах Господа й поручені апостолами і Отцями, Вчителями Церкви й Пастирями, є божим даруванням, що його одержала Церква від Господа та Його ласкою завжди зберігає. А сама влада Церкви, під проводом Святого Духа, подбала про їх пояснення, про нормування їх ужитку, про встановлення сталих форм життя, що з них походить. Звідси й походить, що немов на дереві, що зросло з Богом киненого зерна на ниві Господній, чудно і різнородно розгалуженім, виросли різновидні форми життя пустинного та спільного та постали різні сім'ї духовні, що працюють для поступу своїх членів та для добра цілого Тіла Христового (1). Ці духовні родини дають своїм членам засоби більше тривкого життя, потверджену науку для досягнення досконалости, братню спільноту в Христовій службі, свободу утверджену на послусі, так що можуть своє чернече покликання певно

---

(1) Пор. Росвейдус, *Життя Отців* (лат.), Антверпія 1628; *Апофтегмата Отців:* Патр. Гр. 65; Палладій, *Історія Лавс.*: Патр. Гр. 34, 995 сл., вид. С. Бутлер, Кембрідж 1898 (1904); Пій XI, Ап. конст. « *Відтінену* », 8 липня 1924: AAC 16 (1924), стор. 386-387; Пій XII, Промова « *Ми щасливі* » (франц.), 11 квітня 1958: AAC 50 (1958), стор. 283.

здійснювати й вірно стерегти, поступаючи в духовній радості шляхом любови (2).

Цей стан, коли дивитися на божий і єрархічний устрій Церкви, не є посередній між клирицьким та мирським, але з обох сторін Бог покликує вірних своїх, щоб втішалися в житті Церкви тим окремим даруванням та кожний своїм способом був корисний в її спасительній місії (3).

(Природа і значення чернецтва)

44. - Обітницями чи іншими священними зобов'язаннями, які на свій лад уподібнені до обітниць, що ними християнин зобов'язується до згаданих трьох євангельських рад, посвячується він ціло найулюбленішому Богу так, що й окремим і новим титулом стає направлений на його службу та на його славу. Хрищенням, вправді, він умер гріхові, та був посвячений Богові; щоб однак ласка хрищення могла принести більші плоди, визнаванням євангельських рад в Церкві він наміряє освободитися від перешкод, що могли б його відвести від ревности в любові та від досконалости в богопочитанні, тому ще більше задушевно посвячується божій службі (4). І тим досконалішою буде ця посвята, чим сильнішими та тривалішими будуть ці вузли, якими представляється Христос, злучений нерозривним зв'язком з своєю Обручницею, Церквою.

Тому ж, що євангельські ради, через любов, до якої

---

(2) Павло VI, Промова « *З великою радістю* », 23 травня 1964: AAC 56 (1964), стор. 566.

(3) Пор. *Кодекс Кан. Права,* кан. 487 і 488, 4; Пій XII, Промова « *Священний Рік* », 8 грудня 1950: AAC 43 (1951), стор. 27 сл. - Конст. Ап. « *Передбачлива Мати* », 2 лютого 1947: AAC 39 (1947), стор. 120 сл.

(4) Павло VI, цит. м., стор. 567.

спрямовані (5), своїх послідовників окремим способом злучують з Церквою та її таїнством, треба щоб їхнє духовне життя було посвячене також на добро цілої Церкви. Звідси походить обов'язок: по своїх силах та відповідно до взорів свого покликання, чи то молитвою, чи то також працею працювати для укріплення Царства Христового в душах і для поширення його на всі країни. Звідси і Церква зберігає та плекає властивий характер чернечих згромаджень.

Тому визнавання євангельських рад являється немов знаком, що може і повинен успішно потягати всіх членів Церкви до пильного виповнювання обов'язків християнського покликання. Тому що Народ Божий не має тут сталого місця поселення, але глядає майбутнього, чернечий стан, що своїх послідовників краще увільняє від земських старань, показує краще й всім віруючим небесні блага, вже приявні в цьому світі, й засвідчає нове і вічне життя, набуте Христовим відкупленням, та провозвіщає майбутнє воскресіння та славу небесного Царства. Цей же стан вірніше наслідує і постійно в Церкві пред'являє цей спосіб життя, що його вибрав Божий Син, коли прийшов на світ чинити волю Отця, та поручив своїм учням, що пішли за ним. Окремим врешті способом відкриває вищість Божого Царства понад усе земне та всі його найвищі потреби; доказує також усім людям незрівняну величність сили Христа царюючого та безконечну могутність Святого Духа, що діє дивно в Церкві.

Отже стан, що встановлений визнаванням євангельських рад, хоч і не належить до єрархічного устрою Церкви, належить однак непорушно до її життя та святости.

---

(5) Пор. св. Тома, *Сумма Теол.* II-II, пит. 184, арт. 3 і пит. 188, арт. 2; св. Бонавентура, Твір XI: *Апологія Бідних,* розд. 3, 3, вид. Твори, вид. Квараккі, т. 8, 1898, стор. 245 а.

(Авторитетом Церкви)

45. - Тому що обов'язком церковної єрархії є пасти Народ Божий та провадити його на буйну пашу (пор. Єзек. 34, 14), то до неї належить також відповідними законами нормувати практику євангельських рад, що ними в окремий спосіб плекається досконалість любови Бога і ближнього (6). Та й вона сама, йдучи слухняно за порушеннями Святого Духа, приймає правила запропоновані визначними мужами та жінками й, упорядкувавши їх ще більше, їх потверджує, та спомагає своєю чуйною й опікунчою властю тут і там воздвигненням інституцій на будування Тіла Христового, щоб вони розвивалися та процвітали на всякий лад, відповідно до духа засновників.

А щоб тим краще подбати про потреби цілого стада Господнього, Найвищий Архиєрей може вийняти з-під власти місцевих єрархів та підчинити собі самому будь-який інститут євангельської досконалости та поодиноких його членів, і то з-за його первенства над цілою Церквою та для спільного блага (7). Подібно можуть вони бути залишені чи поручені власним патріярхальним властям. Самі ж ченці, виповнячи свої зобов'язання супроти Церкви в окремому способі свого життя, повинні віддавати своїм єпископам, відповідно до канонічних постанов, пошану й послух, із-за їх пастирської власти в помісних Церквах та з-за конечної одности й згоди в апостольській праці (8).

---

(6) Пор. Собор Ват. I, схема конст. *Про Церкву Христову,* розд. XV, і замітка 48: Мансі, 51, 549 сл. і 619 сл.; Лев XIII, Лист « *Найкраща з потіх* », 23 грудня 1900: ACC 33 (1900-01), стор. 361; Пій XII, Апост. конст. « *Передбачлива Мати* », цит. м. стор. 114 сл.

(7) Пор. Лев XIII, конст. « *Римські Архиєреї* », 8 травня 1881: ACC 13 (1880-1881), стор. 483; Пій XII, Промова « *Священний Рік* », 8 грудня 1950: AAC 43 (1951), стор. 28 сл.

(8) Пор. Пій XII, Промова « *Священний Рік* », 8 грудня 1950: AAC 43 (1951), стор. 28; - Ап. конст. « *Столиця Премудрости* »,

Церква ж не тільки своєю апробатою підносить чернечу професію до гідности стану канонічного, але також своєю літургічною дією представляє її як стан Богу посвячений. Бо сама Церква, даною собі від Бога властю, приймає обітниці ченців, своїми публічними молитвами випрошує в Бога для них поміч і ласки, поручає їх Богові та уділяє їм духовного благословення, злучуючи їх посвяту з євхаристійною жертвою.

(Цінування євангельських рад)

46. - Нехай ченці пильно дбають, щоб через них Церква краще показувала Христа і то віруючим і невіруючим; чи то на висотах молитви, чи то в проповіді Царства Божого народам, чи то лікуючого недужих та зранених, чи то привертаючого грішників на добрі діла, або благословляючого дітям та всім висвідчуючого добро, послушного однак завжди волі Отця, що його післав (9).

Врешті всі нехай будуть переконані, що визнавання євангельських рад, хоча вимагає відречення благ, що без сумніву є великої вартости, ніяк не стоїть на перешкоді справжньому розвиткові людської особи, однак по своїй природі може їй бути дуже помічним. Бо ради, прийняті свобідно, відповідно до особистого покликання кожного, причиняються немалю до очищення серця та до духовної свободи, побуджують постійно ревність у любові, а передовсім є спроможні наблизити християнина до того роду життя дівственною та вбогого, що його вибрав собі Христос Господь та прийняла Його Мати і Діва, що й стверджене прикладом стільки святих засновників. І нехай ніхто не уважає, що ченці своєю посвятою

---

31 травня 1956: AAC 48 (1956), стор: 355; Павло VI, цит. м., стор. 570-71.

(9) Пор. Пій XII, Окр. посл. « *Таїнственного Тіла* », 29 червня 1943: AAC 35 (1943), стор. 214 сл.

стають чужими для людей або безхосенними в земській людській громаді. Бо хоча деколи і не помагають прямо своїм сучасникам, то однак глибшим способом у Христі мають їх собі приявними та з ними духовно співпрацюють, щоб будування земної суспільности відбувалось у Господі та до нього було напрямлене, щоб іноді не трудились даремно ті, що її будують (10).

Тому, вкінці, і потверджує і похваляє Священний Собор чоловіків і жінок, Братів і Сестер, що в манастирях або в школах чи лічницях, чи й на місіях, з смиренною та тривалою вірністю прикрашують цією посвятою Христову Обручницю та віддають усім людям великодушні й найрізноманітніші послуги.

47. - Кожний же, що покликаний до визнавання євангельських рад, нехай пильно дбає, щоб у покликанні, що в ньому його Бог покликав, у ньому й перебував та щораз більше визначався, на обильнішу святість Церкви, на більшу славу Одної і Неподільної Тройці, що в Христі і через Христа є джерелом та началом усякої святости.

---

(10) Пор. Пій XII, Промова « *Священний Рік* », цит. м., стор. 30; Промова « *Під материнською опікою* », (франц.), 9 грудня 1957: AAC 50 (1958), стор. 39 сл.

Розділ VII

ПРО ПОТОЙБІЧНИЙ ХАРАКТЕР ЦЕРКВИ НАЗЕМНОЇ ТА ЇЇ ЄДНІСТЬ З ЦЕРКВОЮ НЕБЕСНОЮ

(Небесне наше покликання)

48. - Церква, що до неї Христом Ісусом ми всі покликані та в якій, за Божою благодаттю, стаємо святими, звершиться тільки що в славі небесній, коли прийде час відновлення всього (Діян. 3, 21) та разом з людиною також цілий світ, що тісно злучений з людиною та в ній доходить до своєї мети, буде досконало об'єднаний в Христі (пор. Єф. 1, 10; Кол. 1, 20; 2 Петр. 3, 10-13).

Христос, щоправда, піднесений від землі потягнув усіх до себе (пор. Ів. 12, 32 гр.); воскреснувши з мертвих (пор. Рим. 6, 9), послав свого Духа животворного до учнів та через нього встановив своє Тіло, тобто Церкву, як загальну Тайну спасіння; сидячи ж по правиці Отця постійно діє в світі, щоб привести людей до Церкви та через неї злучити їх тісніше з собою та, прокормлюючи їх своїм Тілом і Кров'ю, зробити їх учасниками свого прославленого життя. Отже це обновлення, що обіцяне нам і якого вижидаємо, вже почалось у Христі, продовжується в зісланні Святого Духа та через Нього триває в Церкві, в якій через віру пізнаємо також змисл нашого життя земського, коли виконуємо в світі діло, поручене нам Отцем, з надією майбутніх благ та ділаємо наше спасіння (пор. Фил. 2, 12).

Прийшла, отже, вже до нас повнота часів (пор. 1 Кор. 10, 11) та настало невідклично оновлення світу, а то вже й в цьому дійсному світі воно розпочалося: бо Церква вже на землі визначається правдивою святістю, хоча ще недосконалою. Та заки настане нове небо й земля нова,

в яких справедливість перебуває (пор. 2 Петр. 3, 13), Церква - прочанка, в своїх Тайнах та в своїх установах, що належать до цього світу, має вигляд цього ж світу, що проминає, та й сама вона живе між сотворіннями, що стогнуть та страждають у тяжких муках, очікуючи виявлення синів Божих (пор. Рим. 8, 22 та 19).

Об'єднані, отже, з Христом у Церкві та назнаменовані Святим Духом, «що є завдатком нашої спадщини» (Єф. 1, 14), справді дітьми Божими називаємося і ними ми є (пор. 1 Ів. 3, 1), але ще не появились ми з Христом у славі (пор. Кол. 3, 4), в якій будемо подібні до Бога, бо побачимо його як є (пор. 1 Ів. 3, 2). Тож « поки живемо в тілі, перебуваємо далеко від Господа » (2 Кор. 5, 6) та, маючи зачаток Духа, ми самі в собі стогнемо (пор. Рим. 8, 23) та бажаємо бути з Христом (пор. фил. 1, 23). Та тією ж любов'ю ми принаглювані, щоб жити для того, хто за нас умер і воскрес (пор. 2 Кор. 5, 15). Тому намагаємося в усьому подобатися Господеві (пор. 2 Кор. 5, 9) і одягаємося в повну зброю Божу, щоб могли ми дати відсіч хитрощам диявольським та встоятися за лихої години (пор. Єф. 6, 11-13). Тому ж, що не знаємо ні дня ні години, за Божою пересторогою, треба постійно чувати щоб, виповнивши одинокий шлях нашого життя (пор. Євр. 9, 27), могли ми з ним ввійти на весілля та заслужили собі, щоб бути причисленими до числа благословенних (пор. Мат. 25, 31-46), а не як лихі та ліниві слуги (пор. Мат. 25, 26) бути відкиненими в вічний вогонь (пор. Мат. 25, 41), в темряву кромішню, « де буде плач і скрегіт зубів » (Мат. 22, 13 та 25, 30). Бо передше, ніж царювати нам славно з Христом, всі ми станемо « перед судом Христовим, щоб кожний прийняв згідно з тим, що зробив, як був у тілі: чи добре чи зле » (2 Кор. 5, 10); а вкінці світа « вийдуть ті, що чинила добро, на вокресіння життя, а ті, що зло чинили, воскреснуть на суд » (Ів. 5, 29; пор. Мат. 25, 46). Уважаючи, отже, « що страждання нинішнього часу негідні майбутньої слави, яка має нам

з'явитися » (Рим. 8, 18; пор. 2 Тим. 2, 11-12), кріпкі в вірі, вижидаємо « блаженної надії і славного з'явлення великого Бога і Спаса нашого Ісуса Христа » (Тит. 2, 13), « який перемінить наше понижене тіло, щоб було подібним до його прославленого тіла » (Фил. 3, 27), що й прийде « прославитися в своїх святих і появити себе того дня на подив усіх, які увірували » (2 Сол. 1, 10).

(Спільнота Церкви небесної і земної)

49. - Заки, отже, прийде Господь у своїй славі й ангели всі з ним (пор. Мат. 25, 31), та, по знищенні смерти, все стане йому послушним (пор. 1 Кор. 15, 26-27), одні з його учнів ще паломничають на землі, інші, відійшовши з цього життя, очищуються, а треті прославляються, оглядаючи « ясно самого Бога триєдиного, як є » (1); всі однак в різному ступні та різним способом маємо участь в одній любові Бога і ближнього та один і той же співаємо гімн слави нашому Богові. Всі бо, що є Христові, маючи його Духа, злились в одну Церкву та взаємно в Ньому пов'язані між собою (пор. Єф. 4, 16). Отже об'єднання тих, що живуть, з тими, що спочили в Христовому мирі, ніяк не переривається; що більше, по повсякчасній вірі Церкви, ще й скріплюється уділюванням собі взаємно духовних благ (2). Бо тим, що небесні тісніше з'єднані з Христом, то й цілу Церкву більше укріплюють у святості, і це богопочитання, що його вона віддає Богові

---

(1) Собор Флорент., *декрет для греків*: Денц. 693 (1305).

(2) Крім давніших документів проти всякої форми викликування духів, починаючи від Олександра IV (27 вересня 1258), пор. Послання св. Конгр. св. Оффіціюм, *Про надужиття магнетизму*, 4 серпня 1856: ACC (1865), стор. 177-78, Денц. 1653-4 (2823-25); відповідь св. Оффіціюму, 24 квітня 1917: AAC 9 (1917), стор. 268: Денц. 2182 (3642).

тут на землі, ушляхетнюють та в різний спосіб причиняються до дальшої його розбудови (пор. 1 Кор. 12, 12-27) (3). Бо прийняті в батьківшину та, будучи з Господом (пор. 2 Кор. 5, 8), через Нього, з Ним та в Ньому не занехують вставлятися за нас перед Отцем (4), офіруючи свої заслуги, що їх через єдиного Посередника між Богом і людьми, Ісуса Христа (пор. 1 Тим. 2,5) здобули собі на землі, у всьому слугуючи Господеві та доповнюючи все те в своїм тілі, що недостає стражданням Христовим, за Його Тіло, яким є Церква (пор. Кол. 1, 24) (5). Тому їхнім братнім старанням дуже спомагається наша неміч.

(Спілкування з небесною Церквою)

50. - Признаючи вповні цю спільноту цілого Містичного Тіла Ісуса Христа, Церква на землі, від самих початків християнської релігії, плекала пам'ять померлих з великою побожністю (6) та, тому що « свята й благочестива це думка молитися за померлих, щоб вони звільнилися від гріха » (2 Мак. 12, 46), вона також приносила за них моління. А щодо апостолів та мучеників Христових, які проливом своєї крови дали найвище свідчення віри і любови, Церква вірила завжди, що вони тісніше злучені з нами в Христі й разом з Пресвятою Дівою Марією та

---

(3) Гляди синтетичний виклад цієї науки св. Павла в: Пій XII, Окр. посл. « *Таїнственного Тіла* », AAC 35 (1943), стор. 200 і сл.

(4) Пор. між іншим: св. Августин, *Оповід. на Пс.* 85, 24: Патр. Лат. 37, 1099; св. Єронім, *Книга проти Вігілянція,* 6: Патр. Лат. 23, 344; св. Тома, *На 4 Сент.,* діст. 45, пит. 3, арт. 2; св. Бонавентура, *На 4 Сент.,* діст. 45, арт. 3, пит. 2, і т. д.

(5) Пор. Пій XII, Окр. посл. « *Таїнсьвенного Тіла* »: AAC 35 (1943), стор. 245.

(6) Пор. багато написів в римських катакомбах.

святими ангелами їх з окремими почуваннями почитала (7) та вимолювала побожно поміч їхнього заступництва. До них же незабаром були дочислені ті, що наслідували стисліше Христове дівство та убожество (8), а вкінці й інші, що їх допоручав прегарний приклад християнських чеснот (9) та божественні дарування для пошани й наслідування вірним (10).

Бо коли розглядаємо життя тих, що вірно пішли за Христом, заохочуємось новим способом (до) шукання майбутнього городу (пор. Євр. 13, 14 й 11, 10) та пізнаємо певну дорогу, що нею, відповідно до стану та обставин питомих кожному, можемо серед світської мінливости дійти до досконалої одности з Христом, тобто до святости (11). В житті тих, що, будучи учасниками нашої людської природи, однак досконаліше уподібнюються по Христовому взорові (пор. 2 Кор. 3, 18), Бог живіше показує людям свою приявність та своє обличчя. В них він сам промовляє до нас, та дає нам знак свого Царства (12), до якого, маючи навколо себе таку велику хмару свідків (пор. Євр. 12, 1) і таке свідчення євангельської правди, ми сильніше буваємо заохочені.

---

(7) Пор. Гелазій І, Декрет. *Про приймання книг,* 3: Патр. Лат. 59, 160, Денц. 165 (353).

(8) Пор. св. Методій, *Симпозіон,* VII, 3: ГКС (Бонвеч), стор. 74.

(9) Пор. Бенедикт XV, *Декрет потвердження чеснот у справі беат. і канонізації слуги Божого Івана Непомука Неймана:* ААС 14 (1922), стор. 23; багато промов Пія XI про Святих: *Заклики до героїзму*... Промови..., т. І-ІІІ, Рим 1941-42, тут і там; Пій XII, *Промови і радіопромови,* т. 10, 1949, стор. 37-43.

(10) Пор. Пій XII, Окр. посл. « *Посередник Бога* »: ААС 39 (1947), стор. 581.

(11) Пор. Євр. 13, 7; Сирах, 44-50; Євр. 11, 3-40; пор. також Пій XII, Окр. посл. « *Посередник Бога* »: ААС 39 (1947), стор. 582-3.

(12) Пор. Собор Ват. І, конст. *Про віру католицьку,* розд. 3: Денц. 1794 (3013).

Та не тільки заради прикладу ми почитаємо пам'ять тих, що на небі, але ще більше тому, щоб скріпилася в Дусі єдність цілої Церкви виконуванням братньої любови (пор. Єф. 4, 1-6). Бо так як християнська спільнота між тими, що прямують на шляху, ближче приводить нас до Христа, так і приставання з Святими сполучає нас з Христом, від якого, немов від Джерела та Начала всієї благодаті, походить і саме життя Народу Божого (13). Тому в найвищій мірі годиться щоб ми любили тих приятелів та співнаслідників Ісуса Христа, а наших визначних братів і добродіїв та складали за них належну подяку Богові (14), « і молитовно їх призивали та прибігали до їх молитов, заступництва й помочі, щоб виблагати ласки від Бога через його Сина Ісуса Христа, Господа нашого, що є єдиний наш Спаситель та Відкупитель » (15). Кожне бо свідчення нашої справжньої любови до тих, що на небі, по своїй природі прямує і доходить до Христа, що є « вінком усіх святих » (16), а через Нього до Бога, що є дивний у своїх Святих та в них і прославляється (17).

Дуже шляхетним способом звершується наше єднання з Церквою небесною передовсім у св. Літургії, в якій Дух святий діє в нас священними знаками, в якій віддаємо Божому маєстатові хвалу і прославу (18), та всі, відкуплені Христовою кров'ю з кожного племені і язика і люду і народности (пор. Одкр. 5, 9) та зібрані в одній

---

(13) Пор. Пій XII, Окр. посл. « *Таїнственного Тіла* »: AAC 35 (1943), стор. 216.

(14) Щодо вдяки для Святих, пор. Е. Діегль, *Старинні християнські латинські написи* (лат.), I, Берлін 1925, чч. 2008, 2382 і сл.

(15) Собор Тридент., сес. 25, *Про призивання... Святих*: Денц. 984 (1821).

(16) *Римський Часослов,* Заохота на свято Всіх Святих.

(17) Пор. напр. 2 Сол. 1, 10.

(18) Собор Ват. II, конст. *Про святу Літургію,* розд. 5, ч. 104.

Церкві, однією піснею хвали прославляємо триєдиного Бога. Тому, виконуючи євхаристійне жертвоприношення, ми передовсім поєднуємося з богопочитанням Церкви небесної, беручи участь та вшановуючи перш усього преславну Вседіву Марію, але й святого Йосифа та святих апостолів і мучеників, і всіх Святих (19).

(Душпастирські зарядження)

.51. - Цю благоговійну віру наших предків в живу спільноту з братами, що в небесній славі, чи ще очищуються по смерті, приймає з великою пошаною цей Священний Собор та обновляє постанови Священних Соборів Нікейського II (20), Флорентійського (21) та Тридентійського (22). А рівночасно, з-за своєї пастирської печаливости, закликає всіх, до кого це відноситься, щоб уникали та виправляли всі надужиття, пересаду та браки, якщоб такі тут чи там закралися, й уложили все на більшу славу Божу і Христову. Нехай повчать вірних, що правдиве почитання святих полягає не так в множестві зовнішних проявів, але радше в збільшенні нашої діяльної любови, якою, для більшого блага нашого та Церкви, глядаємо в Святих « у поведінці прикладу, в спільноті товариства, в заступництві підмоги » (23). А з другої сторони, нехай повчать вірних, що наше спілкування з Святими, якщо воно збувається в повнішому освітленні віри, ніяким чином не применшує богопочи-

---

(19) Канон Римської Служби Божої.

(20) Собор Нікейський II, *Діянія,* VII: Денц. 302 (600).

(21) Собор Флорент., *Декрет для греків:* Денц. 693 (1304).

(22) Собор Тридент., сес. 25, *Про призивання, почитання і мощі Святих та святі ікони:* Денц. 984-988 (1821-24); сес. 25, декрет *Про чистилище:* Денц. 983 (1820); сес. 6, декрет *Про оправдання,* кан. 30: Денц. 840 (1580).

(23) З « префації », дозволеної для деяких єпархій.

тання, що його віддаємо Богові Отцеві через Христа в Святому Дусі, але його навпаки ще більше збагачує (24).

Бо всі ми є діти Божі та становимо одну сім'ю в Христі (пор. Євр. 3, 6), і коли спілкуємо в взаємній любові та в однодумному почитанні святої Тройці, відповідаємо внутрішній місії Церкви та беремо вже й участь, насолоджуючись і в літургії звершеної слави (25). Бо коли появиться Христос та настане славне воскресіння померлих, Божа слава опроменить небесний Город, а світильником його буде Агнець (пор. Одкр. 21, 24). Тоді ціла Церква Святих у найвищому блаженстві любови поклониться Богові й « Агнцеві, що був заколений » (Одкр. 5, 12), возгласивши одним голосом: « Тому, хто сидить на престолі, і Агнцеві - благословення і честь і слава і влада на віки вічні » (Одкр. 5, 13-14).

---

(24) Пор. св. Петро Канізій, *Більший катехизм, тобто Виклад христ. науки* (лат.), розділ III (крит. вид. Ф. Страйхера), част. I, стор. 15-16, ч. 44 і стор. 100-101, ч. 49.

(25) Пор. Собор Ват. II, конст. *Про святу Літургію,* розд. I, ч.8.

Розділ VIII

ПРО ПРЕСВЯТУ ДІВУ МАРІЮ БОГОРОДИЦЮ В ТАЇНСТВІ ХРИСТА І ЦЕРКВИ

I. - Вступ

(Пресв. Діва в таїнстві Христовім)

52. - Всемилостивий та премудрий Бог, бажаючи звершити спасіння світу, « коли сповнився час, післав свого Сина, що народився від жінки... щоб ми прийняли усиновлення » (Гал. 4, 4-5). « Що задля нас людей та задля нашого спасіння зійшов з небес і воплотився від Духа Святого з Марії Діви » (1). Це таїнство божого спасіння об'являється нам і продовжується в Церкві, що її оснував Господь як своє Тіло і в якій вірні, об'єднані з Христом, Главою, та спілкуючи з усіма Святими його, повинні почитати пам'ять « преславної приснодіви Марії, Матері Бога і Господа нашого Ісуса Христа » (2).

(Пресвята Діва в Церкві)

53. - Бо Діва Марія, що на вість ангела почала серцем і тілом Слово Боже й дала світові Життя, признається та славиться як правдива Мати Бога і Спасителя. З огляду на заслуги свого Сина у визначніший спосіб спасена та з'єдинена з Ним тісним і нерозривним союзом, була вона збагачена тою найвищою службою та гідніс-

---

(1) « Вірую » в Римській Службі Божій: *Символ Константинопольський:* Мансі 3, 566; пор. Собор Ефезький, там же, 4, 1130 (там же, 2, 665 і 4, 1071); Собор Халкидонський, там же, 7 111-116; Собор Константиноп. II, там же 9, 375-396.

(2) Канон Римської Служби Божої.

тю, щоб стати Матір'ю Божого Сина, а тому й улюбленою дочкою Отця та храмом Святого Духа; а цим визначним даруванням ласки випереджує всі інші сотворіння, небесні і земні. Але рівночасно є вона злучена в одне з усіма людьми, з роду Адама, що потребують спасіння; що більше, вона « вповні мати членів (Христових)... тому що в любові співдіяла при народженні вірних у Церкві, які є членами її Глави » (3). Тому також вітаємо її як визначного і зовсім виїмкового члена Церкви та її взір і прегарний приклад, і її Церква католицька, поучена Святим Духом, обнимає синівськими почуваннями як улюблену матір.

(Намір Собору)

54. - Тому Священний Собор, викладаючи науку про Церкву, в якій Божественний Спаситель здійснює спасіння, наміряє вияснити пильно чи то службу Пресвятої Діви в таїнстві Воплоченого Слова і Таїнственного Тіла, чи то обов'язки відкуплених людей супроти Богородиці, Матері Божої і матері людей, зокрема вірних, не маючи однак на думці ні викладати повну науку про Марію, ні вирішувати питання ще не вповні вияснені працею богословів. Тому залишаються в своєму праві погляди, що їх свобідно викладають у католицьких школах про Ту, яка в святій Церкві займає місце найвище по Христі та йому найближче (4).

II. - Про ролю Пресвятої Діви в устрою спасіння.

(Марія в Старому Завіті)

55. - Священне Писання Старого і Нового Завітів та шанигідне Передання виявляють і, немов, ставлять на показ службу Матері Спасителя в устрою спасіння,

---

(3) св. Августин, *Про св. Дівство,* 6: Патр. Лат. 40, 399.

(4) Пор. Павло VI, *Промова на Соборі*, 4 грудня 1963: AAC 56 (1964), стор. 37.

і то способом щораз то більше виразним. Бо книги Старого Завіту описують історію спасіння, якою повільним кроком був приготовлений прихід Христа в світ. Ті первісні документи, як ми читаємо їх у Церкві і як розуміємо їх у світлі дальшого і повного об'явлення, щораз ясніше виводять на світло постать жінки, матері Відкупителя. В цьому світлі, вона накреслена пророче вже в цій обітниці, що була дана прародичам, які згрішили, про перемогу над змієм (пор. Бут. 3, 15). Так само вона - це та Діва, що зачне та породить Сина, якого ім'я буде Емануїл (пор. Іс. 7, 14; пор. Міх. 5, 2-3; Мат. 1, 22-23). Вона вирізнюється між смиренними і вбогими Господа, що з довір'ям ждуть від Нього спасіння та його приймають. Вкінці з нею, визначною Дочкою Сіону, по довгім вичікуванні обітниці, сповняються часи та постає новий благострій, коли Син Божий прийняв від неї людську природу, щоб таїнством свого тіла висвободити людину від гріха.

(Марія в Благовіщенні)

56. - Схотів же Отець милости, щоб воплочення було попереджене згодою вибраної матері, щоб так як жінка причинилась до смерти, так і жінка причинилась би до життя. А це в визначній мірі відноситься до Матері Ісуса, що дала світові саме Життя, що все відновляє, та була для цього обдарована від Бога даруваннями гідними такого завдання. Звідси і не дивно, що в Святих Отців пішло в ужиток називати Богородицю всесвятою та вільною від усякої гріховної скази, немов спорудженою Святим Духом та оформленою в нове сотворіння (5). Збагачена від самих перших моментів свого за-

---

(5) Пор. св. Герман Константиноп., *Гом. на Благов. Богородиці:* Патр. Гр. 98, 328 А; *На Успення, 2,* там же кол. 357; св. Анастасій Антіох., *Проп. 2 про Благовіщ.,* 2: Патр. Гр. 89, 1377 АВ; *Проп.* 3, 2, там же кол. 1388 С; св. Андрій Критський, *Кан.*

чаття красотами незвичайної святости, назаретська Діва прийняла від ангела благовісника, з Божого наказу, в привіті оте « повна ласки » (пор. Лук. 1, 28), та відповіла небесному вісникові: « Ось я Господня слугиня: нехай зо мною станеться по твоєму слову » (Лук. 1, 38). Так Марія, донька Адама, погоджуючись з Божим словом, сталась Матір'ю Ісуса, та прийнявши повним серцем, і жадним не обтяжена гріхом, спасительну волю Божу, посвятила себе вповні як слугиня Господня особі і ділу Сина свого, разом з Ним і залежно від Нього, благодаттю всемогутнього Бога прислуговуючи таїнству відкуплення. Слушно, отже, Святі Отці вважають, що Марія була не тільки пасивно вжита від Бога, але свобідною вірою і послухом співробітничала для людського спасіння. Бо вона, як каже св. Іреней, « послухом і собі і цілому людському родові стала причиною спасіння » (6). Звідси багато старинних Отців у своїх проповідях радо заявляють: « Єви непослушної окови, були розв'язані послухом Марії, що зав'язала діва Єва через невірство, те розв'язала діва Марія через віру » (7); з цього порівняння з Євою, називають Марію « матір'ю живих » (8), та часто стверджують: « смерть через Єву, життя через Марію » (9).

на Різдво Пресв. Діви, 4: Патр. Гр. 97, 1321 В; *На Різдво Матери Божої,* 1: там же, кол. 812 А; *Гом. на Успення,* 1, там же: кол. 1068 С; св. Софроній, *Проп. 2 на Благовіщ.,* 18: Патр. Гр. 87 (3), 3237 ВД.

(6) св. Іреней, *Проти єресей* III, 22, 4: Патр. Гр. 7, 959 А; вид. Гарвея, 2, 123.

(7) св. Іреней, там же, вид. Гарвея, 2, 124.

(8) св. Епіфаній, *Єрет.* 78, 18: Патр. Гр. 42, 728 СД - 729 АВ.

(9) св. Єронім, *Лист* 22, 21: Патр. Лат. 22, 408; пор. св. Августин, *Промова* 51, 2, 3: Патр. Лат. 38, 335; *Пром.* 232, 2: там же, кол. 1108; св. Кирило Єрусалим., *Катехиза* 12, 15: Патр. Гр. 33, 741 АВ; св. Іван Золотоуст, *На Пс.* 44, 7: Патр. Гр. 55, 193; св. Іван Дамаскин, *Гом. на Успення Пресв. Богородиці,* 3: Патр. Гр. 96, 728.

(Марія і Дитя Ісус)

57. - І ця сполука Матері з Сином у спасительному ділі об'являється від часу дівственного зачаття Христового і аж до Його смерті; найперше, коли Марія, вибравшись швидко, щоб відвідати Єлисавету, була від неї привітана блаженною із-за її віри в обіцяне спасіння, Предтеча ж зрадів у лоні матері (пор. Лук. 1, 41-45); а в різдві, коли Богородиця свого Сина первенця, що не нарушив її дівичої непорочности, але її освятив, з радістю показала пастирям та мудрецям (10). А коли в храмі, принісши в дарі дарування бідних, представила Його Господеві, почула від Симеона предсказання, що Син її буде знаком протиріччя, а її самій меч прошиє душу, щоб відкрились думки багатьох сердець (пор. Лук. 2, 34-35). Втративши дитя Ісуса та шукаючи його з болем, батьки знаходять його в храмі, зайнятого в тому, що було Його Отця; та не зрозуміли вони слова Сина. А Мати його, все це, розважаючи, зберігала в своїм серці (пор. Лук. 2, 41-51).

(Марія в публічнім житті Христа)

58. - В житті публічнім Ісуса виступає помітно Його Мати, на початку, на весіллі в Кані Галілейській, коли то своїм милосердям та заступництвом дала початок чудесам Ісуса, Месії (пор. Ів. 2, 1-11). На початку ж його проповіді прийняла слова, що ними Син, проповідуючи Царство понад усі зв'язки тіла і крови, проголосив блаженними тих, що слухають та зберігають слово Боже, як вона вірно це чинила (пор. Лук. 2, 19 та 51; Мар. 3,

---

(10) Пор. Собор Лятеранський р. 649, кан 3: Мансі 10, 1151; св. Лев Великий, *Лист до Флавіяна:* Патр. Лат. 54, 759; Собор Халкидонський: Мансі 7, 462; св. Амбросій, *Про навчання дів:* Патр. Лат. 16, 320.

35; Лук. 11, 27-28). Так само також Пресвята Діва поступала в цілій проповіді віри, та свою злуку з Сином зберегла вірно аж до хреста, під яким, не без Божого пляну, станула (пор. Ів. 19, 25), тяжко співстраждала з Єдинородним та з'єдналась матернім серцем з Його жертвою, погоджуючись з любови на приношення жертви, що її породила; а, вкінці, Христом Ісусом вмираючим на хресті була дана за матір учневі словами: Жінко, це син твій (пор. Ів. 19, 26-27) (11).

(Марія по вознесінні Христовім)

59. - А коли ж подобалося Богові об'явити торжественно тайну людського спасіння не скорше сшестя обіцяного Христом Духа, бачимо апостолів перед днем П'ятдесятниці, що « перебували пильно й однодушно на молитві разом з жінками і Марією, матір'ю Ісуса, та з його братами » (Діян. 1, 14); бачимо і Марію, яка своїми молитвами благає дарування Духа, що вже в Благовіщенні був осінив її. Вкінці, Непорочна Діва, збережена від усякої плями первородного гріха (12), по виповненні свого земського життя, була взята до небесної слави з тілом і душею (13) та прославлена від Господа, як Цариця вселенної, щоб уподібнилась вона повніше до свого

---

(11) Пор. Пій XII, Окр. посл. « *Таїнственного Тіла* », 29 червня 1943: AAC 35 (1943), стор. 247-8.

(12) Пор. Пій IX, Булля « *Невисказаний* », 8 грудня 1854: Акти Пія IX, 1, I, стор. 616: Денц. 1641 (2803).

(13) Пор. Пій XII, Ап. конст. « *Найщедрійший* », 1 листоп. 1950: AAC 42 (1950); Денц. 2333 (3903); пор. св. Іван Дамаскин, *Похвала на Успіння Богородиці,* гом. 2 і 3: Патр. Гр. 96, 721-761, зокрема 728 B; св. Герман Константиноп., *На успення Пресв. Богородиці, проп. 1:* Патр. Гр. 98 (6), 340-348; *проп. 3,* там же: кол. 361; св. Модест Єрусалим., *На Успіння Пресв. Богоробиці:* Патр. Гр. 86 (2), 3277-3312.

Сина, Володаря володарів (пор. Одкр. 19, 16) та переможця над гріхом і смертю (14).

III. - Про Пресвяту Діву і Церкву.

(Марія в ділі спасіння)

60. - Один є тільки наш Посередник за словами апостола: « Один бо Бог, один також і посередник між Богом та людьми - чоловік Христос Ісус, що дав себе самого як викуп за всіх » (1 Тим. 2, 5-6). Тому материнська служба Марії для людей ніяким чином не притемнює та не зменшує цього єдиного посередництва Христового, але показує його силу. Бо всякий спасительний вплив Пресвятої Діви на людей не походить з якоїсь природної конечности, але з Божого благовоління, та випливає з надміру заслуг Христових, основується на Його посередництві, від нього вповні залежить та з нього черпає всю свою силу; та й ніяк не перепинює безпосередню злуку вірних з Христом, але їм помагає.

61. - Пресвята Діва, призначена від віків разом з воплоченням Слова Божого як Мати Божа, Божим Промислом була на цій землі матір'ю-кормилицею божественного Спасителя, понад усіх визначніша його товаришка та смиренна слугиня Господа. Христа починаючи, породжуючи, викормлюючи, жертвуючи в храмі Отцеві, та Синові під хрестом співболіючи, в окремішній зовсім спосіб співпрацювала вона в ділі Спасителя послухом, вірою, надією та палкою любов'ю, щоб відновити надприродне життя душ. Тому, в порядку благодаті, вона є нашою матір'ю.

---

(14) Пор. Пій XII, Окр. Посл. « *До небесної Цариці* », 11 жовтня 1954: AAC 46 (1954), стор. 633-36: Денц. 3913 сл.; пор. св. Андрей Критський, *Гом. 3 на Успіння Пресв. Богородиці:* Патр. Гр. 97, 1089-1109; св. Іван Дамаскин, *Про правосл. віру,* IУ, 14: Патр. Гр. 94, 1153-1161.

62. - І це материнство Марії триває безперервно в благострою благодаті, починаючи від тієї згоди, що її вона дала в Благовіщенні й яку потвердила без вагання під хрестом, та триватиме аж до вічного здосконалення всіх вибраних. Бо, взята на небо, вона не занехаяла цього спасительного завдання, але його продовжує різнородним своїм заступництвом у виєднуванні нам дарів вічного спасіння (15). Своєю материнською любов'ю дбає про братів Сина свого, що знаходяться ще на шляху та в різних небезпеках і журбах, доки не дійдуть до щасливої батьківщини. Тому то Пресвята Діва величається в Церкві титулами Заступниці, Помічниці, Посібниці, Посередниці (16). Це ж однак треба так розуміти, щоб воно нічим не применшувало та й нічого не додавало гідності й успішності єдиного Посередника, Христа (17).

Бо жадне сотворіння не може бути ніколи поставлене разом з воплоченим Словом та Спасителем; але так як священство Христове відмінним способом участвують і священнослужителі і вірні, і як доброта Божа в дійсності різними способами уділяється сотворінням, так і єдине посередництво Спасителя не виключає, але збуджує в сотворіннях різнородну співдію, що походить з одного джерела.

---

(15) Пор. Клеутґен, поправлений текст *Про таїнство Воплоченого Слова,* розд. IУ: Мансі 53, 290; пор. св. Андрей Критський, *На Різдво Марії,* проп. 4: Патр. Гр. 97, 865 А; св. Герман Констант., *На Благовіщ. Богородиці:* Патр. Гр. 98, 321 ВС; *На Успіння Богородиці*, III, там же: кол. 361 Д; св. Іван Дамаскин, *На Успіння Пресв. Діви Марії*, гом. 1, 8: Патр. 96, 712 ВС - 713 А.

(16) Пор. Лев. XIII, Окр. посл. « *Помічницю народу* », 5 вересня 1895: АСС 15 (1895-6), стор. 303; св. Пій X, Окр. посл. « *До цього дня* », 2 лютого 1904: *Акти,* I, стор. 154; Денц. 1978 а (3370); Пій XI, Окр. посл. « *Наймилостивіший* », 8 травня 1928: ААС 20 (1928), стор. 178; Пій XII, Радіопромова, 13 травня 1946: ААС 38 (1946), стор. 266.

(17) св. Амбросій, *Лист* 63: Патр. Лат. 16, 1218.

І таке підрядне завдання Церква не вагається признавати Марії, його постійно досвідчає та поручає вірним, щоб, спираючись на цю материнську підмогу, тим тісніше злучилися з Посередником і Спасителем.

(Марія - взір Церкви)

63. - Пресвята Діва даруванням та службою божого материнства, якою з'єднується з Сином-Спасителем, та своїми окремішними ласками й даруваннями тісно також об'єднується з Церквою; Богородиця є взором Церкви, як навчав уже св. Амбросій, тобто в порядку віри, надії, любови та досканалої злуки з Христом (18). В таїнстві бо Церкви, що і сама слушно називається матір'ю і дівою, Пресвята Діва Марія її попередила, даючи визначний та неповторний приклад і діви і матері (19). З вірою і в послусі породила вона на землі самого Сина Отця, і то неспізнавши мужа, осінена Святим Духом, як нова Єва, увіривши Божому післанцеві, а не древньому змієві, вірою не пошкодженою сумнівами. А породила Сина, що його Бог поставив первородним між багатьма братами (пор. Рим. 8, 29), тобто між вірними, що до їх зродження та виховання вона причиняється своєю матірньою любов'ю.

64. - А Церква, розважаючи її таїнственну святість та наслідуючи любов, виповняючи вірно волю Отця, через слово Боже прийняте з вірою, і сама стає матір'ю: бо через хрищення та проповідь родить дітей до життя вічного і нового, початих з Святого Духа та з Бога і зроджених. І вона також є дівою, бо вповні та чисто збе-

---

(18) св. Амбросій, *Виклад на Луку,* II, 7: Патр. Лат. 15, 1555.

(19) Пор. Псевдо-Петро Дам., *Проп.* 63: Патр. Лат. 144, 861 AB; Ґодфрид від св. Віктора, *На Різдво Пресв. Марії*, Рукоп., Париж, Мазарінський 1002, лист 109 л.; Ґергог з Рей., *Про славу і честь Сина чоловічого* (лат.), 10: Патр. Лат. 194, 1105 AB.

рігає вірність, приречену Женихові; а, наслідуючи матір Господа свого, силою Святого Духа, дівственно зберігає повну віру, сильну надію та щиру любов (20).

(Чесноти Марії Діви)

65. - Коли Церква в Пресвятій Діві вже дійшла до досконалости, з-за якої вона є без плями й зморшки (пор. Єф. 5, 27), християни щойно змагаються щоб, перемігши гріх, зростати в святості; тому й підносять вони свої очі до Марії, що для цілої громади вірних світить прикладом чеснот. Церква, думаючи з любов'ю про неї та оглядаючи Її в світлі Слова, що стало людиною, з пошаною заглиблюється в найбільше таїнство воплочення та уподібнюється щораз більше до свого Жениха. Бо Марія, що ввійшла глибоко в історію спасіння, об'єднує в собі найважніші правди віри та їх відзеркалює; коли ж її величається та почитається, тоді й закликає вона вірних до свого Сина та Його жертви та до любови Отця. А Церква, прямуючи в славі Христовій, стається щораз більше подібною своєму визначному Взорові, поступаючи постійно в вірі, надії і любові, шукаючи в усьому й зберігаючи Божу волю. Тому то і в своєму апостольському ділі Церква слушно споглядає на Неї, що породила Христа, на те й початого від Духа Святого і зродженого від Діви, щоб через Церкву зродився та зростав у серцях вірних. Ця Діва в своєму житті дала приклад того материнського почування, яким повинні керуватися всі, що співпрацюють в апостольській місії Церкви для відродження людей.

---

(20) св. Амбросій, цит. м. і *Виклад на Луку,* X, 24-25: Патр. Лат. 15, 1810; св. Августин, *На Івана тракт.* 13, 12: Патр. Лат. 35, 1499; пор. *Проп.* 191, 2, 3: Патр. Лат. 38, 1010, і т. д. пор. також Бл. Беда, *На Луку виклад* I, розд. 2: Патр. Лат. 92, 330; Ісаак від Звізди, *Проп.* 51: Патр. Лат. 194, 1863 A.

IV. - Про почитання Пресвятої Діви в Церкві.

(Про природу і основи культу)

66. - Марія, Божою ласкою, після свого Сина, понад усіх ангелів і людей вивищена, слушно вшановується в Церкві окремим почитанням як Пресвята Божа Матір, що мала участь у таїнствах Христових. І то від найдавніших часів Пресвята Діва почитається як « Богородиця », до якої покрову вірні молитовно прибігають в усіх небезпеках та своїх потребах (21). Передовсім же від Ефезького Собору зріс чудно культ Марії в народі Божому, в її почитанні та любові, в її призиванні та наслідуванні, відповідно до її власних пророчих слів: « Ублажатимуть мене всі роди, велике бо вчинив мені Всемогутній » (Лук. 1, 48-49). І це почитання, що завжди існувало в Церкві, хоча і є зовсім собі питоме, однак основно різниться від того культу поклоніння, що віддається воплоченому Слову та Отцеві й Святому Духові, якому і допомагає. Бо різні форми пошани супроти Богородиці, що їх Церква схвалила в межах здорового й правовірного вчення, відповідно до обставин часу й пісця та характеру й вдачі вірних, спричинюють те, що коли почитається Мати, то й Син, із-за якого все (пор. Кол. 1, 15- 16) та в якому Отцеві предвічному « сподобалось, щоб уся повнота перебувала в ньому » (Кол. 1, 19), краще пізнається, любиться та прославляється, та зберігаються його заповіді.

(Про духа проповідей і культу)

67. - Цю католицьку науку Священний Собор навчає з розмислом та рівночасно закликає всіх дітей Церкви, щоб плекали шляхетне почитання Пресвятої Діви, пе-

---

(21) « Під Твою охорону ».

редовсім же літургійне; нехай високо цінять собі практики та набоженства, що їх протягом століть поручав учительський її уряд та нехай зберігають вірно все те, що в минулому було постановлено про почитання ікон Христа, Пресвятої Діви і Святих (22). А богословів та проповідників слова Божого усильно закликає, щоб також здержувались в розважанні окремої гідности Богородиці від усякої фальшивої пересади, але і від надмірного обмеження думки (23). Плекаючи під проводом учительського уряду студії Святого Письма, Святих Отців, Учителів Церкви, та Літургії, нехай правильно вияснюють служіння та привілеї Пресвятої Діви, що відносяться завжди до Христа - джерела всієї правди, святости та побожности. Нехай пильно здержуються від усього того, що в словах чи ділах могло б ввести в помилку нез'єдинених братів чи інших про правдиве вчення Церкви. Нехай пам'ятають і вірні, що правдива побожність не полягає ані в безпліднім та проминаючім почуванні, ані в якійсь пустій легковірності, але походить з правдивої віри, що нею доходимо до визнання високих прикмет Богородиці та заохочуємось до дитинної любови супроти нашої Матері та до наслідування її чеснот.

У. - Марія - знамено певної надії та потіхи Народу Божого.

68. - А тим часом Мати Ісуса, як, прославлена вже з тілом і душею в небі, є взором та початком здосконалення Церкви в будучому житті, так і на цій землі,

---

(22) Собор Нікейський II, р. 787: Мансі 13, 378-9, Денц. 302 (600-1); Собор Тридент., сес. 25: Мансі 33, 171-2.

(23) Пор. Пій XII, Радіопромова, 24 жовтня 1954: AAC 46 (1954), стор. 679;Окр. посл. «*До небесної Цариці*», 11 жовтня 1954: AAC 46 (1954), стор. 637.

доки не прийде день Господній (пор. 1 Петр. 3, 10), присвічує Народові Божому на його шляху, як знам'я певної надії та потіхи.

69. - Цьому Священному Соборові велику спричинює радість і потіху то, що не бракує й нез'єдинених братів, які віддають належну честь Матері Господа і Спасителя, передовсім східніх, що почитають Богородицю Вседіву спонтанно та побожно (24). Усі християни нехай возсилають настійливі благання до Матері Божої і Матері людей, щоб вона, яка в початках Церкви спомагала її своїми молитвами, тепер також, прославлена в небі понад усіх Святих і ангелів, нехай би заступилася в спільноті всіх Святих перед своїм Сином, щоб всі народи, чи то ті, що величаються іменням християнським, чи ті, що ще не знають свого Спасителя, зібрались у мирі і згоді в одному Народі Божому, на славу Пресвятої і Нероздільної Тройці.

* * *

Все це разом і поодиноке, що є висказане в цій догматичній конституції, подобалося Отцям. І Ми апостольською властю, даною Нам Христом, те все, спільно з Високодостойними Отцями, в Святому Дусі потверджуємо, вирішуємо та постановляємо, і, що так соборно постановлено, на Божу славу, наказуємо проголосити.

В Римі, при св. Петрі, дня 21 місяця листопада, року 1964.

Я ПАВЛО КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ЄПИСКОП

Слідують підписи Отців.

---

(24) Пор. Пій XI, Окр. посл. « *Церкву Божу* », 13 листоп. 1923: AAC 15 (1923), стор. 581; Пій XII, Окр. посл. « *Блискуча корона* », 8 вересня 1953: AAC 45 (1953), стор. 590-91.

З ДІЯНІЙ СВЯЩЕННОГО СОБОРУ ВАТИКАНСЬКОГО II

ПОВІДОМЛЕННЯ

Преосвященного Генерального Секретаря Свящ. Собору під час 123 Загальних Зборів, дня 16 листопада 1964 р.

Поставлено запит: яка повинна б бути *болословська оцінка* науки, що виложена в схемі « Про Церкву » та піддається під голосування.

Богословська Комісія дала відповідь на питання, відповідаючи на « способи », що відносяться до третього розділу схеми « про Церкву », цими словами:

« Само собою ясне, що текст Собору треба завжди пояснювати за загальними правилами, всім знаними ».

З цієї нагоди Комісія Богословська відкликалася до своєї « Декляраціі » з дня 16 березня 1964, якої текст тут подаємо:

« Маючи на увазі соборові звичаї та душпастирські цілі теперішнього Собору, цей Священний Собор тільки те із справ віри та обичаїв визначає як таке, що треба зберігати в Церкві, що як таке виразно він сам задекляруе.

« Все ж інше, що його предкладає Священний Собор, як науку Найвищого Вчительського Уряду Церкви, всі і поодинокі християни повинні прийняти і за свою вважати, відповідно до думки самого Собору, що виявляється або з самого предложеного предмету або з способу говорення, за нормами богословського пояснювання ».

З розпорядження Вищої Влади подається до відома Отцям роз'яснювальна замітка, подана до « Способів » на третій розділ схеми « про Церкву », за думкою якої то замітки та її змістом треба пояснювати та розуміти науку, виложену в цьому ж третьому розділі.

ПОПЕРЕДЖУЮЧА РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНА ЗАМІТКА

Комісія постановила предложити розв'язці « способів » такі загальні замітки.

1. *Колеґія* не розуміється в змислі *стисло правничім*, тобто як громада рівних, що свою владу відпоручили своєму предсідникові, але як громада стала, якої устрій та влада мусить бути виведена з Об'явлення. Тому то в відповіді на 12 поправку виразно говориться про Дванадцятьох, що їх Господь установив « на взір колеґії або *сталої громади* ». Пор. також поправку 53 с. - З тієї причини про Колеґію єпископів часто уживається слів « *Чин* » або « *Тіло* ». Паралельність між Петром і апостолами з однієї сторони та Найвищим Архиєреєм і єпископами з другої сторони, не означає передання надзвичайної власти апостолів на їх наслідників, ані, як очевидне, *рівности* між Главою та членами Колеґії, але тільки *пропорційність* між першими спів-відношеннями (Петро - апостоли) та другими (Папа - єпископи). Тому Комісія вирішила писати в ч. 22: не *тою самою*, але *такою самою* причиною. Пор. поправка 57.

2. Хтось стає *членом Колеґії* силою єпископського свячення та спільнотою єпархічною з Головою та членами Колеґії. Пор. ч. 22 § 1, при кінці.

В *свяченні* дається *онтологічний* уділ *священних* служб, як безсумнівно виходить з Передання, і також літургічного. З розмислом уживається виразу « *служб* », а не « *властей* », бо цей останній вираз можна розуміти як власть

виведену в дію. Щоб така здійснена влада мала місце, мусить заіснувати *канонічне чи правне визначення* через вищу, єрархічну владу. Це визначення влади може полягати в призначенні якогось означеного уряду чи в призначенні підчинених та дається *відповідно до норм*, визначених і апробованих найвищою владою. Цю дальшу норму вимагається *з самої природи речі*, тому що йдеться про службу, яка повинна виконуватися *багатьма підметами*, що єрархічно, по волі Христовій, співпрацюють. Є очевидним, що ця « спільнота » *в житті* Церкви була примінена відповідно до обставин часів, поки стала немов скодифікована *в праві* церковному.

Тому значуще сказано, що вимагається *єрархічної* спільноти з Головою Церкви та членами. « *Спільнота* », це поняття, що в старинній Церкві (як ще й сьогодні, передовсім на Сході) є в великій пошані. Не йдеться про якесь неозначене *почування*, але про *органічну дійсність*, що вимагає правного оформлення та заразом живе з любови. Тому Комісія, майже одноголосно, погодилась, що треба писати: « в *єрархічній* спільноті ». Пор. поправку 40 та те, що сказано про *канонічну місію*, під ч. 24.

3. Колеґія, яка не може бути без Голови, кажеться що є « *також підметом найвищої і повної влади* над цілою Церквою ». Це треба конечно прийняти, щоб не виставити на небезпеку повноти влади Римського Архиєрея. Колеґія бо конечно й завжди означає і свого Голову, *що в Колеґії вповні зберігає свій уряд Христового Намісника та Пастиря вселенської Церкви*. Бо розрізняння не є між Римським Арихєреєм та єпископами, взятими разом, але між Римським Архиєреєм поосібно та Римським Архиєреєм разом з єпископами. Тому ж, що Римський Архиєрей є *Головою* колеґії, він сам один може виконувати деякі чинності, що ніяким чином не є питомі єпископам, як напр., скликувати Колеґію і нею правити, затверджувати норми дії і т. д. Пор. поправку 81. До розсуду Найвищого Архиєрея,

якому поручене старання про ціле стадо Христове, належить, відповідно до потреб Церкви, що протягом часів зміняються, визначати спосіб, яким це старання повинно здійснюватися, чи то способом особистим чи способом колеґіяльним. Римський Архиєрей, відповідно до власного розсудку, підходить до наладнання, плекання, затверджування колеґіяльної дії, беручи на згляд добро Церкви.

4. Найвищий Архиєрей, як Найвищий Пастир Церкви, може виконувати до вподоби свою владу завжди, як це вимагає його уряд. А колеґія, хоч існує завжди, тим самим ще не діє постійно дією *стисло* колеґіяльною, як видно з Передання Церкви. Наприклад, не завжди є « в повній дії », що більше, тільки з перервами діє дією стисло колеґіяльною, та тільки *за згодою Голови*. Говориться « *за згодою Голови* », щоб не думав хтось, що йдеться про якусь *залежність*, немов від когось *чужого;* вираз « за згодою », навпаки, підказує *спільноту* між Головою та членами, та в собі рівночасно заключує *акт*, що є питомий Голові. Це виразно стверджується в числі 22, § 2 і там же й вияснюється, під кінець. Негативна формулка « *як тільки* » охоплює всі випадки: звідси ясно виходить, що *норми*, потверджені найвищою Владою, повинні завжди бути зберігані. Пор. поправку 84.

З усього однак ясно виходить, що насправді йдеться про *злуку* єпископів *зо своїм Головою*, а ніколи про дію єпископів, *незалежно* від Папи. В тому випадку, за браком дії Голови, єпископи не можуть діяти як колеґія, як виходить з поняття « колеґії ». Ця єрархічна спільнота всіх єпископів з Найвищим Архиєреєм, є певною в Переданні.

Заввага: Без єрархічної спільноти *не може бути* виконувана служба сакраментально-онтологічна, яку треба відрізнити від канонічно-юридичного аспекту. Комісія однак не вважала за потрібне входити в питання про *дозволеність* та *важність*, які залишаються дискусії богословів, а зокрема, що тичиться влади, яка фактично

виконується між нез'єдиненими Східніми, і щодо пояснення її існують різні думки ».

Перікль Фелічі
Архиєпископ тит. Самосатський
Свящ. Вселенського Собору Ватиканського II
Генеральний Секретар

ДЕКРЕТ
«ПРО СХІДНІ КАТОЛИЦЬКІ ЦЕРКВИ»

ВИГОТОВЛЕННЯ - ДИСКУСІЯ - СХВАЛЕННЯ

Декрет « *про Східні Католицькі Церкви* » має своє коріння у внесках поданих в 1959-1960 рр. єпископами та університетами цілого католицького світу до так зв. Передпідготовчої Комісії, яка свої висновки подала до схвалення Іванові Папі XXIII, як можливі теми Собору (2. 7. 1960). Розрібка тем була доручена Підготовчій Комісії для Східніх Церков, яка й працювала над ними від 14 листоп. 1960 до 10 вересня 1962, виготовляючи 14 окремих проєктів: 1. Про обряди в Церкві, 2. Про східніх Патріярхів, 3. Про повновласті єпископів, 4. Про Церковне Правило клиру, 5. Про уділювання св. Тайни Миропомазання, 6. Про св. Тайну Покаяння, 7. Про постійний дияконат, 8. Про мішані подружжя, 9. Про священне спілкування з нез'єдиненими братами, 10, Про церковні заповіді, 11. Про вжиток рідної мови в Літургії, 12. Про Календар та святкування Пасхи, 13. Про катехизм і катехізацію, 14. Про одяг клиру, та окрему схему-проєкт: « Про одність Церкви: Щоб усі були одно ».

Протягом першого півріччя 1962 р. так зв. Центральна Підготовча Комісія провірила проєкти, схвалюючи їх у більшості, деякі прикорочуючи, а дещо віддаючи до компетенцій Римського Архиєрея, або східньої Кодифікації.

По першій сесії Собору (жовтень-грудень 1962), в січні 1963 р. так зв. Координаційна Комісія праць Собору видала диспозицію, щоб з різних проєктів по справах східніх був виготовлений один проєкт-схема, в якому були б приміщені важливіші і загальніші справи дотично Східніх Церков.

Тому в місяці лютому-квітні 1963 р. Східня Соборова Комісія, встановлена в жовтні 1962 р., виготовила схему « про Східні Церкви », зложену з двох частин: I. Про правопорядок Східніх Церков, та II. Про об'єднання східніх християн. В першій частині, що начисляла 44 артикулів, крім вступу, в чотирьох розділах були згорнені такі справи:

1. Про помісні Церкви, 2. Про священну Єрархію, 3. Про правопорядок св. Тайн, 4. Про богопочитання. В другій частині були подані деякі загальніші норми, питомі Сходові, дотично справ об'єднання східніх християн, начисляючи 11 артикулів (45-54), перейнятих з проєкту « про одність Церкви », продискутованого на першій сесії Собору (гл. « Про екуменізм », стор. 167).

Дня 22 квітня 1963 Папа Іван XXIII доручив подати текст так виготовленого декрету до відома і дискусії Отців Собору та відповідних відміток, що й почали напливати до Східньої Комісії вже від місяця липня 1963 року, яка підчас другої сесії Собору їх прослідила на пленарних засіданнях. Тому ж, що дискусії про цей декрет, з браку часу, не можна було вмістити в програму другої сесії Собору, реченець для письмових відміток продовжено до 31 січня 1964 р., і, на їх основі, з розпорядження Координаційної Комісії, в місяцях березні - квітні 1964 р. було перероблено схему - проєкт; її ще більше зведено до загальних принципів, замітно скорочено, влучено справу спілкування в священих речах з нез'єдиненими братами, поділено на 6 розділів, продискутовано в Комісії, схвалено та віддано до Координаційної Комісії, яка предложила її в дні 27 квітня 1964 папі Павлові УІ до схвалення на наступну сесію Собору.

Між темами третьої сесії Собору проєкт про Східні Церкви займав одне з перших місць. Провіривши відмітки та пропозиції Отців Собору, що в міжчасі наспіли, Східня Комісія запропонувала Отцям Собору деякі поправки виданого тексту, та піддала цілий декрет під соборову дискусію, в дні 15 жовтня 1964 р. По короткій соборовій дискусії в днях 15, 16, 19 жовтня, в якій взяло участь усно 30 Отців Собору, та приблизно стільки ж письменно, дня 20 жовтня Собор більшістю 1.911 голосів проти 265 схвалив піддати цілу схему відповідному голосуванню поодиноких частин, яке відбулось в днях 21 і 22 жовтня, з слідуючим вислідом: І. Вступ і титул: - за 1.790, проти 119, з резервою 265; ІІ. Про помісні Церкви: - за 1.373, проти 73, з резервою, головно щодо свободи вибору

обряду для тих, що з'єднуються з католицькою Церквою, 719; III. Про зберігання духовної спадщини Сходу: - за 2.005 проти 31, з резервою 136; IУ. Про східніх Патріярхів: - за 1790, проти 183, з резервою 186; У Про правопорядок св. Тайн: - за 1.920, проти 103, з резервою 118; УІ. Про богопочитання: - за 2.104, проти 22, з застереженнями 27; УІІ. Про спілкування з братами Східніх Церков: - за 1.841, проти 111, з застереженнями 195.

Так проголосований текст передано Східній Комісії для виправлення й дослідження внесків та застережень, що і було зроблено в часі між 23 жовтня та 14 листопада 1964 р., при помочі 5 підкомісій та схвалено на пленарних засіданнях Комісії.

Вислід праці Комісії та схвалені нею поправки і відповіді на застереження, було подано до відома дня 19 листопада, а дня 20 листопада проголосовано Отцями Собору з позитивним вислідом. Того ж дня було проголосовано цілий декрет з слідуючим вислідом: - І голосування: арт. 1-4: - за 1.841, проти 283; II голосування: про решту поправок: - за 1.923, проти 188; III голосування, заключне, про цілий декрет: - за 1.964, проти 135, з застереженням 1 голос. З таким вислідом декрет ввійшов на торжественне засідання в дні 21 листопада, на якому одержав таку апробату: - за 2.110, проти 39.

На основі останнього голосування, папа Павло VI прийняв декрет та велів його проголосити як соборову постанову, визначуючи рівночасно двомісячний реченець « нечинности закону », для кращого пізнання його, поширення та підготовки до введення в життя. Рівночасно була дана повновласть східнім патріярхам цей реченець або прикоротити або й продовжити з слушної причини. Де це не сталось, декрет « про Східні Католицькі Церкви » ввійшов у життя з днем 22 січня 1965 року, як обов'язуючий вірних католицької Церкви.

Крім соборового тексту, даного дня 19 листопада, на основі якого були проведені заключні голосування та голо-

сування дефінітивне в дні 21 листопада, « *Ль Оссерваторе Романо* » за 29 листопада (ч. 278) 1964 подав текст проголосований на засіданні 21 листопада 1964, а згодом під днем 17 грудня 1964 р. (ч. 292) текст італійський. Офіціяльний текст декрету був поміщений в « *Акти Апостольської Столиці* », з дня 30 січня 1965 р., число 57, 1, стор. 76-89.

Український переклад появився вперве в « *Вістях з Риму* », 8 лютого 1965; згодом перевиданий в « *Благовіснику* » Верховного Архиєпископа, Кастельґандольфо 1965, ч. 1. Продовженнями текст було подано в « *Поступ* » (Вінніпеґ, Канада), « *Наша Мета* » (Торонто, Канада), « *Українські Вісті* » (Едмонтон, Канада), « *Америка* » (ЗДА), « *Праця* » (Бразилія), « *Християнський Голос* » (Німеччина) та в інших пресових органах, переважно за перекладом « *Вісті з Риму* ». Місячник « *Світло* » (Торонто, Канада) подав переклад в ч. I, за січень 1965 р., йдучи за нижче поданим перекладом.

ПАВЛО ЄПИСКОП
СЛУГА СЛУГ БОЖИХ
СПІЛЬНО З ОТЦЯМИ СВЯЩЕННОГО СОБОРУ
НА ВІЧНУ ПАМ'ЯТЬ СПРАВИ

ДЕКРЕТ
ПРО СХІДНІ КАТОЛИЦЬКІ ЦЕРКВИ

ВСТУП

1. - Східніх Церков установи, літургійні обряди, церковне передання та правопорядок християнського життя, Католицька Церква високо цінує. В них бо, славних шанигідною давниною, виявляється те передання, що походить від апостолів через Отців (1) та становить частину божественно об'явленої та неподільної спадщини цілої Церкви. Тому то, дбаючи про Східні Церкви, що є живими свідками цього передання, цей Священний і Вселенський Собор, бажаючи, щоб вони проквітали та з новою апостольською силою виконали доручену собі місію, постановив видати деякі статті, крім тих, що відносяться до цілої Церкви, залишаючи інше до розпорядження східніх синодів та Апостольського Престолу.

---

(1) Лев XIII, Ап. лист « *Гідність Східніх* », 30 лист. 1894, в « Діянія Лева XIII », том XIV, стор. 201-202.

ПРО ПОМІСНІ ЦЕРКВИ АБО ОБРЯДИ

(Одність і різнородність)

2. - Свята й католицька Церква, що є таїнственним Тілом Христовим, складається з вірних, що, об'єднані органічно в Святім Дусі тою самою вірою, тими самими святими Тайнами та тою самою владою, зрослися в різні злучені єрархічно громади та творять помісні Церкви або Обряди. Між ними існує подивугідна спільнота, так що різновидність у Церкві не тільки не шкодить її одності, але її ще більше виявляє; бо католицька Церква має те на меті, щоб зберігались завжди та непорушно передання кожної помісної Церкви тобто Обряду, як теж хоче вона достосувати свій спосіб життя до різних потреб часів і місць (2).

(Рівноправність)

3. - Ці помісні Церкви, так Сходу як і Заходу, хоч і частинно відрізняються між собою так званими обрядами,

---

(2) Св. Лев IX, лист « *Мир на землі* », р. 1053: « *Бо щоб* »; Інокентій III, Лятеранський Собор IУ, р. 1215, гл. IУ: « *Хоча греки* »; Лист « *Між чотирма* », 2 серп. 1206р. : « *Вимагали ви згодом* »; Інокентій IУ, лист « *А коли зрештою* », 27 серп. 1247; лист « *В католицькій* », 6 берез. 1254 р., на вступі; Николай III, інструкція « *Це є пам'ятка* », 9 жовт. 1278; Лев X, Ап. лист « *Одержали ми недавно* », 18 травня 1521; Павло III, Ап. лист « *Давно* » 23. грудня 1534; Пій IУ, конст. « *Римський архієрей* », 16 лютого 1564, § 5; Климентій УIII, конст. « *Великий Господь* », 23 грудня 1595, § 10; Павло У, конст. « *Звикла осторожна* », 10 грудня 1615, § 3; Бенедикт XIV, Окружний лист « *Доручена* », 24 грудня 1743, § 3; Окружне послання « *Донесено* », 26 червня 1755, §§ 3, 6-19, 32; Пій УI, Окружний лист « *Католицької спільноти* », 24 травня 1787; Пій IX, лист « *На найвищій* », 6 січня 1848, § 3; Ап. лист. « *Церкву Христову* », 26 листопада 1853; Конст. « *Римського Архієрея* », 6 січня 1862; Лев XIII, Ап. лист « *Преславні* », 20 червня 1894, ч. 7; Ап. лист « *Гідність Східніх* », 30 листоп. 1894, на вступі, і т. д.

тобто літургією, церковним правопорядком та духовною спадщиною, то однак в рівній мірі є доручені пастирському проводові Римського Архиєрея, що з Божої установи є наслідником святого Петра в первенстві над цілою Церквою. Тому вони втішаються однаковою гідністю, так що одна одної не перевищає по причині обряду, та вживають таких самих прав і мають такі самі обов'язки, навіть що відноситься до проповіді Євангелії в цілому світі (пор. Мар. 16, 15), під кермою Римського Архиєрея.

(Співпраця)

4. - Отже треба подбати всюди в цілому світі про збереження та зріст усіх помісних Церков, і тому нехай будуть встановлені парохії та власна єрархія всюди, де цього вимагає духовне добро вірних. А єрархи різних помісних Церков, що виконують правосуддя на одній і тій самій території, нехай дбають, щоб, порадившись на періодичних з'їздах, пособляти спільній дії і об'єднаними силами спомагати спільні діла для скорішого закріплення добра релігії та успішнішої охорони правопорядку між клиром (3). Усі клирики та ті, що приступають до свячень, добре нехай будуть поучені щодо обрядів та головно щодо практичних норм у справах міжобрядових; що більше, і миряни нехай мають поучення про обряди та їх приписи в катехитичному вишколі. А, вкінці, всі і поодинокі католики та хрищені кожної некатолицької Церкви чи громади, коли приходять до повноти католицької спільноти, нехай по всьому світі держаться свого обряду, його плекають та по силах дотримуються (4); зберігаючи за собою право віднестися

---

(3) Пій XII, Моту пропріо « *Святості клиру* », 2 червня 1957, кан. 4.

(4) Пій XII, Моту пропріо « *Святості клиру* », 2 червня 1957, кан. 8: « без дозволу Апостольського Престолу », йдучи за практикою попередніх століть; так само щодо хрищених некатоликів

до Апостольського Престолу в окремих випадках осіб, громад чи країн, а він, як найвищий сторож міжцерковних відносин, подбає про потреби в дусі екуменічному, самий або через інші власті, даючи відповідні норми, декрети чи рескрипти.

ПРО ЗБЕРІГАННЯ ДУХОВНОЇ СПАДЩИНИ СХІДНІХ ЦЕРКОВ.

(Заслуги і правопорядок)

5. - Історія, передання та численні церковні установи дають прегарне свідчення, як дуже Східні Церкви заслужились для вселенської Церкви (5). Тому Священний Собор не тільки належно оцінює та справедливо похваляє цю церковну й духовну спадщину, але також твердо вважає її за спадщину цілої Церкви Христової. Тому й торжественно заявляє: Східні, так як і Західні Церкви мають право й обов'язок рядитися своїм окремим правопорядком як таким, що допоручається шани достойною старинністю, є відповідніший звичаям своїх вірних та виглядає відповідніший для забезпечення добра душ.

(Знання і праця для Сходу)

6. - Нехай знають та будуть упевнені всі Східні, що вони завжди могтимуть та будуть повинні зберігати свої правні літургічні обряди та свій правопорядок, та в них можна буде вносити зміни тільки з рацій властивого й органічного поступу. Все це, отже, нехай з найбільшою

в кан. 11: « обряд, який хочуть, можуть собі вибрати »; в тексті апробованім, в спосіб позитивний поручається зберігання власного обряду для всіх і по цілому світі.

(5) Пор. Лев XIII, Ап. лист « *Гідність Східніх* », 30 листопада 1894; Ап. лист « *Преславні* », 20 червня 1894, та документи в замітці 2.

вірністю зберігають самі Східні; вони бо повинні щораз більше зростати в знанні цих справ та набувати більшої досконалости в їх уживанні, а якщоб від них невмісно відступили, з-за невзгодин часів чи осіб, нехай стараються повернутися до прадідніх передань. Ті ж знову, що з-за свого уряду чи із-за свого апостольського служіння мають частіший зв'язок з Східніми Церквами або з їх вірними, нехай будуть вишколені в знанні й пошані до обрядів, правопорядку, вчення, історії та питоменностей Східніх, докладно та відповідно до завдання що його мають (6). Допоручається також усильно Чинам і товариствам латинського обряду, що в східніх країнах або між вірними східніми виконують свою місію, щоб для більшого успіху свого апостоляту, по можності, оснували доми або й провінції східнього обряду (7).

ПРО СХІДНІХ ПАТРІЯРХІВ

(Особа)

7. - Від найдавніших часів існує в Церкві патріярхальна інституція, визнана вже першими Вселенськими Соборами (8).

Патріярх же східній - це єпископ, якому належить правосуддя щодо всіх єпископів, не виключаючи й митрополитів, клиру і народу своєї території або обряду,

---

(6) Пор. Бенедикт XV, Моту пропріо « *Католицького Сходу* », 15 жовтня 1917; Пій XI, Окружне послання « *Східніх справ* », 8 вересня 1928, і т. д.

(7) Практика католицької Церкви за часів Пія XI, Пія XII, Івана XXIII доказує цей рух.

(8) Пор. Собори: Нікейський I, кан. 6; Константинопольський I, кан. 2 і 3; Халкидонський, кан. 28, кан. 9; Константинопольський IV, кан. 17, кан. 21; Лятеранський IV, кан. 5, кан. 30; Флорентійський, декрет про греків, і т. д.

відповідно до приписів права та за збереженням первенства Римського Архиєрея (9).

А де лиш поза межами патріярхальної території поставляється єрарха якогось обряду, він причислюється до єрархії патріярхату того самого обряду, відповідно до приписів права.

(Рівність)

8. - Патріярхи Східніх Церквов, хоча одні від одних є пізнішого походження, всі однак є між собою рівні щодо патріярхальної гідности, за виїмком почесного першенства між ними, правно встановленого (10).

(Пошана)

9 - За дуже старинньою традицією Церкви, треба окремою почестю окружати патріярхів Східніх Церков, бож вони - кожний очолює свій патріярхат, немов батько та глава.

Тому постановляє цей Священний Собор, щоб було обновлено їх права та привілеї, відповідно до старих традицій кожної Церкви та декретів Вселенських Соборів (11).

Ці права та привілеї це ті, що існували в часі єдности між Сходом і Заходом, хоча треба їх дещо пристосувати до сучасних обставин.

---

(9) Пор. Собори: Нікейський I, кан. 6; Константинопольський I, кан. 3; Константинопольський IV, кан. 17; Пій XII, Моту пропріо « *Святості клиру* », кан. 216, § 2, 1.

(10) Пор. Собори: Нікейський I, кан. 6; Константинопольський I, кан. 3; Константинопольський IV, кан. 21; Лятеранський IV, кан. 5; Флорентійський, декрет для греків, 6 липня 1439, § 9; Пор. Пій XII, Моту пропріо « *Святості клиру* », 2 червня 1957, кан. 219, і т. д.

(11) Пор. вище, замітка 8.

Патріярхи з своїми синодами творять вищу інстанцію в усіх ділах патріярхату, не виключаючи права встановляти нові єпархії та назначувати єпископів свого обряду в межах патріярхальної території, зберігаючи невід'ємне право Римського Архиєрея для інтервенції в поодиноких випадках.

(Архиєпископи)

10. - Те що сказане про патріярхів, важне також, відповідно до приписів права, що до архиєпископів вищого ряду, що стоять у проводі якоїсь цілої помісної Церкви чи обряду (12).

(Нові патріярхати)

11. - Тому ж що патріярхальна інституція в Східніх Церквах є традиційною формою управи, Святий і Вселенський Собор бажає, щоб, де цього зайде потреба, були всгановлені нові патріярхати, яких установа застерігається Вселенському Соборові або Римському Архиєреєві (13).

---

12) Пор. Собор Ефезький кан. 8; Климентій VIII, конст. « *Достоїть Римського Архиєрея* » 23 лютого 1596; Пій VII, Ап. лист « *У вселенській Церкві* », 22 лютого 1807;-Пій XII, Моту пропріо « *Святості клиру* », 2 червня 1957, канн. 324-339; Синод Картагінський, р. 419, кан. 17.

(13) Синод Картагінський, р. 419, кан. 17 і 57; Собор Халкидонський, р. 451, кан. 12; св. Інокентій I, лист « И тягар і честь », коло р. 415: « *Бо що розпитуєш* »; св. Николай I, лист « *На ваші поради* », 13 листопада 866: « *Від того ж* »; Інокентій III, лист « *Цар царів* », 25 лютого 1204; Лев XII, конст. ап. *Петро князь апостолів* », 15 серпня 1824; Лев XIII, Апост. лист « *Христа Господа* », р. 1895; Пій XII, Моту пропріо « *Святості* », 2 червня, 1957, кан. 159.

ПРО ПРАВОПОРЯДОК СВ. ТАЙН

12. - Священний Собор потверджує й похваляє старинний правопорядок щодо св. Тайн, який зберігається в Східніх Церквах, як також і практику в їх відправлюванні та уділюванні, і, якщо заходить такий випадок, бажає, щоб її було обновлено.

(Миропомазання)

13. - Правопорядок про служителя святого мира, що від давніх часів існує в Східніх, нехай буде вповні обновлений. Тому священики можуть уділяти цю св. Тайну, вживаючи мира благословленого партіярхом чи єпископом (14).

14. - Всі східні священики можуть цю святу Тайну уділяти важно, чито разом з хрищенням чи віддільно, всім вірним кожного обряду, не виключаючи і латинського, зберігаючи щодо дозволености приписи права загального чи місцевого (15). Також і священики латинського обряду, відповідно до повновластей, що їх мають в уділюванні цеї св. Тайни, можуть важно її уділяти і вірним Східніх Церков, без шкоди для обряду, зберігаючи щодо

---

(14) Пор. Інокентій IV, лист « *В католицькій* », 6 березня 1254, § 3, ч. 4; Собор Ліонський II, р. 1274 (визнання віри Михайла Палеолога, дане Григорієві X); Євген IV, на Соборі Флорентійському, конст. « *Радійте Богові* », 22 листопада 1439, § 11; Климент VIII, інстр. « *Найсвятійший* », 31 серпня 1595; Бенедикт XIV, конст. « *Хоча пастирська* », 26 травня 1742, § II, ч. 1, § III, ч. 1, і т. д.; Синод Лаодикійський, р. 347/381, кан. 48; Син. в Сизі вірменський, р. 1342; Син. Ливанський маронітів, р. 1736, часть II, розд. III, ч. 2, і інші помісні синоди.

(15) Пор. Конгр. св. Оффіціюм, інст. (до єп. Спішського), р. 1783; конгр. Поширення віри (для коптів), 15 березня 1790, ч. XIII; декр. 6 жовтня 1863, C, a; Конгр. для Схід. Церкви, 1 травня 1948; Конгр. св. Оффіціюм, відп. 22 квітня 1896 з листом з 19 травня 1896.

дозволености приписи права чи загального, чи місцевого (16).

(Свята Літургія)

15. - Вірні мають обов'язок в неділі та в дні святкові брати участь в божественній Літургії, або, по приписах чи звичаях свого обряду, в відправі Божої Хвали (17). Щоб тим легше вірні могли виповнити цей обов'язок, встановлюється хосенний час для виповнення цього обов'язку від вечірні в навечір'я аж до кінця неділі чи святкового дня (18). Пильно поручається вірним, щоб в цих днях, або й частіше, а навіть і щоденно, приймали Пресвяту Євхаристію (19).

(Тайна Покаяння)

16. - Із-за повсякденного змішання вірних різних помісних Церков в тій самій країні чи східній території, власть священиків якогонебудь обряду слухати сповіді, дана від власних єрархів, правильно і без жадних обмежень, поширюється на цілу територію того, хто її дає, і на всі місця та вірних якогонебудь обряду на цій тери-

---

(16) Кодекс Кан. Права, кн. 782, § 4; Конгр. для Схід. Церкви, декрет « про уділювання св. Тайни миропомазання рівнож вірним східнім священиками лат. обряду, що мають цю повновласть для вірних свого обряду », 1 травня 1948.

(17) Пор. Синод Лаодикійський, р. 347/381, кан. 29; св. Теодор Студит, проповідь 21; св. Никифор Константинопольський, розд. 14; Син. вірменів у Дуїні, р. 719, кан. 31: св. Николай I, лист « *На ваші поради* », 13 листоп. 866: « *В яких то апостолів* », « *Бажаєте, щоб ми* », « *Що ви запитуєте* », « *Крім того дораджуєте* », « *Якщо в неділю* », та синоди помісні.

(18) Це новість, принайменше там, де існує обов'язок вислухати св. Літургію; зрештою, відповідає літургійному дневі на Сході.

(19) Пор. Апост. канони, 8 і 9; Син. Антіохійський, р. 341, кан. 2; св. Тимотей Олександрійський, запитання 3; Інокентій III, конст. « *Тому що божої* », 4 січня 1215 та багато помісних соборів Східніх Церков новішої дати.

торії, хіба що місцевий єрарх, щодо місць свого обряду, виразно на це не погодився б (20).

(Дияконат)

17. - Щоб старинний правопорядок щодо св. Тайни священства знову набрав сили в Східніх Церквах, бажає цей Святий Собор, щоб установа постійного дияконату, де вона вийшла з ужитку, знову була востановлена (21). А щодо піддияконату та нижчих чинів, їх прав та обов'язків, нехай подбає законодатна влада кожної помісної Церкви (22).

(Мішані подружжя)

18. - Щоб запобігти неважним подружжям, коли східні католики з хрищеними східніми некатоликами одружуються, та щоб подбати про тривкість і святість подруж і про домашній мир, Священний Собор постановив, що канонічна форма заключування таких подруж обов'язує тільки щодо їх дозволености; для важности ж вистачає приявність священнослужителя, зберігаючи все інше, що правно треба зберегти (23).

---

(20) Зберігаючи територіяльність церковного правосуддя, цей канон хоче подбати, для добра душ, про розв'язку проблеми множини церковного правосуддя на одній і тій же території.

(21) Пор. Собор Нікейський I, кан. 18; Синод Новокесарійський, р. 314/325, кан. 12; Синод Сардикійський. р. 343, кан. 8; св. Лев Великий, лист « *Усіх вправді* », 13 січня 444; Собор Халкидонський, кан. 6; Собор Константинопольський IV, кан. 23, 26, і т. д.

(22) В Східніх Церквах під-дияконат уважається нижчим чином, але в Моту проприо Пія XII, « *Святості клиру* », йому приписані обов'язки вищих чинів. Канон предкладає поворот до старинного правопорядку помісних Церков щодо обов'язків піддияконських, відкликаючи загальне право « *Святості клиру* ».

(23) Пор. Пій XII, Моту проприо « *Часті донесення* », 22 лютого 1949, кан. 32, § 2, ч. 5 (право патріярхів звільняти з форми); Пій XII, Моту проприо « *Святості клиру* », 2 червня 1957, кан. 267 (право патріярхів уважнювати в основі); Конгр. св. Оффіціюм і

ПРО БОГОПОЧИТАННЯ

(Священні часи)

19. - Встановляти, переносити або зносити святкові дні спільні для всіх Східніх Церков на майбутнє належатиме до Вселенського Собору або Апостольського Престолу. А в поодиноких помісних Церквах встановляти, переносити чи зносити святкові дні, крім Апостольського Престолу, належить до патріярхальних чи архиєпископальних синодів, однак маючи належний згляд на цілу країну та на інші помісні Церкви (24).

(Спільна Пасха)

20. - Доки не дійдеться до бажаної угоди між усіма християнами про одинокий день для свякування всіма празника Пасхи, тимчасом, для плекання одности між християнами однієї і тої ж країни чи нації, доручається патріярхам чи найвищим місцевим церковним властям, щоб за однонодумною згодою та порадившись з тими, що в тому зацікавлені, прийшли до угоди про святкування празника Пасхи одного й того самого недільного дня (25).

(Церковна діяспора)

21. - Поодинокі вірні, перебуваючі поза областю чи територією власного обряду, щодо закону про священні

Конгр. для Схід. Церкви, 1957 р., дали повновласть звільняти від форми та уважнювати в основі з-за форми (на п'ять років): « поза патріярхатами - Митрополитам та іншим місцевим єрархам... що не мають вищого настоятеля поза Апост. Престолом ».

(24) Пор. св. Лев Великий, лист « *Що дуже часто* », 15 квітня 454: « *А прохання* »; св. Никифор Константинопольський, розд. 13; Синод патр. Сергія, 18 вересня 1596, кан. 17; Пій VI, Ап. лист « *Звичне батьківське* », 8 квітня 1775, і т. д.

(25) Пор. Собор Ватиканський II, конст. « *Про святу Літургію* », 4 грудня 1963.

часи, можуть пристосуватися вповні до правопорядку, що існує в місцевості, де вони проживають. В сім'ях мішаного обряду можна заховувати цей закон за одним і тим же обрядом (26).

(Церковні моління)

22. - Східні клирики та ченці, відповідно до приписів власного правопорядку й традицій, нехай правлять Хвалу Божу, що була здавна в великій пошані в усіх Східніх Церквах (27). Також і вірні, за прикладом предків, нехай побожно та по силах прикладаються до Хвали Божої.

(Літургійна мова)

23. - До патріярха спільно з Синодом або до найвищої влади кожної Церкви з Радою єрархів, належить право нормувати вживання мов у священних літургійних дійствах, а також, звітуючи до Апостольського Престолу, апробувати переклади текстів на рідну мову (28).

---

(26) Пор. Климент VIII, інстр. « *Найсвятіший* », 31 серпня 1595, § 6: « *Якщо самі греки* »; Конгр. св. Оффіціюм, 7 червня 1673, до 1 і 3; 13 березня 1727, до 1; Конгр. Поширення Віри, декрет 18 серпня 1913, арт. 33; декрет 14 серпня 1914, арт. 27; декрет 27 березня 1916, арт. 14; Конгр. для Схід. Церкви, декрет 1 березня 1929, арт. 36; декрет 4 травня 1930, арт. 41.

(27) Пор. Син. Лаодикійський, р. 347/381, кан. 18; Син. Мар Ісаака халдейців, р. 410, кан. 15; св. Нерзес з Ґлаї вірменів, р. 1166; Інокентій IV, лист « *В католицькій* », 6 березня 1254, § 8; Бенедикт XIV, конст. « *Хоча пастирська* », 26 травня 1742, § 7, ч. 5; інстр. « *Хоча в тому часі* », 4 травня 1745, §§ 42 слід. та новіші помісні синоди: Вірменів (1911), коптів (1898), маронітів (1736), румунів (1872), сирійців (1888), українців (1891).

(28) З східнього передання.

ПРО СПІЛКУВАННЯ З БРАТАМИ НЕЗ'ЄДИНЕНИХ ЦЕРКОВ

(Старання про єдність)

24. - Східні Церкви, що в єдності з Римським Апостольським Престолом, мають особливий обов'язок старатися про одність всіх християн, зокрема східніх, відповідно до засад декрету цього Священного Собору « Про екуменізм »; і то передовсім молитвами, прикладами життя, шанобливою вірністю супроти старинних східніх традицій, взаємним та кращим знанням себе, співпрацею та братнім цінуванням справ і поглядів (29).

(Об'єднання нез'єдинених)

25. - Від нез'єдинених Східніх, що під поштовхом ласки Святого Духа доходять до католицької одности, нехай не вимагається більше як потрібно для простої ісповіді католицької віри. А тому що в них збережено важне священство, східнім клирикам, які приступають до католицької одности, вільно є виконувати свій чин, відновідно до норм, встановлених відповідною владою (30).

(Спілкування з нез'єдиненими братами)

26. - Спілкування в св. Тайнах, що противиться одності Церкви, або включає формальне прийняття фальшивої науки чи небезпеку відступлення від віри, згіршення чи байдужости, є заборонене божим законом (31). Та душпастирська практика показує, зокрема щодо східніх братів, що можна і треба мати на увазі різні

---

(29) Із змісту унійних буль поодиноких східніх католицьких Церков.

(30) Це є зобов'язання соборове супроти східніх нез'єдинених братів і щодо всіх чинів якогонебудь ступня, божого чи церковного права.

(31) Ця наука важна і в Церквах нез'єдинених.

обставини поодиноких осіб, за яких ані не порушується церковну одність, ані не існують небезпеки, що їх треба уникати, а, навпаки, понаглює конечність спасіння та духовне добро душ. Тому католицька Церква, відповідно до обставин часу, місця і осіб, часто вживала та вживає лагіднішого способу поступовання, даючи всім засоби спасіння та свідчення любови між християнами, через участь у св. Тайнах та в інших священних дійствах та речах. Розваживши це, Священний Собор, « щоб не бути нам із-за строгости вироку перешкодою тим, що спасаються » (32) та щоб щораз більше плекати одність з нез'єдиненими Східніми Церквами, таку встановляє засаду поступування.

(Участь у св. Тайнах)

27. - Поставивши згадані засади, Східнім, що в добрій вірі знаходяться в роз'єднані з Церквою католицькою, якщо самохіть просять та є належно розположені, можна вділяти св. Тайни Покути, Євхаристії та Оливопомазання недужих; що більше, рівнож і католикам вільно просити ті самі св. Тайни від некатолицьких служителів, в Церквах в яких є важні св. Тайни, скільки разів потреба або справжня духовна користь це дораджували б, а доступ до священика католицького є фізично або морально неможливий (33).

(Участь у богослужбах)

28. - Також, зберігаючи ті самі засади, спілкування в священних чинностях, речах та місцях між католиками

---

(32) Св. Василій Великий, *Канонічний лист до Амфілохія,* в Патр. Грецькій, вид. Міня, том. 32, кол. 669 В.

(33) За основу злагіднення править: 1) важність св. Тайн, 2) добра віра і розположення, 3) потреби вічного спасіння, 4) неприявність власного священика, 5) виключення небезпек, що їх треба уникати, та формального приєднання до фальшивого вчення.

та східніми нез'єдиненими братами із слушної причини дозволяється (34).

(Нагляд єрархії)

29. - Цей лагідніший спосіб спілкування в святих речах з братами Східніх нез'єдинених Церков доручається чуйності та проводові місцевих єрархів, щоб вони, порадившись між собою, і, якщо зайде випадок, вислухавши думки також єрархів нез'єдинених Церков, відповідними й успішними розпорядженнями та нормами управляли цим спілкуванням між християнами.

ЗАКІНЧЕННЯ

30. - Дуже радіє Священний Собор з плідної та діяльної співпраці Східніх і Західніх Католицьких Церков та рівночасно і заявляє: всі ці правні розпорядження встановляються на сучасні обставини, доки католицька Церква та нез'єдинені Східні Церкви не дійдуть до повної спільноти.

Тим часом же всі християни, східні й західні, упрошуються, щоб гарячі та невпинні, а то й щоденні возносили до Господа молитви, щоб, за поміччю Пресвятої Богородиці, всі стали одне. Нехай моляться також, щоб на стільки християн кожної Церкви, що, хоробро визнаючи ім'я Христове, терплять та перебувають у скорбі, зійшла повнота підкріплення та потіхи Святого Духа, Утішителя.

Любіть один одного братньою любов'ю. Пошаною один одного випереджайте (Рим. 12, 10).

---

(34) Діло тут про так зв. « спілкування поза св. Тайнами ». Це є Собор, що дає це злагіднення, за збереженням того що потрібне.

Все це разом і поодикоке, що в цьому декреті наказується, подобалося Отцям. І Ми, апостольською властю, даною Нам Христом, все це, спільно з Високодостойними Отцями, в Святому Дусі потверджуємо, вирішаємо та постановляємо, і, що так соборно постановлено, на Божу славу, наказуємо проголосити.

В Римі, при св. Петрі, дня 21 місяця листопада, року 1964.

Я ПАВЛО КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ЄПИСКОП
Слідують підписи Отців.

Повідомлення

Для Декрету « Про Східні Католицькі Церкви » Найвищий Архиєрей встановив « нечинність закону » на два місяці, даючи однак патріярхам повновласть її зі слушної причини скоротити чи продовжити.

Перікль Фелічі
Архиєп. Самосатський
Свящ. Собору Генеральний Секретар

ДЕКРЕТ
«ПРО ЕКУМЕНІЗМ»

ВИГОТОВЛЕННЯ - ДИСКУСІЯ - СХВАЛЕННЯ

Соборовий декрет « *про екуменізм* » являється синтезою праці трьох соборових установ, що підходили до цієї проблеми з трьох різних штандпунктів, та знайшли спільний знаменник і синтезу, і так одержали схвалення Отців Собору.

На основі передприготовчого іспитування католицької вселенної про тематику Ватиканського Собору, волею папи Івана XXIII були визначені ділянки праці окремих Підготовчих Комісій. Богословська Комісія, що одержала завдання виготовити конституцію « *про Церкву* », не могла не узглянднити в своєму проєкті проблеми одности Церкви та змагання за її конкретне здійснення. Звідси 11-ий розділ схеми « *про Церкву* », поданої на першу сесію Собору, носив назву « *про екуменізм* » (10 листоп. 1962). Комісія Підготовча для Східніх Церков одержала виразне доручення папи Івана XXIII студіювати справу « про спосіб поєднання східніх християн не-католиків » (2 липня 1960), і випрацювала окремий проєкт під титулом « *Про однiсть Церкви: Щоб усі були одно* », переданий Отцям Собору на першу сесію, розпорядженням папи Івана XXIII з 13 липня 1962 р. Також і Підготовчий Соборовий Секретаріят по сприянню одності християн, уважав за конечне виготовити велику хартію своєї діяльности, предкладаючи Центральній Підготовчій Комісії проєкт декрету « *про католицький екуменізм* » (червень 1962).

З цих трьох проєктів, що постали паралельно і рівночасно, на першій сесії Собору був продискутований проєкт Східньої Комісії « *про однiсть Церкви: Щоб усі були одно* », в днях 27 листопада до 1 грудня 1962 р. Окремим голосуванням Собор постановив, щоб усі три проєкти були об'єднані в один документ, з узглядненням висказаних думок, усно і на письмі, та був поданий під дискусію і схвалення на наступній сесії Собору (1. 12. 1962).

Координаційна Комісія, що постала під конець першої

сесії Собору, своїм декретом з 30 січня 1963 року доручила виготовлення спільного декрету всім трьом Соборовим Комісіям спільно, тобто Комісії Богословській, Східніх Церков та Секретаріятові для одности всіх християн, під спільним титулом « *про екуменізм* ».

Протягом січня-березня 1963 скоординованою працею було виготовлено декрет « *про екуменізм* » у трьох розділах: I. Про засади католицького екуменізму (арт. 1-3), II. Про виконування екуменізму (арт. 4-11), III. Про християн роз'єднаних з католицькою Церквою: 1. Про окрему увагу для Східніх Церков (арт. 12-18), 2. Про Громади що постали від XVI століття (арт. 19-24). У цьому виді та з письмовими відмітками Отців Собору, проєкт був введений на соборову дискусію під час другої сесії Собору, дня 18 листопада 1963 р., Презесом Сх. Комісії, Кард. Чіконьяні, та пояснений що до першої частини третього розділу релятором Східньої Комісії, Преосв. Гавриїлом Букатком; про інші часті декрету звітували члени Секретаріяту. Дня 2 грудня закінчилася дискусія над проєктом декрету « *про екуменізм* ». Разом з усно висказаними заввагами та заввагами й поправками пересланими письмово, до дня 27 лютого 1964 Секретаріят одержав коло 550 відміток до тексту і на їх основі йому було доручено виготовити текст на третю сесію Собору.

На основі відміток Отців Собору був виготовлений поправлений текст декрету, прийнятий Координаційною Комісією та, дня 27 квітня 1964 р., з доручення Папи Павла VI, пересланий Отцям Собору, як матеріял третьої сесії Собору. На цьому і закінчено підготовку та дискусію над декретом.

Третя сесія Собору зайнялася схваленням декрету. Дня 5 жовтня, по відповіднім звіті, був проголосований Вступ та перший розділ декрету, з наступним вислідом: Арт. 1 (вступ): - за 2.094, проти 16; арт. 2: - за 2.081, проти 30; арт. 3: - за 2.051, проти 57; арт. 4: - за 2.056, проти 50. Цілий же розділ перший разом з вступом був схвалений (6 жовтня) більш. голосів: - за 1.926, проти 30, з застереженнями 209. Другий

розділ декрету: « про виконування екуменізму », був схвалений в основному дня 6 жовтня таким числом голосів: Арт. 5-6: - за 2.120, проти 46; арт. 7: - за 2.076, проти 92; арт. 8: - за 1.872, проти 292; арт, 9-12: - за 2.099, проти 62; цілий другий розділ проголосовано такою більшістю голосів: - за 2.174, проти 32, з застереженнями 56. Третій розділ: « про Церкви і церковні Громади роз'єднані з Римським Апостольським Престолом », був проголосований дня 7-8 жовтня з вислідом позитивним: Арт. 13: - за 2.154, проти 21; арт. 14-18: - за 2.119, проти 39; арт. 19-24: - за 2088, проти 43; цілий же розділ третій дістав таке схвалення: - за 1.843, проти 24, з застереженнями 296 голосів.

З таким основним схваленням Собору, проєкт було передано Секретаріятові для розгляду внесених поправок. Про поправки, внесені чи відкинені, Собор висказався дня 10, 11 і 14 листопада, даючи повну свою піддержку. В цих заключних голосуваннях думка Собору була така: І-ий розділ: - за 2.068, проти 47; ІІ-ий розділ: - за 2.021, проти 85; ІІІ-ий розділ: - за 1.870, проти 82.

По внесенні ще деяких менше важних поправок, в дні 19 листопада, з таким схваленням декрет « *про екуменізм* » ввійшов на торжественне засідання в дні 21 листопада 1964, на якому Отці Собору підтвердили свою думку 2.137 голосами проти 11 інших, що не схваляли декрету. Тому, на основі цієї майже однодумности Собору, Папа Павло VI прийняв декрет, його апробував та торжественно проголосив як обов'язуючий цілу Католицьку Церкву.

Синтетизуючи виготовлення соборового декрету « *про екуменізм* », можна сказати: Богословська Комісія і Секретаріят своїми підготовчими проєктами зложились на виготовлення Вступу та першого розділу, прийнятих Комісією Східньою; Комісія Східня і Секретаріят звели в одне свої підготовчі проєкти на виготовлення другого розділу; проєкти Східньої Комісії в співпраці з Секретаріятом лягли в основу третього розділу. Щодо соборо-

вої дискусії, то був вповні продискутований на Соборі підготовчий проєкт Східньої Комісії (I сесія), а згодом координований текст усіх трьох (II сесія). Пропонували дискусію Секретаріят та Східня Комісія. Схвалення Собору проходило над координованим текстом (з 1963 р.) за поправками, виготовленими Секретаріятом (1964).

Текст декрету був виданий Ґенеральним Секретаріятом і проголосований дня 21 листопада 1964 р. Дня 28 листопада 1964 « *Ль Оссерваторе Романо* » подав текст декрету з 21 листопада, в лат. мові (ч. 277), а дня 16 грудня 1964 в італійській мові (ч. 291). Окремою відбиткою появився текст Ген. Секретаріяту для масового поширення, а дня 30 січня 1965 р. (ч. 57, 1) було подане офіціяльне видання в « *Акти Апостольської Столиці* » (стор. 90-112).

В україмській мові, крім малих виїмків, повний текст появляється тут вперве, щоб дати укр. людині нагоду зазнайомитися з його змістом, важливим для цілої української християнської громади обох віровизнань: католицького і православного.

ПАВЛО ЄПИСКОП
СЛУГА СЛУГ БОЖИХ
СПІЛЬНО З ОТЦЯМИ СВЯЩЕННОГО СОБОРУ
НА ВІЧНУ ПАМ'ЯТЬ СПРАВИ

ДЕКРЕТ
ПРО ЕКУМЕНІЗМ

ВСТУП

1. - Старання про возстановлення одности між усіма християнами є одним з важніших намірів Священного Собору Ватиканського Другого. Одна бо і єдина була Христом Господом встановлена Церква, а однак багато християнських громад представляють себе людям, як правдиве наслідця Ісуса Христа; щоправда, всі себе визнають за учнів Господа, але по-різному думають та різними прямують шляхами, немовби Христос сам розділився (1). А цей власне розділ противиться і виразній волі Христовій і є згіршенням для світу, та приносить шкоду святій справі проповіді Євангелії всьому сотворінню.

Однак Господь віків, що постанови своєї благодаті щодо нас грішних мудро й терпеливо звершує, останніми часами почав обильніше збуджувати серед християн, між собою роз'єднаних, скруху сердець і бажання єдности. Цією ласкою всюди багато людей були зворушені та й між нашими роз'єднаними братами щораз ширше розгортається, за діянням ласки Святого Духа, змагання за

---

(1) Пор. 1 Кор. 1, 13.

возстановленням єдности всіх християн. В цьому русі до єдности, що називається екуменічним, беруть участь усі ті, що призивають Триєдиного Бога та визнають Ісуса Господа і Спасителя, і то не тільки одиниці й нарізно, але також об'єднані в громадах, в яких почули Євангелію та які кожний називає своєю і Божою Церквою. Майже всі, хоча й нарізно, до одної і видимої прямують Церкви, що була б справді вселенська та післана до всього світу, щоб світ навернувся до Євангелії та спасся на славу Божу.

Цей, отже, Священний Собор, розглядаючи все це з душевною радістю, після того як проголосив уже науку про Церкву, і ведений бажанням обновлення одности між усіма Христовими учнями, бажає предложити всім католикам засоби, шляхи та способи, якими вони могли б відповісти цьому Божому покликанню і благодаті.

Розділ I

ПРО КАТОЛИЦЬКІ ЗАСАДИ ЕКУМЕНІЗМУ

(Церква одна і єдина)

2. - Цим виявилася до нас любов Божа, що Син Божий єдинородний післаний був Отцем у світ, щоб, ставшивсь людиною, відкуплюючи ввесь людський рід, відродив його та зібрав в одне (2). Він же, заки приніс себе на вівтарі хреста в жертву непорочну, молив Отця за тих, що повірили, кажучи: « Щоб усі були одно, як ти, Отче, в мені, а я в тобі, щоб і вони були в нас об'єднані, щоб світ увірив, що ти мене послав » (Ів. 17, 21); а в Церкві своїй встановив чудесну Євхаристії Тайну,

(2) Пор. 1 Ів. 4, 9; Кол. 1, 18-20; Ів. 11, 52.

якою одність Церкви і вказується і здійснюється. Учням своїм дав нову заповідь взаємної любови (3), та обіцяв Духа Утішителя (4), що, як Господь і життєдавець, перебував би з ними вічно.

Піднесений відтак на хрест і прославлений, Господь Ісус зілляв обіцяного Духа, яким нарід Нового Завіту, що ним є Церква, покликав до одности віри, надії і любови та зібрав разом, як навчає апостол: « Одне тіло, один дух, а й в одній надії нашого покликання, яким ви були візнані. Один Господь, одна віра, одне хрищення » (Єф. 4, 4-5). Бо « всі ви, що в Христа христилися, у Христа одягнулися... всі бо ви один у Христі Ісусі » (Гал. 3, 27-28). Святий Дух, що замешкує в тих, що повірили та сповняє й порушує цілу Церкву, витворююе цю пречудну спільноту вірних і так тісно всіх у Христі з'єднує, що є церковної єдності Начало. Він розділяє і дарування і служіння (5), збагачуючи Церкву Ісуса Христа різними дарами « для вдосконалення святих на діло служби, будування Христового Тіла » (Єф. 4, 12).

Щоб, отже, оту святу свою Церкву встановити по всій землі і аж до кінця віків, Христос доручив колеґії Дванадцяти завдання вчити, правити та освячувати (6). Між ними вибрав Петра, на якому, по визнанні віри, постановив побудувати свою Церкву; йому обіцяв ключі царства небесного (7) та, по визнанні його любови, поручив усі вівці для утверджування в вірі (8) та упашування їх в досконалій любові (9), коли сам Ісус Христос

---

(3) Пор. Ів. 13, 34.
(4) Пор. Ів. 16, 7.
(5) Пор. 1 Кор. 12, 4-11.
(6) Пор. Мат. 28, 18-20, та Ів. 20, 21-23.
(7) Пор. Мат. 16, 19 та Мат. 18, 18.
(8) Пор. Лук. 22, 32.
(9) Пор. Ів. 21, 15-17.

навіки залишився наріжним каменем (10) і пастирем душ наших (11).

Ісус Христос через апостолів та їх наслідників, єпископів, разом з наслідником Петра як головою, через вірне проповідування Євангелії та уділювання св. Тайн, та через заряджування в любові, за діянням Святого Духа бажає, щоб народ його зростав та здосконалює його спільноту в одності: в визнаванні однієї віри, в спільному празнуванні богопочитання та в братній згоді Божої сім'ї.

Так Церква, єдине Боже стадо, немов знамено піднесене між народами (12), подаючи цілому людському родові Євангелію мира (13), в надії паломничає до мети вічної батьківщини (14).

Це і є священне таїнство Церкви, що в Христі і через Христа, через Святого Духа спричинює різнородність чинів. Найвищий приклад і глава цього таїнства є одність осіб у Святій Трійці, одного Бога Отця і Сина в Святому Дусі.

(Відношення нез'єдинених до Католицької Церкви)

3. - В цій одній і єдиній Церкві вже від початку постали деякі тріщини (15), що їх суворо ганить апостол як гідні осуду (16); а в пізніших століттях зродились більші розходження, та немалі громади відлучились від повної спільноти католицької Церкви, деколи не без вини людей з обох сторін. Та ті, що сьогодні в цих грома-

---

(10) Пор. Єф. 2, 20.

(11) Пор. 1 Петр. 2, 25; Ват. Собор I, сес. IV (1870), конст. « *Вічний Пастир* », Колекція Ляценська, 7, 482 а.

(12) Пор. Іс. 11, 10-12.

(13) Пор. Єф. 2, 17-18 та Мар. 16, 15.

(14) Пор. Петр. 1, 3-9.

(15) Пор. 1 Кор. 11, 18-19; Гал. 1, 6-9; 1 Ів. 2, 18-19.

(16) Пор. 1 Кор. 1, 11 сл; 11, 22.

дах народжуться та сповнюються віри Христової, не можуть бути оскаржені в грісі розколу, і їх братньою пошаною та любов'ю обнимає католицька Церква. Бо ті, що вірять у Христа та правильно прийняли хрищення, існують в певній, хоч і не досконалій, спільності з католицькою Церквою. Очевидно, розходження, що існують у різних видах між ними і католицькою Церквою, чи то в справах вчення, а деколи й правопорядку, чи то щодо устрою Церкви, ставлять для повної церковної спільноти немало перешкод, деколи і важливих, до яких усунення змагає екуменічний рух. Однак, оправдані з віри в хрищенні, втілюються в Христа (17), тому слушно називаються християнським ім'ям та слушно діти католицької Церкви признають їх за братів у Господі (18).

А крім цього, з елементів чи благ, що ними разом узятими будується та живиться сама Церква, деякі, і то численні і визначні, можуть бути і поза видимою огорожею католицької Церкви: записане Боже Слово, життя благодаті, віра, надія і любов та й інші внутрішні дари Святого Духа й видимі елементи: все те, що походить від Христа та до нього провадить, правно належить до єдиної Церкви Христової.

Немало також священних дійств християнської релігії вивершуються і в братів від нас роз'єднаних, що різними способами, відповідно до різних обставин кожної Церкви чи громади, без сумніву можуть зроджувати справжнє життя ласки та треба уважати їх за спосібних відкрити вступ у спільноту спасіння.

Тому і самі Церкви (19), і громади роз'єднані, хоча

---

(17) Пор. Флорент. Собор, сес. VIII (1439), декрет « *Радійте Богові* », в Мансі, 31 1055 A.

(18) Пор. Св. Августин, *На Псалом* 32, *Оповід*. II, 29, в Мінь, Патр. Лат., 36, 299.

(19) Пор. Лятеран. Собор IV (1215), конст. IV, в Мансі, 22 990; Ліонський Собор II (1274), визнання віри Михайла Палеолога, в Мансі, 24, 71 E; Флорент. Собор, сес. VI (1439), декрет « *Радіє небо* », в Мансі, 31, 1026 E.

й уважаємо, що вони мають браки, не є позбавлені в містерії спасіння свого значення та ваги. Дух Христа не відмовляється уживати їх як засобів спасіння, яких сила походить від самої повноти благодати і правди, що доручена католицькій Церкві.

А однак роз'єднані від нас брати, чи то одинично, чи то їх Церкви та громади, не втішаються тією одністю, що її Ісус Христос бажав уділити всім тим, що їх зібрав в одне тіло та відродив у нове життя та співоживив, а яку Священне Писання та шанигідне Передання Церкви виразно проголошують. Бо тільки через єдину католицьку Церкву Христову, що є загальною допомогою спасіння, можна досягти повноту засобів спасіння. Одному бо апостольському зборові, якому проводить Петро, віримо, Господь доручив усі скарби Нового Завіту, для створення одного Тіла Христового на землі, і до якого треба, щоб були втілені всі, хто належить уже якоюсь мірою до Народу Божого. Цей же народ в часі своєї земської мандрівки, хоча в своїх членах підпадає гріховності, то однак зростає в Христі та поступає під проводом Божим, відповідно до Його недослідимих плянів, аж доки в радості не дійде до повноти вічної слави в небесному Єрусалимі.

(Екуменічний рух)

4. - Тому, що сьогодні в багатьох країнах світу, під подихом ласки Святого Духа, багато є зусиль молитвою, словом і ділами, щоб дійти до тієї повноти єдности, що її бажає Ісус Христос, заохочує цей Священний Собор усіх католиків, щоб вони, спостерігаючи знаки часів, пильно брали участь в екуменічному ділі.

Під « екуменічним рухом » треба розуміти ці дії та ініціятиви, що постають та організуються відповідно до різних потреб Церкви та обставин часів для сприяння одності всіх християн, як наприклад: найперше, усякі зусилля, щоб вилучити з ужитку всі слова, погляди та

вчинки, що не відповідають по-правді та слушності обставинам нез'єдинених братів, і тому утруднюють взаємні відносини з ними; далі, діялог між добре вишколеними знатоками на спільних конференціях, зорганізованих між різними Церквами та громадами, в дусі релігійному, в якому кожний виклав би глибше науку власної спільноти та ясно з'ясував її характер. Бо через такий діялог усі здобуватимуть правдивіше знання вчення й життя обох громад, а з ним і слушну взаємну пошану; а також ті громади осягнуть цю ширшу співпрацю в усякого роду службі на спільне добро, що її вимагає християнська совість, та зійдуться разом, як і личить, в однодушній молитві. Вкінці, усі прослідять свою вірність Христові в справах Церкви, і, як треба, піднімуться мужньо праці над оновленням та реформою.

Те все, якщо робитиметься розсудно та терпеливо вірними католицької Церкви під доглядом своїх пастирів, допоможе справедливості і правді, згоді і співпраці, братерству та єдності; щоб з часом цим шляхом, переборовши перешкоди, що перепинюють досконалу церковну спільноту, всі християни, в спільному празнуванні Пресв. Євхаристії, зійшлись разом в одності одної і єдиної Церкви, що її Христос спочатку дав своїй Церкві, а яка, як віримо, знаходиться незнищима в Церкві католицькій, та, сподіємося, зростатиме щораз, аж до кінця віків.

Очевидним однак є, що діло приготування та поєднання тих одиниць, що бажають повної католицької спільноти, по своїй природі різниться від екуменічних починів; однак немає між ними якоїсь противорічности, бо обі справи походять з подивугідної постанови Божої.

Вірні католики в екуменічному ділі безперечно повинні старатися про роз'єднаних братів, молячись за них порозуміваючись в церковних справах, спрямовуючи до них перші кроки. Та передовсім самі вони щиро й уважно повинні розважити те, що в католицькій таки

сім'ї треба відновити та зробити, щоб їх життя дало вірніше і ясніше свідчення про науку й установи, що їх дав Христос через апостолів.

Бо хоча Церква католицька є збагачена всією Богом об'явленою правдою та всіма засобами благодаті, то однак її члени не всі живуть за належною ревністю так, що обличчя Церкви не належно блистить братям, від нас роз'єднаним, та цілому світові та й припізнюється зріст царства Божого. Тому всі католики повинні прямувати до християнської досконалости (20) та кожний, відповідно до свого стану, змагати, щоб Церква, носячи в своїм тілі смирення та умертвління Ісуса (21), щораз більше очищувалась та оновлялась, доки Христос не появить собі її славною, що не має ні плями ні зморшки (22).

Зберігаючи в тому, що конечне, одність, усі в Церкві відповідно до дарування кожному даного, так у різних формах життя духовного та правопорядку, як і в різновидності літургійних обрядів, що більше, навіть у богословському опрацюванні об'явленої правди нехай збережуть відповідну свободу; а в усьому нехай плекають любов. Таким бо способом поведінки вони щораз більше покажуть і справжній католицизм, і заразом апостольськість Церкви.

З другої сторони треба, щоб католики з радістю признали та цінували справдешні християнські блага, що походять з спільної спадшини, що знаходяться в наших від нас відділених братів. Слушно та спасительно є признавати скарби Христові та діла чеснот в житті інших, що дають свідчення Христові, часом аж до проливу крови. Бо Бог є чудний та подиву гідний в ділах своїх.

Та й не слід поминати, що все те, що ласкою Святого

---

(20) Пор. Як. 1, 4; Рим. 12, 1-2.
(21) Пор. 2 Кор. 4, 10; Фил. 2, 5-8.
(22) Пор. Єф. 5, 27.

Духа збувається в наших роз'єднаних братів, може також причинитися до нашого збудування. Щонебудь є справді християнське, ніколи не може противитися істинним благам віри, а, навпаки, завжди може вчинити те, що таїнство Христа і Церкви досконаліше досягається.

Однак розділ між християнами є перешкодою для Церкви, щоб вона могла належно розгорнути в діло повноту католицькости собі питомої в тих дітях, що їх, хоча й приєднала собі хрищенням, то однак є вони відлучені ще від своєї повної спільноти. Що більше, і для самої Церкви є тяжче виявити вповні в життьовій дійсності повноту католицтва під кожним оглядом.

Цей Священний Собор з радістю спостерігає, як щораз більше зростає участь вірних католиків в екуменічній дії та поручає її єпископам у цілому світі, щоб пильно її плекали та второпно нею кермували.

Розділ II
ПРО ВИКОНУВАННЯ ЕКУМЕНІЗМУ

5. - Старання про обновлення єдности належить до цілої Церкви, так до вірних як і до пастирів та зобов'язує кожного відповідно до власної чесноти, чи то в щоденному християнському житті, чи в богословських та історичних дослідах. Це старання вже до якоїсь міри об'являє існування братньої злуки між християнами та провадить до повної і досконалої одности по Божій милості.

(Оновлення в Церкві)

6. - Тому що всяке оновлення Церкви (23) полягає основно в збільшеній вірності її покликанню, тому то з тієї причини й екуменічний рух змагає до нього. Церква

---

(23) Пор. Лятеранський Собор V, сес. XII (1517), конст. « *Постановив* », в Мансі, 32, 988 B-C.

на своєму шляху є покликана Христом до цього постійного оновлювання, якого вона постійно потребує, як людська і земська інституція; так що, якби і щось, відповідно до обставин часів і справ, було менше вірно збережене чи то в обичаях, чи то в церковнім правопорядку, чи то навіть у способі викладу свого вчення, - що його слід докладно відрізнити від скарбниці віри, - нехай у слушний час вправно та належно буде оновлене.

Це, отже, оновлення має визначне екуменічне значення. А різнородні оті прояви життя Церкви, що ними це оновлення вже здійснюється, - як ось біблійний та літургічний рух, проповідування Слова Божого й катехизація, апостолят мирян, нові види чернечого життя, духовість подружжя та соціяльна дія Церкви, - можна уважати запорукою та передвісником, що звіщають знаменито майбутній поступ екуменізму.

(Навернення сердець)

7. - Немає справжнього екуменізму без внутрішнього навернення. Бо з відновлення духа (24), з самозречення та з найсвобіднішого вияву любови походять та назрівають бажання єдности. Тому в Божого Духа треба нам благати ласки щирого самовідречення, смирення та лагідности в служінні та духа братньої великодушности до інших. « Отож, благаю вас », каже апостол народів, « я, Господній в'язень, поводитися достойно покликання, яким вас візвано, в повноті покори й лагідности, довготерпеливістю, терплячи один одного в любові, стараючись зберігати єдність духа зв'язком миру » (Єф. 4, 1-3). Ця заохота передовсім відноситься до тих, що були поставлені в священний чин для того, щоб продовжувалася місія Христа, який прийшов між нас « не для того, щоб йому служили, але послужити » (Мат. 20, 28).

---

(24) Пор. Єф. 4, 24.

Також і щодо провин проти одности, важне свідчення св. Івана: « Коли скажемо, що ми не згрішили, чинимо Його неправдомовним, і слова Його в нас немає » (1 Ів. 1, 10). Тому смиренною молитвою просимо в Бога та в нез'єдинених братів прощення, так як і ми прощаємо нашим винуватцям.

Нехай пам'ятають усі християни, що тим краще допомагатимуть в об'єднанні всіх християн, ба навіть його виконуватимуть, чим чистіше старатимуться вести життя, відповідне до Євангелії. Чим тіснішою спільнотою будуть злучені з Отцем, Словом і Духом, тим легше та глибше могтимуть збільшити взаємне братерство.

(Однодушна молитва)

8. - Цю скруху серця та святість життя, разом з приватними та публічними молiннями за єдність християн, треба вважати немов душею цілого екуменічного руху та й слушно можна назвати їх духовним екуменізмом.

Вже є в звичаю серед католиків прибігати до тієї молитви за одність Церкви, що її сам Спаситель в навечір'я своєї смерти просив гарячою молитвою в Отця: « Щоб усі були одно » (Ів. 17, 21).

В деяких окремих обставинах, як, наприклад, моління встановлені « за одність », чи на екуменічних з'їздах є дозволене, ба навіть побажане, щоб католики з роз'єднаними братами єднались у молитві. Такі спільні молитви є дуже успішним засобом для виєднання ласки об'єднання та справжнім виявом тих узлів, що ними ще залишилися зв'язані католики з нез'єдиненими братами: « Бо де двоє або троє зібрані в моє ім'я, там я серед них » (Мат. 18, 20).

А однак спілкування в святих Тайнах не можна вважати нерозбірливо вживаним засобом для відновлення єдности християн. Це спілкування залежить передовсім

від двох засад: від виявлення одности Церкви та від участи в середниках благодаті. Виявлення одности в більшості забороняє спілкування. Потреба благодаті деколи його допоручає. Про конкретний спосіб поведінки, з узглядненням усіх обставин часу, місця й осіб, второпно нехай вирішить місцева єпископська влада, хіба було б інакше постановлено єпископською конференцією, по засадах власних статутів, або Апостольським Престолом.

(Братнє взаємопізнання)

9. - Треба пізнавати духа нез'єдиненх братів. До цього є конечні студії, в дусі прихильности та правди. Католики, відповідно приготовані, нехай стараються здобути краще знання науки й історії, життя духовного і богопочитання, релігійної психології та культури, що є питомі нез'єдиненим братам. Для осягнення цього є дуже помічними, з обох сторін, спільні конференції, передовсім для досліджування богословських питань, на яких обі сторони поступають як рівний з рівним, якщо тільки ті, що в них беруть участь під наглядом єпископів є справді знатоками справи. З такого діялогу стане виразнішою справдешня настанова католицької Церкви. Цим шляхом і думка нез'єдинених братів краще пізнається та й їм буде викладена відповідніше наша віра.

(Екуменічний вишкіл)

10. - Виклади священної богословії та інші науки, передовсім же історичні, треба подавати і під аспектом екуменічним, щоб тим краще відповідали вони правдивій дійсності.

Багато бо залежить на тому, щоб майбутні пастирі та священики знали богословію як раз у такий спосіб випрацьовану, а не полемічно, зокрема в тому, що тичиться відносин нез'єдинених братів до католицької Церкви.

Бо від формації священиків залежить якнайбільше

потрібний вишкіл та духовне формування і вірних і ченців.

Треба також, щоб католики, що працюють в місійному ділі на тих самих землях що й інші християни, передовсім сьогодні, знали ті справи й ті плоди, що постають для їхнього апостоляту з екуменізму.

(Спосіб викладу науки віри)

11. - Спосіб і метода викладу католицької віри ніяк не повинні бути перешкодою для діялогу з братами. Треба, щоб ціле вчення викладалось зовсім ясно. Ніщо не є так далеке від екуменізму як отой фальшивий іренізм, із-за якого чистота католицької науки може потерпіти шкоду та її певний і первісний змисл може затемнитися.

Рівночасно треба, щоб віра католицька була викладена глибше та правильніше, способом та мовою, що могли б бути справді зрозумілі для нез'єдинених братів.

Крім того, в екуменічному діялозі католицькі богослови, придержуючись католицького вчення, в дискусіях з нез'єдиненими братами про божі таїнства, повинні поступати з любов'ю правди, добросердечністю та смиренням. В порівнюванні обопільного вчення нехай пам'ятають, що існує певний лад, тобто єрархія правд католицької науки, тому що різний є їхній зв'язок з основами християнської віри. Таким чином простелиться дорога на якій, в братньому суперництві, всі старатимуться про глибше пізнання та ясніше виявлення недослідимих багатств Христових (25).

(Співпраця з нез'єдиненими братами)

12. - Нехай всі християни перед лицем усіх народів визнають віру в Триєдиного Бога, в воплоченого Сина

---

(25) Пор. Єф. 3, 8.

Божого, нашого Спасителя і Господа, і, у взаємній пошані, спільним зусиллям нехай дають свідчення нашої надії, яка ніколи не заводить. Тому, що в наші часи наладнується широка співпраця в справах соціяльних, всі взагалі люди покликані до цього спільного діла, а передовсім ті, що вірять в Бога, найбільше ж усі християни, назнаменовані ім'ям Христовим. Співпраця всіх християн в живий спосіб виявляє цю злуку, що нею вони між собою вже сполучені, та повніше насвітлює обличчя Христа, що прийшов послужити. Треба, щоб ця співпраця, вже встановлена серед багатьох народів, щораз більше здосконалювалася, в тих передовсім країнах, де діє соціяльна та технічна еволюція, і то чи в належній оцінці гідности людської особи, чи в плеканні блага миру, чи в пристосуванні євангелії до соціяльних відносин, чи також в уживанні різнородних засобів проти лихоліття наших часів, таких як голод, стихійні нещастя, неграмотність і нужда, недостача помешкань та нерівний розподіл матеріяльних благ. Такою співпрацею всі ті, що вірують в Христа, легше можуть навчитися як вони повинні одні одних краще знати, більше цінити, а так і простелиться шлях до єдности християн.

Розділ III

ПРО ЦЕРКВИ ТА ЦЕРКОВНІ ГРОМАДИ, НЕЗ'ЄДИНЕНІ З АПОСТОЛЬКИМ РИМСЬКИМ ПРЕСТОЛОМ

13. - На два передовсім роди роздорів в незшитім хітоні Христовім звертаємо наші очі. Перші з них постали на Сході, чи то з опору до догматичних формул Соборів Єфезького та Халкидонського, чи то в пізніших часах, через розірвання церковної спільноти між патріярхами східніми та Римським Престолом. А інші, чотири століття пізніше, постали на Заході з тих подій, що нази-

вають загально Реформацією. Звідси багато чи то національних, чи то релігійних громад розійшлося з Римським Престолом. Між тими, в яких частинно залишились католицькі традиції та устрій, окреме місце займає Громада англіканська. Між цими різними поділами існують дуже великі різниці не тільки походженням, місцем чи часом, але передовсім самою природою та вагомістю справ, що відносяться до віри та церковного устрою. Тому то цей Священний Собор, ані не применшуючи різні обставини різних християнських громад, ані не знецінюючи тих зв'язків, що між ними залишились, не зважаючи на розділ, для второпної екуменічної дії постановив предложити такі спостереження.

I. - Про окрему увагу для Східніх Церков.

(Питоменності думання й історії)

14. - Церкви Сходу і Заходу довгі століття йшли своєю власною дорогою, сполучені однак братньою спільнотою віри та священнодійств, з тим, що за спільною згодою Престіл Римський вирішував, якщо поставав між ними якийсь спір про віру чи правопорядок. Священному Соборові приємним є, між іншими важливими справами, пригадати всім, що на Сході проквітали численні помісні чи місцеві церкви, між якими перше місце займають Церкви патріярхальні, з яких немало хваляться своїм апостольським походженням. Тому між Східніми переважало і переважає старання і журба зберегти оті братні відносини в вірі та в спільноті любови, що повинні процвітати між помісними Церквами немов між посестрами.

Не треба й забувати також, що Східні Церкви вже з самого початку мають багатство, з якого зачерпнула багато Церква Заходу в справах літургійних, в духовному переданні та в правному порядку. Та й це не можна недоцінювати, що основні догмати християнської віри

про св. Тройцю та про Слово Боже, воплочене з Діви Марії, були визначені на Вселенських Соборах, що відбулись на Сході. Для збереження тієї віри ці Церкви багато і витерпіли, і ще тепер страждають.

Передана апостолами спадщина була сприйнята в різних формах та різними способами й від самих початків Церкви була вона різно то тут то там пояснювана, також із-за відмінности психіки та обставин життя. Тому то те все, крім зовнішніх причин, та й із-за браку також взаємного зрозуміння і любови, дало притоку до роздорів.

Тому й цей Священний Собор закликає всіх, але передовсім тих, що наміряють працювати над возстановленням повної побажаної спільноти між східніми Церквами та католицькою Церквою, щоб мали вони належну увагу на окремі обставини, серед яких зародились та зросли Церкви Сходу та на ті відносини, які існували між ними та Престолом Римським та нехай витворять собі належну про це все думку. Дотримуючись цього докладно, причиняться дуже багато для наміченого діялогу.

(Літургійні й духовні традиції)

15. - Всім також є відоме, якою любов'ю східні християни празнують літургійні священнодійства, а передовсім євхаристійні, як джерело життя Церкви та завдаток будучої прослави, через які вірні, об'єднані навкола єпископа, маючи доступ до Бога Отця через Сина, воплочене Слово, що страждав та був прославлений, у сшесті Святого Духа, доступають спільноти з Пресвятою Тройцею, ставши « учасниками божої природи » (2 Петр. 1, 4). Тому через відправу Євхаристії Господньої в цих поодиноких Церквах, Церква Божа будується та росте (26) та через співслужіння об'являється і їх спільнота.

---

(26) Пор. св. Іван Золотоуст, *На Йоана гом. 46*, Мінь, Патр. Гр., 59, 260-2.

В цьому літургійному почитанні Східні величавими піснями прославляють Марію Вседіву, що її Вселенський Єфезький Собор проголосив торжественно Пресвятою Богородицею, щоб справді визнати Христа Сина Божого за Сина Чоловічого, дійсно і властиво, відповідно до Священного Писання; а також співпрославляють і багатьох Святих, а між ними і Отців вселенської Церкви.

Тому ж, що ці Церкви, хоча і нез'єдинені, мають важні св. Тайни, а зокрема, через апостольське наслідця, Священство та Євхаристію, через які вони з нами зв'язані ще дуже тісними відносинами, деяке спілкування в св. Тайнах, у пригожих обставинах та за апробатою церковних властей, не тільки що є можливе, але й дораджується.

На Сході також знаходяться багатства тих традицій духовних, що виявилися передовсім у чернецтві. Там бо від славних часів Святих Отців процвітала ота монаша духовість, що згодом перейшла й на Захід і з якої, немов із джерела, взяла початок латинська чернеча інституція та й одержала згодом нову силу й наснагу. Тому пильно допоручається, щоб католики частіше прикладались до тих духовних скарбів східніх Отців, що підносять цілу людину до розважання речей божих.

Нехай усі знають, що знати, шанувати, зберігати та плекати цю багатюшу східню літургічну та духовну спадщину, є дуже важливе для вірного зберігання повноти християнської традиції та для досягнення поєднання між східніми та західніми християнами.

(Окремішній правопорядок)

16. - Крім того, вже від перших часів Східні Церкви рядились власним правопорядком, встановленним Святими Отцями та Синодами, навіть Вселенськими. Тому ж, що одності Церкви ніяк не перешкоджає, ба навіть збільшує її честь та спричинюється немало до виповнення

її місії деяка різнородність обичаїв та звичаїв, як сказано вище, Священний Собор, щоб усунути всякий сумнів, заявляє, що Східні Церкви, пам'ятаючи на конечну одність цілої Церкви, мають власть рядитися власними правопорядками, як такими, що відповідають краще вдачі своїх вірних та відповідніші для добра духовного. Досконале зберігання цієї засади, що не завжди була збережена, відноситься до тих справ, що належать до безперечних передумов для возстановлення єдности.

(Власна богословська спадщина)

17. - Те, що було вище сказане про правну різновидність, те саме вгодно нам заявити і про різний виклад богословського вчення. Бо для досліджування об'явленої правди, різні було вжито на Сході і на Заході методи та заходи для пізнавання та визнавання речей божих. Тому немає чому й дивуватися, що деякі сторінки об'явлених таїнств деколи відповідніше пізнаємо та краще насвітлюємо з одної сторони ніж з другої, так що тоді радше треба говорити, що різні богословські формулки часто себе взаємно доповняють, як собі противляться. Що ж відноситься до первісних східніх богословських традицій, то треба признати, що вони в визначний спосіб основуються на Святому Письмі, в літургійному житті плекаються та висказуються, кормляться живою апостольською традицією та письмами східніх Отців і духовних письменників, та змагають до праведного устрою життя, що більше, навіть до досконалого контемплювання християнської правди.

Цей Священний Собор, дякуючи Богові за те, що багато східніх синів католицької Церкви, що сторожать цю спадщину та бажають уживати її повніше й чистіше, вже жиють в повній спільноті з братами, які плекають західню традицію, заявляє, що ціла та духовна, літургійна, дисціплінарна та богословська спадщина в різних

своїх традиціях належить до повної католицькости та апостольськости Церкви.

(Заключний заклик)

18. - Розваживши це все, цей Священний Собор поновлює те, що попередні священні Собори та Римські Архиєреї були заявили, тобто, що для обновлення та збереження спільноти й одности треба: « ніякого більше не накладати тягару крім цього необхідного » (Діян. 15, 28). Також дуже бажає, щоб для її ступневого досягнення всі докладали старань у різних інститутах та формах життя Церкви, передовсім же молитвою та братнім діялогом про вчення та більше пекучі потреби душпастирства нашого століття. Так само пастирям та вірним католицької Церкви поручає потреби тих, що не живуть на Сході, але далеко від своєї батьківщини, щоб зростала між ними братня співпраця в дусі любови, усуваючи всякого духа полемічного ревнування. Якщо це діло з цілою душею плекатиметься, Священний Собор сподіється, що, усунувши стіну, яка ділить західню і східню Церкви, постане єдине пристановище, скріплене наріжним каменем, Ісусом Христом, що створить з двох одне (27).

II. - Про західні нез'єдинені Церкви та церковні Громади.

(Окремішні обставини)

19. - Церкви та церковні Громади, що в часі тяжкої кризи, яка почалась на Заході з кінцем середнєвіччя, взяли свій початок, або й пізнішими століттями роз'єднались від Апостольського Римського Престому, окремим

---

(27) Пор. Флорент. Собор, сес. VI (1439), дефініція « *Радіє небо* », в Мансі, 31, 1026 E.

спорідненням та відносинами злучені з католицькою Церквою, із-за того співжиття в церковній спільноті християнського народу продовж віків.

Тому, що ці Церкви та церковні Громади з-за їх різного походження, науки та життя духовного не тільки чимало різняться від нас, але також між собою, визначити їх належно - справа не легка, і її тут не думаємо починати.

Хоча екуменічний рух та бажання миру з Церквою католицькою ще не всюди належно скріпились, маємо однак надію, що зчасом у всіх зросте екуменічне думання та взаємна пошана.

Однак треба признати, що між цими Церквами та Громадами та між Церквою католицькою існують дуже великі розходження, не тільки характеру історичного, соціологічного, психологічного, культурного, але передовсім щодо пояснювання об'явленої правди. Щоб однак тим легше, не зважаючи на ці розходження, можна встановити екуменічний діялог, в дальшому хочемо внести дещо, що могло б стати і повнинно б стати основою та заохотою до цього діялогу.

(Визнавання Христа)

20. - Наша думка звертається передовсім до тих християн, що явно визнають Ісуса Христа як Бога і Господа та одинокого посередника між Богом і людьми, на славу одного Бога, Отця і Сина і Святого Духа. Знаємо, що немалі існують розходження від науки католицької Церкви про Христа, Слово Бога воплочене, та про діло спасіння, а звідси і про таїнство та служіння Церкви, і про ролю Марії в ділі спасіння. Радіємо однак, бачачи, що нез'єдинені брати змагають до Христа як до джерела і центру церковної спільноти. Порушувані бажанням злуки з Христом, щораз більше вони принукувані шукати одности та давати свідчення своєї віри всюди і перед усіма народами.

(Вивчання Св. Письма)

21. - Любов, пошана та майже культ Святого Писання принукують наших братів до постійного та пильного вивчування Священних Сторінок: бо Євангелія це « сила Божа на спасіння кожному, хто вірує: перше юдеєві, а потім грекові » (Рим. 1, 16).

Призиваючи Святого Духа, в самому Святому Писанні шукають Бога, немов промовляючого до них в Христі, проповідуваному через пророків, у воплоченому для нас Слові Божому. В них розважають життя Христа та все те, що Божественний Учитель навчив та виконав на спасіння людей, передовсім же таїнство його смерти та воскресіння.

Та хоч нез'єдинені з нами християни признають божий авторитет Святим Книгам, то інакше як ми - різні однак нарізно - думають про відношення між Святим Письмом і Церквою, в якій, по католицькому вченні, автентичний учительський уряд займає окреме місце в викладанні та проповіданні писаного Слова Божого.

Та мимо того, Священні Слова в самому діялозі є визначним засобом у могутніх руках Божих для досягнення тієї одности, що її Спаситель предложив усім людям.

(Життя сакраментальне)

22. - Святою Тайною хрищення, якщо відповідно до Божої установи та з належним розположенням душі приймається, людина справді втілюється Христові розп'ятому та прославленому, й відроджується до участі життя Божого, відповідно до отого слова апостола: « Поховані з ним у хрищенні, з ним ви разом також воскресли, вірою в силу Бога, який воскресив його з мертвих » (Кол. 2, 12) (28). Отже, хрищення становить сакраменталь-

---

(28) Пор. Рим. 6, 4.

ну зв'язь одности між усіма, що через нього є відроджені. Але хрищення по собі є тільки началом і початком, тому що воно ціле змагає до осягнення повноти життя в Христі. Так то хрищення є спрямоване до повного визнання віри, до повного вчленування в інституцію спасіння, як це бажав Христос, до повного вчленування в євхаристійну спільноту.

Нез'єдинені з нами церковні Громади, хоча недостаточною є їх злука з нами, що випливає з хрищення, та хоч і віримо, що вони, передовсім із-за браку св. Тайни священства, не зберегли повної та первісної істотности євхаристійного Таїнства, то однак, коли святкують у Святій Вечері пам'ять смерти і воскресіння Господа, визнають, що в спільноті Христовій є життя, та вижидають славного Його явління. Тому треба, щоб наука про Господню Вечерю, про інші св. Тайни та богопочитання, як і про церковні служби була предметом діялогу.

(Життя християнське)

23. - Християнська поведінка цих братів кормиться вірою в Христа, та пособлюється ласкою хрищення та слуханням Слова Божого. Проявляється: в приватних молитвах, в біблійних розважаннях, в житті християнської сім'ї, в пошанівку громади, зібраної на Божу славу. А крім того, і культ їх не раз виявляє замітні складники давньої спільної літургії.

Віра, що нею вірують у Христа, приносить плоди в славослов'ї та благодаренні за добродійства одержані від Бога; до того долучується і живе відчуття справедливости та щира любов до ближнього. А ця творча віра немало видала інституцій для облегшення духовної і тілесної нужди, для виховання молоді, для гуманнійших соціяльних відносин, для встановлення загального миру.

А якщо багато між християнами не так само розу-

міють Євангелію в моральних справах як католики, та й не такі самі приймають розв'язки трудніших справ сьогоднішної суспільности, то однак, так як і ми, хочуть держатись слова Христового, як джерела християнської чесноти, та слухати наказу апостола: « Все, щоб ви тільки говорили й робили, - все чиніть в ім'я Господа Ісуса, дякуючи Богові через нього » (Кол. 3, 17). Звідси екуменічний діялог може взяти свій початок у справі морального пристосування Євангелії.

(Заключення й престорогі)

24. - Так по коротко викладених умовах, за яких треба виконувати екуменічну дію, та засад, що ними вона повинна кермуватись, з довір'ям глядимо в майбутнє. Цей Священний Собор заохочує вірних, щоб здержувались від усякої легкодухости та невторопної ревности, що могли б пошкодити справжньому прогресові до єдности. Бо їхня екуменічна дія не може бути інакшою як вповні і щиро католицькою, тобто вірна правді, що її ми прийняли від апостолів та Отців, та відповідаюча вірі, що її завжди визнавала католицька Церква, та прямуюча до тієї повноти, що нею Господь бажає, щоб з бігом часів збагачувалось Його Тіло.

Цей Священний Собор наполегливо бажає, щоб почини дітей католицької Церкви, злучені з починами братів нез'єдинених, поступали вперед, аби лиш не ставити перешкод на шляхах Провидіння та не перешкоджувати майбутнім побудженням Святого Духа. Крім того заявляє, що він свідомий, що ця свята постанова об'єднати всіх християн в одній і єдиній Церкві Христовій перевищує людські сили та спроможності. Тому вповні покладає свою надію на молитву Христа за Церкву, на любов Отця до нас, та на силу Святого духа. « Надія ж не засоромить, бо любов Бога влита в серця наші Святим Духом, що нам даний » (Рим. 5, 5).

* * *

Все це разом і поодиноко, що в цьому декреті наказується, подобалося Отцям. І Ми, апостольською властю, даною Нам Христом, все те, спільно з Високодостойними Отцями, в Святому Дусі потверджуємо, вирішуємо та постановляємо, і, що так соборно постановлено, на Божу славу, приказуємо проголосити.

В Римі, при св. Петрі, для 21 місяця листопада, року 1964.

Я ПАВЛО КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ЄПИСКОП
Слідують підписи Отців.

СЛОВО ПАПИ ПАВЛА VI

НА ЗАКІНЧЕННЯ III СЕСІЇ ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ

Шановні Брати,

По двох місяцях, повних зусиль і братніх трудів, складаємо Богові подяку за щасливе проведення Вселенського Собору Ватиканського Другого, якого третю трудну сесію закінчуємо цим торжественним і священним збором. Справді, ми зобов'язані обов'язком поручати Богові наші душі, пам'ятаючи й радіючи з цього добродійства, яке дав нам окремим своїм даром, що могли ми взяти участь у цій провидінній та гідній історії події, що більше, за те, що ми самі, мавши в ньому смиренну, щасливу участь, дали йому силу, значення та повноту. Треба справді, щоб ми послухали цього слова Господнього, сказаного немов до нас: « Ваші ж очі щасливі, бо бачать, та й ваші вуха, бо чують » (1) Ось стоїть перед очима нашого духа Свята Церква Божа, що представлена тут у своїх Пастирях, за якими стоять їхні стада; і ця Церква божественно була зібрана разом силою нашого слова. Ось єрархія католицька, до якої належить навчати та кермувати святий народ Божий; вона зібралась тут на одне місце, одним почуванням душевним дише, однією молитвою, однією вірою, однією любов'ю, що є в устах та в серці; ось цей незрівнянний збір, що його ніколи не перестаємо подивляти, та й ніколи не зможемо його забути, бо він прямує до слави Отця і Сина і Святого Духа, старається, роздумуючи про благословенну вістку Об'явлення, зглибляти його справжнє та глибоке значен-

---

(1) Мат. 13, 16.

ня; ось зібрані в одне люди, далекі як ніхто інший від шукання власної і пустої користі, як ніхто інший віддані свідченню про Божу правду; люди, немічні, що правда, та не вільні від помилок, але переконані в тому, що вони можуть проголошувати правди, які не можуть бути оспорювані і яким немає кінця; люди, скажемо, діти цього віку і цієї землі, але піднесені понад час і понад землю, щоб прийняти на свої рамена тягарі братів своїх, та провадити їх до духовного спасіння; люди, обдарені бажанням вповні посвятити себе, запалені любов'ю, що є більша як і самі серця, в яких вона палає, в змаганні, що видається майже одчайдушним, але воно сполучене з спокійним довір'ям, щоб шукати змислу людського життя й історії та дати їм силу, велич, красу, одність в Христі; в Христі Господі, єдинім! Це викликає подив, Шановні Брати, що є тут приявні; це викликає подив, люди, що з зовні споглядаєте на нас. Чи могли б ми колись побачити видовище більше, святіше, більш зворушуюче духа, торжественніше?

А збільшується ще радість наша, коли під конець цієї соборової сесії, що її закінчуємо, тільки побіжно пригадаємо собі ці справи, що про них велися дискусії, та які було і постановлено: продискутована та викладена була наука про Церкву; так повною стала праця Вселенського Собору Ватиканського Першого, поскільки відноситься до науки; прослідженo таїнство Церкви та Божий замисел про основні її установи.

Знову повторюємо: Дякуємо Богові за щасливий вислід та дозволяємо, щоб наші серця сповнилися радістю: бо в майбутності легше розумітимемо божу думку відносно таїнственного Тіла Христового, а з цього знання могтимемо брати ясніші та певніші норми для життя Церкви, а то й більші сили, що ними невпинно спомагатимемо її змагання, щоб людей привести до спасіння, та ширшу і надію — для поступу царства Христового в світі. Тому, благодарім Господа!

Багато треба б часу, щоб говорити про доконане діло: про побожну і стислу студію для того, щоб усе вповні було згідне з правдою, яка знаходиться в Святому Писанні та з справжнім Переданням Церкви; про працю над тим, щоб знайти внутрішню силу та основну правду про конститутивне право самої Церкви, щоб розрізнити між тим, що є непорушне і певне і тим, що виводиться з природних заложень та правосильного розвитку; вкінці, про всесторонні змагання, щоб насвітлити таїнство Церкви, щоб відповідним міркуванням насвітлити життя Таїнственного Тіла Христового в усіх його частинах, в усіх його служіннях, в усіх цілях, що їх має досягнути.

А однак найтяжчий та найбільш пам'ятний розділ цієї духовної праці з певністю є в тому, що відноситься до вчення про єпископів; тому нехай вільно буде нам про цей вагомий розділ сказати те, що думаємо.

Ось що бажаємо сказати: Ми є вдоволені, що це вчення було продискутоване з відповідною шириною студій та дискусій та й не з меншою ясністю висновків. Бо треба було, щоб Вселенський Собор Ватиканський Перший був доповнений. І до того надійшов і відповідний час; цього ж власне вимагали і богословські студії, що зросли й розвинулися в наших часах, і поширення католицької Церкви в цілому світі, і ті питання, що їх предложено до розв'язки Церкві, та що постають з щоденної душпастирськкої праці, і, вкінці, побажання багатьох єпископів, які дожидали вияснення науки, що відноситься до них. Відповідний був і прийнятий спосіб, щоб це зробити; і тому ми не вагаємося, - беручи до уваги вияснення, що були приложені для пояснення слів, чи для визначення богословської сили предложеного вчення, відповідно до думки Собору, - кажемо: ми ніяк не вагаємося, за Божою допомогою, проголосити цю Конституцію про Церкву.

А найліпшим поясненням до цього проголошення, здається, буде те , що через неї взагалі не була змінена

передана наука. Що хотів Христос, того і ми хочемо. Що було залишилось, що бігом століть вчила Церква, те саме і ми навчаємо. Тільки те, що передше було заключене в життьовій дії, тепер виражається і ясним ученням; те, що досіль підпадало роздумуванням, дискусіям та, частково, і спорам, тепер вкладено в певну научну формулу. Можемо справді визнати, що, з постанови Божого Провидіння, возсіяла нам світла година: кажемо година, якої прихід вчора проходив повільно, якої ж світло сьогодні блистить, а завтра її спасительна сила збагатить напевно життя Церкви новим зростом науки, більшими силами, відповіднішими установами.

Треба також і те завважити: тобто честь, що її віддає ця Конституція народові Божому. Ніщо приємнішого не могло нам притрапитися, як бачити торжественно признану гідність всіх наших братів та всіх наших синів, що з них складається священний народ: бо для його покликання, для його освячення, для його управи, для його вічного спасіння належить вся служба священної єрархії, як до своєї цілі. Та неменшою нас сповнюють потіхою постанови цієї Коснтитуції про наших братів в єпископстві. Ми радіємо, коли спостерігаємо, що їх гідність торжественно проголошено, їх служіння признано, їх владу визнано! Яка незмірна дяка Богові, що ми самі могли щасливо прикрасити священну гідність вашого служіння та віддати належну честь повноті вашого священства та визнати і вияснити взаємні звя'зки, що є взаємно між нами і вами, Шановні і Улюблені Брати!

Не без почувань, які будують, ми мали приємність розважити, що цей основний, окремий, загальний уряд, що його дав Христос Господь Петрові та його наслідникам, тобто Римським Архиєреям, а який ми сьогодні, хоч і без заслуги, виконуємо, що цей уряд, в торжественному документі, що його ми вже проголосили, обширно та часто признається і йому віддається належну пошану. Це не може нам не подобатися: та не з-за достоїнства, що

звідси припадає нам, бо ми скоріше лякаємось такого великого обов'язку, ніж мали б ми його жадібно держатись, але радше з-за отієї пошани, відданої словам Христовим, із-за поновного ствердження однодумности з священним Переданням та вчительським урядом Церкви, та, вкінці, з-за укріпленої охорони для одности всієї Церкви, як із-за узгідненої та успішної дії, що її треба запевнити в церковній управі. І дуже нам залежало на тому, щоб виключні права Найвишого Архиєрейства тоді виразно та остаточно були визнані, коли вирішувалася справа про владу єпископів у Церкві; щоб ніяк не виглядало, що та їх влада противиться, але, навпаки, вона зовсім згідна з владою Христового Намісника та Голови єпископської колеґії, відповідно до основного закону Церкви.

Із-за тієї тісної та самою природою речі вимаганої злуки, єпископат стається одним між собою пов'язаним тілом, маючи в єпископі, наслідникові святого Петра, не відмінну або зовнішню владу, але, навпаки, свого Голову і немов центр; звідси і ми спонукувані, щоб пильним намаганням проповідувати ваші права разом з нашими, та тішитися їх зростом, обороняти їх визначність та їм, однаково як і нашим, прикладати всяку повноту і досконалість.

З тієї причини, визнаючи за єпископським служінням повну силу та успішність, спостерігаємо, що довкола нас збільшується спільнота віри, любови, прийнятих тягарів та взаємної допоміжної дії. Тому, коли вашу вивищуємо і визнаємо владу, зовсім не боїмося, щоб не зменшилась та була знеможливлена наша; більше того, відчуваємо, що кріпшаємо з-за тієї духовної злуки, з-за якої стаємось братами; а заразом і знаємо, що стаємо більше спосібними, щоб управляти цілою Церквою, коли знаємо добре, що кожний з вас співпрацює до осягнення цієї самої справи; вкінці, стаємо й більше довірливі щодо допомоги Ісуса Христа, тому що всі ми тісніше об'єднані між нами в Його імені, та бажаємо в майбутньому з'єднатися.

Які наслідки матиме виклад цієї науки, не легко зараз доглянути; але не тяжко предбачити, що вона принесе напевно духовні поглиблення та канонічні інститути. Вселенський Собор закінчиться з найближчою четвертою сесією. Щоб однак здійснити його постанови, треба буде встановити багато по-соборових Комісій, в яких кермуванні слід, щоб єпископат дав свою помічну працю. Також із тієї причини, щоб спільно вирішувати справи загальнішого значення, що є питомі цим нашим часам та постійно виникають, ми вже відтепер будемо готові вибрати декого з вас, Шановні Брати, щоб в певні часи покликати вас та вживати до їх ладнання, щоб не бракувало нам потіхи вашої приявности, помочі вашої второпности та досвіду, підмоги вашої поради та голосу вашої влади; це буде хосенним також і з-за того, що Римська Курія, обновлена за новими зразками, над чим зараз йде пильна праця, могтиме користуватися досвідом єпархіяльних пастирів з різних країв, що принесуть допомогу своєї мудрости і любови; і так доведе до повноти та досконалости свої установи, що вже й зараз мають успішність із-за своєї вірности.

Що ж тичиться самої справи та практики, то, може, збільшене число студій та дискусій матиме в собі і деякі труднощі, бо спосіб праці багатьох має більше труднощів, як одиниць. Але, якщо це більше відповідає природі рівночасно монархічній та єрархічній Церкви, і якщо ваша помічна праця зменшить наші труди, то второпністю та любов'ю перемагаймо труднощі, які природно належать до такого більш складного устрою церковного управління.

Хочемо надіятися, що з науки про таїнство Церкви, яку Вселенський Собор Ватиканський Другий вияснив та проголосив, вже тепер постануть численні блага для людей, предовсім же католиків, а саме, щоб усі християни бачили справжнє обличчя Обручниці Христової, краще накреслене та виражене; щоб бачили красу своєї матері і

вчительки; щоб бачили простоту і маєстат цього шанигідного інституту; щоб уважали її немов за чудо історичної вірности, славного соціяльного життя та знаменитого законодавства; як царство в постійному невпинному розвитку, в якому частина божа і людська тісно сполучені в одне, щоб звідси в людській спільноті, що вірить в Ісуса, ясніше появився плян Воплочення і Воскресіння: тобто, за думкою св. Августина, щоб появився повний Христос, наш Спаситель.

З такого потішаючого погляду вперед нехай передовсім радіють ті, що виключно і постійно визнають християнську досконалість, оті ченці та черниці, що є взірцевими членами Церкви, її щедрі оборонці та улюблені сини.

Але треба, щоб тим самим видовищем раділи також ті з наших братів і синів, які жиють в країнах, де і сьогодні ще заперечується слушну та гідну свободу визнавати віру, і то або взагалі, або її так применшується, що їх треба приписати до тієї Церкви, що її мусимо називати Церквою мовчанки або сліз. Також і вони нехай втішаються величним вченням, що окрашує Церкву, яку засвідчують їх перенесені скорби, ними визнавана віра. Ті що це чинять, здобувають собі найбільшу славу, подібну до Христової, який став Жертвою людського Відкуплення.

Крім того надіємося, що цю науку Церкви розважатимуть справедливо й прихильно брати в Христі, що також і зараз є від нас роз'єднані. Ми бажали б, щоб ця наука, доповнена поясненнями, що знаходяться в декреті про Екуменізм, що його також затвердив цей Собор, порушила їхнього духа немов закваска любови, щоб вони признали її наміри та постанови, щоб вони щораз більше схилялись до нашої спільноти та, вкінці, за Божим даруванням, були в ній з нами рівні. А тимчасом ми, порушені цієї наукою, з великою радістю душевною спостерігаємо, що Церква, коли подає зариси своєї постаті, ніяк не применшує меж своєї любови, але ще більше їх

поширює; ані не придушує різнородних поривів своєї католицькости, яка завжди поступає вперед, завжди заохочує. На цьому місці просимо, щоб було вільно нам висказати шанобливий привіт Обсерваторам, що тут є висланниками Церков або християнських віровизнань, що від нас відділені, та засвідчити вдячне признання, що хотіли брати участь у соборових засіданнях, і висказати наші побажання за їх благоденство.

А так було б нашим побажанням, щоб священне вчення Церкви просвітило відблиском свого благодатного світла також цивільний світ, що в ньому вона живе та знаходиться ним оточена: вона бо, як те знамено піднесене над народами (2), нехай появиться світові, щоб безпечно вести всіх на шляху до осягнення правди та життя. Бо, як усім видно, пояснення цього вчення, коли з однієї сторони вірно відповідає стислому богословському методові та думанню, що його оправдує та поручає, то з другої сторони не забуває людського роду; людського роду, кажемо, того, що або зійшовся вже в Церкві, або творить такі історичні та соціяльні обставини, серед яких вона виконує свою божу місію. Церква була основана з-за людського роду. Церква не приписує собі жадної іншої земської власти, як тільки ту, що їй дозволяє, щоб служити людям та їх любити.

Свята Церква, під час коли доводить до досконалости свій спосіб думання та свою структуру, не відмежовується від життя і співжиття людей, з якими живе, але радше до того й змагає, щоб їх краще зрозуміти, щоб брати участь у їхніх журбах та їх слушних бажаннях, щоб їх підтримувати в змаганнях за досягнення благобуту, свободи і миру.

А цю нашу мову, тепер почату, продовжуватимемо майже до закінчення самого Собору, коли то на слідуючій

---

(2) Іс. 5, 26

та останній сесії Собору будуть розглядані всесторонно схеми « Про релігійну свободу », що тільки із-за браку часу не можна було її розглянути під конець цієї сесії, та інша, тобто « Про Церкву в світі нашого часу», що дасть немов завершення Соборові, та яка вже й на цій сесії було також коротко проглянена.

Сказавши це, заки закінчимо це наше слово, інша предложена справа порушує приємно наш ум. Тобто, Шановні Брати, не можено здержатися, щоб не звернути наших думок, щирих і вдячних, як пристоїть для дітей, також до Пресвятої Діви Марії, до Тієї, що її радо приймаємо за покровительку цього Собору, за свідка наших праць, улюблену нашу дорадницю; бо її та св. Йосифа небесному покрову були поручені вже з початку засідання Собору (3).

Тією самою ведені думкою, минулого року, зібрані в базиліці Ліберія для вшанування ікони, якій дане це славне імення: « Спасіння Римського Народу », ми спільною шаною вшанували нашу кормительку Богородицю.

А цього року честь, що її хоче віддати Собор, є далеко більш світла та більш значуща: бо проголошуючи сьогодні цю конституцію про Церкву, якої завершенням та немов возглавленням є цілий розділ, що говорить про Пресвяту Діву Марію, можемо слушно сказати, що ця сесія закічується неперевершеною піснею слави, в якій виспівано похвалу Богородиці Діві.

Бо перший раз сталося це, - і говорячи це ми зворушені до глибин душі, - що якийсь Вселенський Собор зібрав в один і так обширний корпус католицьке вчення про місце, належне Пресвятій Марії Діві в таїнстві Христа.

Це вповні згідне з наміром цього Собору, що старається показати обличчя Святої Церкви, з якою Богородиця є так тісно злучена, та якої, як хтось знаменито сказав,

---

(3) Пор. AAC 53 (1961), стор. 37 сл., 211 сл.; 54 (1962), стор. 727.

є « часткою найбільшою, часткою найліпшою, часткою окремішною, часткою найдобірнішою » (4).

Бо сама Церква не виповнюється своїм єрархічним чином, священною Літургією, св. Тайнами, збором своїх установ, але внутрішня її сила і властивість, головне джерело успіхів, що ними втішається в освячуванні людей, лежить у таїнственній її сполуці з Христом; а цієї злуки не можемо бачити відірваною від Тієї, що є Матір'ю Воплоченого Слова, і яку Христос сам тісно з собою з'єдинив, для довершення нашого спасіння.

Тому, розглядаючи саму Церкву, треба з любов'ю розважати ті чудеса, що Бог вчинив у своїй святій Матері. А знання правдивого католицького вчення про Пресвяту Діву Марію буде завжди успішною підмогою для правильного розуміння таїнства Христа і Церкви.

Розважуючи ці тісні зв'язки, що ними злучені Марія і Церква між собою, і які виразно є виложені в цій конституції Собору, вони дораджують нам, щоб ми вважали цей торжественний момент за найбільше пригожий до виповнення обітниці, яку ми висказали під кінець минулої сесії, і яку зробили так само інші численні Отці, настійливо прохаючи, щоб під час цього Собору був виразними словами проголошений материнський уряд, що його має Пресвята Діва Марія серед християнського народу. З тієї причини видається нам добрим, щоб на цьому публічному засіданні ми правно ввели цей титул, яким була б прославлена Пресвята Діва Марія, що його бажають з різних сторін католицького світу, а нам в окремий спосіб є приємний та сприємливий; бо подивугідною стислістю висказує він те місце, що його Собор признав властивим Богородиці в Церкві.

Тому на славу Пресвятої Діви та на нашу потіху, про-

---

(4) Руперт, в *Одкров.* I, VII, розд. 12: Патр. Лат. 169, 1043.

голошуєно Пресвяту Марію Матір'ю Церкви, тобто цілого народу християнського, так вірних як пастирів, що її називають улюбленою матір'ю; та постановляємо, щоб солодким цим іменням вже тепер увесь християнський народ ще більшу віддав шану Богородиці та возносив до неї благання.

Ідеться, Шановні Брати, про називання, яке не є незвичне християнській побожності; що більше, передовсім цим іменням Матері і вірні християни, і ціла Церква бажають називати Марію. Справді, це ім'я належить до основного способу марійського почитання, тому що основується твердо на тій гідності, що нею є обдарована Марія як Мати Воплоченого Слова Божого.

Бо так, як Боже материнство є причиною, чому Марія має зовсім окремі відносини до Христа і є вона приявна в ділі людського спасіння, що його сподіяв Ісус Христос, так само з Божого материнства випливають передовсім ті відносини, що заходять між Марією і Церквою: тому, що Марія є Матір'ю Христа, що зразу, як прийняв людську природу в її дівичім лоні, сполучив собі як Голові своє Таїнственне Тіло, яким є Церква. Тому Марія, як Матір Христа, вважається також матір'ю всіх віруючих та всіх Пастирів.

Тут і лежить причина, чому ми, хоч і негідні, хоч і немічні, а однак з довір'ям та синівською любов'ю підносимо до неї наші очі. Вона, що колись дала нам Ісуса, джерело небесної благодаті, вона не може не дати своєї материнської помочі Церкві, зокрема в наших часах, коли Обручниця Христова зусильніше старається виповнити своє спасительне завдання.

А до скріплення та зросту цього довір'я допомагають нам ці тісні зв'язки, що існують між цією нашою небесною Матір'ю та людським родом. Хоча була вона обдарована багатими і подивугідними даруваннями так, що стала гідною стати Матір'ю Воплоченого Слова, то однак Марія є нам близька. Як і ми, вона є донькою Адама, і

тому також наша сестра, з-за спільної людської природи; хоча вона і була свобідна від первородного гріха з-за заслуг Христа, то, принявши Божі дарування, вона сама дала приклад своєї досконалої віри, так що заслужила євангельської похвали: « Блаженна Ти, що повірила ».

В цьому земському житті виявила досконалий взір учня Христового, була дзеркалом всіх чеснот, та в своїм житті і поведінці вповні виразила ці блаженства, що їх проповідував Ісус Христос. Звідси вся Церква, коли виявляє своє різновидне життя та діяльне старання, бере звершений приклад від Богородиці Діви, як треба досконало наслідувати Христа.

Тому то, по належному проголошенні конституції про Церкву, якій, проголошуючи Марію матір'ю пастирів і вірних, тобто Церкви, вложили ми немов завершення в корону, ми маємо й повну надію, що народ християнський з більшою надією та ревнішим змаганням буде призивати Пресвяту Діву та віддаватиме їй належну шану й честь.

А що тичиться нас, то так як передше, вислухавши заклику попередника нашого Івана XXIII ввійшли ми в цю соборову авлю разом « з Марією, Матір'ю Ісуса », так само в солодкому та пресвятому імені Марії, Матері Церкви, сьогодні виходимо з цього храму.

А щоб показати вдяку і пам'ять для материнської опіки, що її Марія ласкаво дала нам в часі цієї сесії, нехай кожний з вас, Шановні Брати, старається усильніше звеличити ім'я Марії і її шану серед християнського народу та вказувати на неї як на приклад до наслідування в вірі, в послусі для кожного порушення небесної благодаті, в наподібленні життя вповні до заповідей Христових та його любови; так, щоб вірні всі, з'єднані між собою ім'ям спільної Матері, почувались сильнішими в визнаванні віри та в наслідуванні Христа Ісуса, та, заразом, гарячішою горіли любов'ю до братії, плекаючи любов

до бідних, змагаючись за справедливість та за збереження миру. Так, як вже святий великий Амбросій закликав, щоб « була в кожному душа Марії, щоб величати Господа; щоб був у кожного дух Марії, щоб радуватися в Господі » (5).

Передовсім же бажаємо, щоб це було поставлене в ясне світло: тобто, що Марія, смиренна слугиня Господа, ціла була і є спрямована до Бога і до Ісуса Христа, одинокого Посередника і Відкупителя нашого. А також бажаємо, щоб ясно було викладено, яким є по своїй правдивій природі належне почитання Марії Діви та куди воно прямує, передовсім же в тих країнах, де проживає багато нез'єдинених з нами братів, щоб усі ті, що пробувають поза лоном католицької Церкви, добре зрозуміли, що почитання Богородиці Діви не є ціллю самою в собі, але треба його уважати як підмогу, що по своїй природі веде людей до Христа, та об'єднує їх з вічним небесним Отцем, зв'язком любови Святого Духа.

Коли підносимо духа в гарячій молитві до Пресвятої Діви Марії, щоб благословила Вселенський Собор та Святу Церкву та щоб прийшов той бажаний час, в якому всі учні Ісуса Христа знову між собою взаємно поєднались би, наші очі звертаються на цілий світ, що простягається немов у безконечність: кажемо, на цілий світ, про який пильно дбає та любовно журиться цей Вселенський Собор, який також наш попередник бл. п. Пій XII, не без надхніння з висот, посвятив торжественно Непорочному Серцю Марії Діви. І ми вважаємо слушним сьогодні в окремий спосіб пригадати цей найсвятіший акт цеї посвяти. Тому й з цієї причини, ми постановили, через окреме Посольство на це призначене, переслати Золоту Рожу до Фатімської святині, що дорога дуже не тільки народові шляхетної Портуґальської нації, - що його завжди, а передовсім сьогодні, вважаємо

---

(5) Св. Амбросій, *Виклад на Луку 2, 26:* Патр. Лат. 15, 1642.

за дуже нам дорогий, - але також усім вірним католицької сім'ї, що її знають та почитають. Тим способом і ми поручаємо небесній Матері в опіку цілий людський рід, його труднощі та журби, його слушні бажання та гарячі надії.

Богородице Діво Маріє, найдостойніша Мати Церкви, Тобі поручаємо цілу Церкву та Вселенський Собор. Ти, що називаєшся солодким іменням « помічниці єпископів », бережи священних пастирів в виконуванні їх служби та охороняй їх разом з священиками, з ченцями та вірними мирянами, які спомагають їх в виконуванні їхнього тяжкого пастирського уряду.

Ти, що самим Божественним Спасителем, Сином Твоїм, вмираючим на хресті, була дана учневі як найулюбленіша Матір, учневі що його Він любив, згадай на християнський нарід, що поручається Тобі.

Пам'ятай про всіх Твоїх синів; долучи до їхніх молінь Твою окрему силу та заступництво перед Богом; збережи в них повну й постійну віру, скріпи надію, запали любов.

Пам'ятай про тих, що в скорботах і потребах, що знаходяться в небезпеках, а передовсім про тих, що терплять гоніння та перебувають в оковах за християнську віру. Виєднай їм, Діво й Мати, мужність духа та приспіши вижиданий день справедливої свободи.

Зверни Твої ласкаві очі на наших роз'єднаних братів, і нехай Тобі сподобається, щоб ми знову колись злучилися разом, Тобі, що зродила Христа, творця та посередника єдности між Богом і людьми.

Незаплямленого та ніколи незатемненого світла святине, моли Єдинородного Сина Твого, через якого ми одержали вже поєднання з Отцем (6), щоб мав милосердя над нашими похибками, щоб захоронив від усіх спорів, щоб дав нашим серцям радість любити братів.

---

(6) Пор. Рим. 5, 11.

Непорочному Серцю Твоєму, Богородице Діво, поручаємо ввесь людський рід; допровадь його до признання Христа Ісуса, одинокого і правдивого Спасителя; віджени від нього всякі нещастя, що їх спричинюють гріхи, здобудь для нього мир, що полягає в правді, в справедливості, в свободі та в любові.

А, вкінці, дай і всій Церкві, щоб, відбуваючи цей Вселенський Собор, могла вона заспівати Богові милости торжественний гімн слави і подяки, пісню радости і весілля, тому що вчинив через Тебе великі речі Той, що є Сильний, о ласкава, о свята, о люба Діво Маріє!

— Перекладено з тексту, опублікованого в «*Ль'Оссерваторе Романо*» ч. 272, з дня 22 листопада 1964 р., стор. 1-2; перевірено за текстом, опублікованим в «*Акти Апост. Столиці*», річн. 56 (1964), стор. 1007-18.

ПОКАЗНИК ТРУДНІШИХ ВИСЛОВІВ

Actio, дія, чинність
Celebratio, відправа, відслужування
Communio, спільнота
Communitas, громада, суспільність
Cultus, почитання, пошана
Disciplina, правопорядок
Effectus, наслідки, викони, вислід
Facultas, повновласть, спромога
Hierarcha, єрарх, владика
Instauratio, обнова, обновлення
Institutio, виховання, навчання, вишкіл
Iurisdictio, правосуддя, власть
Laicus, мирянин
Ministerium, служіння, служба
Moderatio, нормування, кермування, відання
Munus, уряд, обов'язок, служба, завдання
Mysterium, таїнство
Oeconomia, устрій, благоустрій, закономірність
Officium, уряд, обов'язок, служба
Ordinarius, єрарх
Pontifex, Архиєрей
Reintegratio, возстановлення, обнова, оновлення, відбудова
Religiosus, чернець
Religiose, точно, вірно, совісно
Sacer, священний
Sacerdos, священик, священнослужитель
Sacramentalia, Благословення
Sacramentum, Тайна, св. Тайна
Sacrificium, жертва, жертвоприношення
Sacrosanctum, священний
Summus Pontifex, Найвищий Архиєрей, Первоєрарх
Venerabilis, шановний, шанигідний, достойний

ЗАГАЛЬНИЙ ЗМІСТ

Від Видавництва 5
Від Перекладача 7
Діяння III сесії Ватиканського Собору 11

Слово Папи Павла VI на відкриття III сесії Собору. 27

ДОГМАТИЧНА КОНСТИТУЦІЯ « ПРО ЦЕРКВУ »

Виготовлення - Дискусія - Схвалення 43
Текст Конституції « про Церкву » 47
Розд. I: Про Таїнство Церкви 47
Розд. II: Про Народ Божий 58
Розд. III: Про єрархійний устрій Церкви, зокрема ж про Єпископат 71
Розд. IV: Про мирян 93
Розд. V: Про загальне покликання до святости в Церкві 103
Розд. VI: Про ченців 111
Розд. VII: Про потойбічний характер Церкви наземної та її єдність з Церквою небесною 117
Розд. VIII: Про Пресвяту Діву Марію Богородицю в таїнстві Христа і Церкви 125
З Діяній Священного Собору Ватиканського II 138
Повідомлення з 16 листопада 1964 р 138
Роз'яснювальна замітка до III розд. « про Церкву » 139

ДЕКРЕТ « ПРО СХІДНІ КАТОЛИЦЬКІ ЦЕРКВИ »

Виготовлення - Дискусія - Схвалення 145

Текст Декрету « про Східні Католицькі Церкви » . 149
Вступ 149
Про помісні Церкви або Обряди 150
Про зберігання духовної спадщини Східніх Церков..... 152
Про східніх Патріярхів 153
Про правопорядок св. Тайн..... 156
Про богопочитання 159
Про спілкування з братами нез'єдинених Церков 161
Закінчення 163

ДЕКРЕТ « ПРО ЕКУМЕНІЗМ »

Виготовлення - Дискусія - Схвалення 167
Текст Декрету « про Екуменізм » 171
Вступ 171
Розд. I: Про католицькі засади екуменізму 172
Розд. II: Про виконування екуменізму ... 179
Розд. III: Про Церкви та церковні Громади, нез'єдинені з Апостольським Римським Престолом..... 184
I. - Про окрему увагу для Східніх Церков 185
II. - Про західні нез'єдинені Церкви та церковні Громади..... 189

Слово Папи Павла VI на закінчення III сесії Собору 195

Показник трудніших висловів 211

«УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА БІБЛІОТЕКА»
ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІЯН

Торонто - Канада

о. І. Назарко, ЧСВВ: *Ми - Божі Діти*, Торонто 1964, стор. 196.

Нюйорк - З.Д.А.

о. С. Фединяк, ЧСВВ: *Вибрані листи св. Василія Великого*, Нюйорк 1964, стор. 216.

Рим - Італія

о. І. Назарко, ЧСВВ: *Великі люди. Біографічні сильветки історії і сучасности*, Рим 1964, стор. 156.

Вселенський Собор-Ватиканський II, т. III: *Церква - Східні Церкви - Екуменізм*, Рим 1965, стор. 216.

Вселенський Собор-Ватиканський II, т. II: *Свята Літургія - Засоби повідомляння*, Рим 1965 (в друку)

Вселенський Собор-Ватиканський II, т. I: *Підготовка - Скликання - Започаткування - Закінчення*, Рим 1966 (в підготовці).

Прудентопіль - Бразилія

Н.Н. - *Біблійна історія*, Прудентопіль (в друку)